

Matica

broj
no.

12

prosinac
december

2022.

MJESEČNA REVIIJA HRVATSKI

HERITAGE FOUNDATION

ISSN 1330-2140

ČESTIT BOŽIĆ I SRETNNA NOVA GODINA!

Čestitka ravnatelja HMI-ja

Dragi iseljenici, pripadnici hrvatskih manjinskih zajednica, Hrvati u Bosni i Hercegovini!

Božićni blagdani su dani obećanja. I to ne bilo kakvog obećanja. Riječ je o obećanju sigurnog i toplog utočišta u teškim okolnostima, kakvog je tražila i Sveta obitelj u božićnoj noći. Tijekom godine često se osjećamo samima, izloženima životnim problemima, bez željene zaštite, sigurnosti. To je posebno izraženo kada smo daleko od kuće, od našega doma.

Domovina i rodni kraj tada nam se čine kao toplo i ugodno sklonište pred životnim neprilikama. Taj doživljaj doma kao utočišta nastojimo oživjeti baš u ovo doba. Neki se tako odlučuju na daleka putovanja, a neki traže taj poznati zaklon samo u mislima.

Na kraju ove godine i na početku blagdanskog razdoblja želim vam u svoje ime i u ime svih zaposlenika Hrvatske matice iseljenika što više osjećaja tople sigurnosti koje samo dom može ponuditi. Želim svima da taj osjećaj potraje što duže.

*Uz ovaj osjećaj, sretan vam Božić i nadolazeća
Nova godina!*

Mijo Marić

TEMA BROJA

HRVATSKE PLANINE KLEK

Alan Čaplar
str. 34-37

Kolumne

7
Globalna Hrvatska
Vesna Kukavica

11
Jezični podsjetnik
Sanja Vulić

38
Povijesna razmišljanja
Marin Knezović

40
Hrvatsko planinsko bilinstvo
Darko Mihelj

44
Klikni – Idem doma!
Vesna Kukavica

62
(S)kretanja
Šimun Šito Ćorić

- 4** 36. Forum hrvatskih manjina
- 10** Izložba "Etnografsko blago Hrvata iz BiH"
- 12** Klapska noć u Stuttgartu
- 16** 40. godina Hrvatskoga kluba Augusta Šenoa
- 20** Novo ime njemačke Croatice
- 22** Nagrada Metron posthumno Antoniju Sammartinu
- 24** Nove perspektive suradnje s Društvom hrvatskih književnika
- 26** Nagrada DHK "Lucijan Kordić"
- 30** Hrvatsko-američke kulturne veze
- 32** Akademik Tonko Maroević - stalni pratilac hrvatske kulture

- 34** Hrvatske planine – Klek
- 38** Povijesna razmišljanja
- 40** Bilinstvo
- 44** Deveti susret studenata Njemačke
- 47** Odlikovana Irena Stanić Rašin za doprinos u očuvanju hrvatskoga jezika
- 48** Klikni – digitalna transformacija u RH
- 52** Nakon potresa obnovljena zgrada HMI-ja
- 55** Mit o povratku – poseban doktorski rad Tuge Tarle
- 58** Izložba Ivana Meštrovića u Pragu
- 59** Peta Hrvatska književna Panonija u Budimpešti
- 64** Crorama
- 66** Crosport

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiz.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Mediji i hrvatske manjinske zajednice

U organizaciji Hrvatske matice iseljenika u Zagrebu održan je 27. Forum hrvatskih manjina u novoobnovljenoj zgradi Hrvatske matice iseljenika, koji je otvorio premijer Andrej Plenković

kako ovo digitalno doba moramo iskoristiti na najbolji mogući način kako bismo dodatno emancipirali sve teme koje su vezane uz hrvatske manjine u susjednim zemljama. Uloga medija je posebno važna, dodao je, osobito specijaliziranih programa Hrvatske radiotelevizije, kao i medija Hrvata izvan Hrvatske, a koje hrvatska država kontinuirano podupire. S obzirom na izrazito visoki stupanj zaštite manjinskih prava u Hrvatskoj premijer Plenković

Sudionici i uzvanici 27. Foruma hrvatskih manjina

Tekst i foto: **Snježana Radoš**

U Zagrebu je 25. studenoga 2022. održan u organizaciji Hrvatske matice iseljenika 27. po redu Forum hrvatskih manjina koji je otvorio predsjednik Vlade Republike Hrvatske Andrej Plenković u nazočnosti mnogobrojnih visokih uzvanika te najuglednijih predstavnika hrvatskih manjinskih zajednica iz 12 zemalja europskog susjedstva. Tema ovogodišnjega foruma je: "Mediji i hrvatske manjinske zajednice. Kako se predstavljamo? Kako nas predstavljaju?"

Mediji imaju važnu ulogu u stvaranju predodžbe o hrvatskim manjinskim zajednicama kako u sklopu njih samih,

među većinskim narodom i dominantnom kulturom u kojoj višestoljetno žive, tako i u Hrvatskoj, matičnoj zemlji. Medijsko posredovanje informacija javnostima s obje strane svakovrsnih granica o manjinskim skupinama bitno utječe na izgled neke zajednice kako danas tako i u budućnosti. Osobito su bitna vrijednosna stajališta koja se posredno ili neposredno preko medija upućuju kako manjinskoj zajednici tako i većinskom okruženju.

"Došao sam da vam iskažem potporu i da potvrdimo zajedničke napore da u vremenu naše odgovornosti za upravljanje Hrvatskom učinimo još više na povezivanju svih Hrvata diljem svijeta", rekao je predsjednik Vlade dok je osvrnuvši se na temu Foruma naglasio

ističe kako na isti način treba podizati stupanj zaštite Hrvata koji žive u drugim zemljama. Zahvalivši Hrvatskoj matici iseljenika, istaknuo je kako ta organizacija, koja ima sedamdeset jednu godinu tradicije, u kontinuitetu sustavno radi i upotpunjuje sve ono što se radi na razini izvršne vlasti.

Sve prisutne srdačno je pozdravio domaćin - ravnatelj Hrvatske matice iseljenika profesor Mijo Marić i konstatirao kako je "sve u društvu, u zajednici, pa čak i u prirodi koncipirano na način da je prilagođeno većini, i da je na nama da pokušamo pozicije manjina učiniti boljima, lakšima, funkcionalnijima i na taj način učiniti ovo društvo pravednijim".

Izaslanica predsjednika Zorana Milanovića Melita Mulić, prenoseći srdačne pozdrave predsjednika, govorila je o medijima kao poveznici našega raspršenog naroda. "Cilj je da manjina bude prisutna u hrvatskoj javnosti kao integralni dio hrvatskoga naroda. Koliko će vas cijeniti Republika Hrvatska, toliko će vas cijeniti i države u kojima živite", naglasila je izaslanica predsjednika Milanovića.

Državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas nazočnima se obratio i kao izaslanik predsjednika Hrvatskoga sabora Gordana Jandrokovića. Prenoseći pozdrave predsjednika Hrvatskoga sabora, državni tajnik nagla-

Petar Tyran (drugi slijeva) u razgovoru s domaćinom i uzvanicima na Forumu manjina

sio je kako su u ovome mandatu ostvareni značajni pomaci u političkim međudržavnim odnosima s parlamentima u čijim državama žive građani hrvatskih korijena. Kao čelnik institucije koja se brine o Hrvatima izvan Hrvatske, poručio je kako Središnji državni ured za Hrvate izvan RH potiče i pomaže sve aktivnosti i uključenost hrvatskih manjinskih zajednica na raznim poljima, od kulture do obrazovanja, i da će činiti to i u buduću, još više i još bolje.

"Potpora Hrvatima u svijetu nikada nije bila snažnija, kao ni naša globalna vidljivost: ostvarili smo sve vanjsko-političke ciljeve", rekao je na otvorenju

stručnoga skupa ministar vanjskih i europskih poslova Gordan Grlić Radman.

"Hrvatske nacionalne manjine iz zemalja srednje i jugoistočne Europe u suvremeno doba imaju na materinskoj jeziku tridesetak novina, časopisa i drugih serijskih publikacija u klasičnom i elektroničkom obliku te na Internetu", podsjetio je profesor Marić, dodavši kako je posebna prednost što su svi medijski ljudi u manjinskim glasilima izvan RH, svi urednici i urednice, novinari i novinarke dvojezični ljudi s odličnom humanističkom naobrazbom budući da djeluju u višekulturnome i višejezičnome prostoru srednje i jugoistočne Europe u kojemu se s hrvatskim dodiruje 12 europskih jezika (talijanski, njemački, slovenski, mađarski, češki, slovački, srpski, crnogorski, makedonski, rumunjski, bugarski, albanski...).

Uvodno izlaganje 27. Forumu održali su čelni urednici Glasa hrvatske i međunarodnoga programa Hrvatske radiotelevizije namijenjenog Hrvatima izvan domovine i to glavni urednik Ivo Kujundžić te urednica i ugledna novinarka Tanja Rau, kao i Doris Vrandečić, čija je urednička i novinarska dionica vezana više uz dokumentaristiku hrvatskog iseljeničtva i manjina na HRT-u – koja u posljednje vrijeme oduševljava publiku domaćega javnog servisa. Većina naših manjinskih novinara diči se i vještinama vezanim uz sveprisutnu medijsku konvergenciju, a Kujundžić i Rau pozvali su

Doris Vrandečić, Ivo Kujundžić, Marin Knezović i Tanja Rau na uvodnom izlaganju o informiranju o hrvatskim manjinskim zajednicama na HRT-u kao hrvatskome javnom servisu

ih da se priključe još intenzivnijoj obuci na Hrvatskoj radioteleviziji, čiji su djelatnici spremni pomoći im u što boljim odnosima s javnošću u domicilnim sredinama i u matičnoj zemlji, čemu koristan prinos daju i mediji Hrvatske matice iseljenika (trojezični portal HMI-ja, časopis Matica i godišnjak Hrvatski iseljenički zbornik).

Stručni voditelj 27. Foruma hrvatskih manjina mr. sc. Marin Knezović najzaslužniji je za kvalitetan rad ovoga dugovječnog skupa koji svake godine pridonosi afirmaciji manjinske tematike, rješavajući izazove s kojima se naše manjine susreću u europskom susjedstvu – uključujući medijsku živost s obje strane granice.

Poticajna izlaganja održali su predstavnici manjinskih zajednica i urednici manjinskih medija. U ime hrvatske manjinske zajednice u Crnoj Gori o odnosu medija i manjinskih zajednica izlagao je Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Crnoj Gori, osvrnuvši se na časopis *Hrvatski glasnik* i hrvatski radio - *Radio Dux*. Iz Austrije u ime gradišćanskih Hrvata izvještaj je podnio Stanko Horvat, predsjednik Hrvatskoga kulturnog društva Gradišće i Savjeta za hrvatsku narodnu grupu dr. Stanko Horvat, ugledni gradišćanskohrvatski predstavnik i nakladnik. Urednik *Hrvatskih novina* iz Austrije Petar Tyran u svom izlaganju o važnosti očuvanja hrvatskoga jezika u medijima u manjinskim zajednicama osvrnuo se i na suradnju gradišćanskih i moliških Hrvata i u medijskom izvještavanju. U ime manjinske zajednice u Srbiji izlaganje je održala Zlata Vasiljević, glavna

i odgovorna urednica *Hrvatske riječi* iz Subotice. Na temu tradicionalnih i digitalnih medija hrvatske manjine u Mađarskoj govorila je Timea Šakan-Škrln, ravnateljica Medijskog centra Croatica. O povijesti i trenutačnom stanju s medijskim alatima hrvatske manjine u Italiji govorila je Francesca Sammartino, predsjednica Zaklade "Agostina Piccoli". O manjinskoj zajednici u Rumunjskoj i medijskoj situaciji izlagao je Ivan Dobra, urednik *Hrvatske grančice*. Izlaganje Radoslava Jankovića, predsjednika Hrvatskoga kulturnog saveza iz Slovačke, koji je istodobno imao godišnju skupštinu, pročitao je dr. Stanko Horvat.

Rad 27. Foruma hrvatskih manjina s posebnom pozornošću pratio je i predsjednik Savjeta Vlade RH za Hrvate izvan RH gospodin Ivan Guban, založivši se za jačanje medijske konvergenije i simbiozu klasičnih medija i društvenih mreža te snažniju afirmaciju simetrič-

Dr. sc. Marijeta Rajković Iveta

Timea Šakan-Škrln, ravnateljica Medijskoga centra Croatica iz Mađarske

Zlata Vasiljević, glavna i odgovorna urednica *Hrvatske riječi* iz Subotice

Nagrada "Bogdan Radica" Radiju Dux iz Crne Gore

Zvonimir Deković i
Krešimir Čokolić na
uručenju nagrade

U sklopu 27. Foruma hrvatskih manjina, Udruga Hrvatski novinari i publicisti (HNIp) svečano je uručila Radiju Dux Nagradu "Bogdan Radica" za sudjelovanje u projektu SPONA, koji je proveden uz potporu Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Nagradu je uručio predsjedniku Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Crnoj Gori Zvonimiru Dekoviću predsjednik HNIp-a Krešimir Čokolić, istaknuvši golemu vrijednost Radija Dux kao jedinoga medijskog kanala koji predstavlja hrvatsku nacionalnu manjinu u Crnoj Gori. Zahvaljujući na nagradi, Zvonimir Deković naglasio je iznimnu ulogu Radija Dux u očuvanju i promicanju svih aktivnosti Hrvata u Crnoj Gori te promicanju i očuvanju cjelokupne baštine hrvatske nacionalne manjine u toj državi. Hrvatska dijaspora jedna je od ključ-

nih odrednica hrvatskoga identiteta koju su neizbrisivo pomogli održati i novinari i publicisti te je HNIp uz projekt SPONA utemeljio i godišnju nagradu koja se zove po istaknutome disidentskome novinaru i publicistu Bogdanu Radici koji je većinu svog života živio i radio u Sjedinjenim Američkim Državama. U sklopu projekta SPONA kojemu je cilj uspostaviti čvrstu suradnju s novinarima i publicistima u hrvatskom iseljeništvu HNIp je krajem 2020. započeo suradnju s Radijem Dux koji je jedini medijski kanal koji predstavlja hrvatsku nacionalnu manjinu u Crnoj Gori. Cilj projekta je da medijski sadržaji koje objavljuje Radio Dux preko HNIp-ovih medijskih kanala pronađu put do šire publike u domovini Hrvatskoj te da se počnu tretirati kao ravnopravne vijesti o životu i radu Hrvata u Crnoj Gori.

ne dvojezičnosti među medijskim hrvatskih aktivistima izvan RH, na temelju vlastite dvadesetljetne karijere na Mađarskoj televiziji.

Na 27. Forumu hrvatskih manjina doneseni su zaključci nakon rasprave, koji definiraju glavne ciljeve skupa:

1. Potičemo HRT, javni medijski servis RH, na pojačanu suradnju sa znanstvenom zajednicom u stvaranju programa namijenjenih hrvatskim manjinskim zajednicama i o hrvatskim manjinskim zajednicama.

2. Ističemo važnost širenja mreže suradnika u manjinskim zajednicama na medijskim programima namijenjenima Hrvatima izvan Republike Hrvatske s naglaskom na mlade i korištenje digitalnih, društvenih mreža.
3. Ističemo potrebu medijske edukacije u hrvatskim manjinskim zajednicama, pri čemu HRT može imati važnu ulogu (npr. mentorski programi i sl.).
4. Naglašavamo potrebu osiguravanja prisutnosti televizijskih sadržaja hr-

vatskoga javnoga medijskog servisa u zemljama u kojima žive hrvatske manjine. Posebno upućujemo na problem ugovaranja prijenosa programa s kabelskim operaterima.

5. Financiranje medija hrvatskih manjinskih zajednica ponajprije je obveza država i sredina u kojima ove žive. Izostanak takvog financiranja ugrožava njihova temeljna prava.
6. Mediji imaju ključnu ulogu u održavanju jezičnih kompetencija na hrvatskome jeziku u manjinskim zajednicama.
7. Hrvatske manjinske zajednice moraju biti prisutnije u medijskome prostoru zemalja u kojima žive. ■

Ivan Dobra,
glavni urednik
Hrvatske grančice
iz Karaševa

Francesca
Sammartino,
predsjednica Zaklade
"Agostina Piccoli" u
Mundimitru

ENG On November 25, 2022, the 27th Forum of Croatian Minorities was organized by the Croatian Heritage Foundation and was opened by the Prime Minister of the Republic of Croatia, Andrej Plenković, in the presence of numerous high-ranking guests and the most respected representatives of Croatian minority communities from 12 countries in the European neighbourhood. After a full day's work at the Forum, conclusions were reached on the improvement of working and educational conditions for journalists and editors of minority media both in the Republic of Croatia and in the 12 domiciled countries of the Croatian minority in 12 countries of Central and South-eastern Europe.

Položaj hrvatskog naroda u BiH

U Izvješću o provedbi Deklaracije Hrvatskoga sabora o položaju hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini za 2021. godinu naglašava se da je Vlada nastavila davati političku, projektnu i financijsku potporu Hrvatima u Bosni i Hercegovini te institucijama hrvatskoga naroda u obrazovanju, kulturi i zdravstvu

Izvor: www.sabor.hr

Odbor za Hrvate izvan Republike Hrvatske raspravio je na svojoj 15. sjednici, održanoj 26. listopada 2022. godine, Izvješće o provedbi Deklaracije Hrvatskoga sabora o položaju hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini za 2021. godinu, koje je predsjedniku Hrvatskoga sabora dostavilo Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske. Odbor je Izvješće razmotrio u svojstvu matičnoga radnog tijela.

Predstavnik Ministarstva vanjskih i europskih poslova podnio je Izvješće o ostvarenju ciljeva Deklaracije Hrvatskoga sabora o položaju hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini za 2021. godinu koji su provedeni u suradnji s nadležnim nacionalnim tijelima u svrhu realizacije ustavnih, zakonskih i strateških dokumenata te međunarodnih obveza Republike Hrvatske prema Hrvatima u Bosni i Hercegovini. Hrvatska podupi-

re suverenitet, integritet i teritorijalnu cjelovitost Bosne i Hercegovine, kao države dvaju entiteta i triju konstitutivnih naroda i ostalih građana. I u 2021. godini glavne odrednice u radu Vlade Republike Hrvatske bile su aktivnosti i projekti usmjereni za podizanje kvalitete života hrvatskoga konstitutivnog naroda u Bosni i Hercegovini, kao i jačanje bilateralne suradnje s Bosnom i Hercegovinom te potpora za ostvarenje euroatlantskoga puta, za što se Hrvatska snažno zalaže. U skladu s ciljevima Deklaracije, Vlada Republike Hrvatske s Ministarstvom vanjskih i europskih poslova i u 2021. godini čvrsto se zalagala za postizanje političkog konsenzusa ključnih političkih stranaka u Bosni i

Hercegovini o okviru Izbornoga zakona kako bi se njime osigurala eliminacija svih oblika nejednakosti i diskriminacije u izbornome procesu i realizacija jednakopravnosti svih konstitutivnih naroda uz puno poštovanje prava svih građana Bosne i Hercegovine.

NASTAVLJENO PROVOĐENJE PROGRAMA POTPORE

Na početku 2021. godine donesena je Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, krovni razvojni dokument kojem je zajedno s Programom Vlade Republike Hrvatske 2020. – 2024. jedan od prioriteta i jačanje položaja Hrvata u Bosni i Hercegovini uz aktivnosti, programe i projekte koji su važni za podizanje kvalitete života te za stvaranje uvjeta za njihov održivi ostanak. Vlada je nastavila davati političku, projektnu i financijsku potporu Hrvatima u Bosni i Hercegovini te institucijama hrvatskoga naroda u obrazovanju, kulturi i zdravstvu. Predstavnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske istaknuo je kako je i u 2021. godini nastavljeno provođenje programa potpore Središnjega državnog ureda kojima se jača položaj i unapređuje kvaliteta svakodnevnog života Hrvata u Bosni i Hercegovini, osobito potporama u financiranju programa iz područja kulture, obrazovanja i znanosti, zdravstva, kao i provođenje infrastrukturnih projekata, stipendiranje studenata i potpora strateškim institucijama Hrvata u Bosni i Hercegovini koje imaju nemjerljiv značaj za opstanak i prosperitet Hrvata.

Nakon provedene rasprave Odbor za Hrvate izvan Republike Hrvatske odlučio je većinom glasova predložiti Hrvatskome saboru prihvaćanje Izvješća o provedbi Deklaracije Hrvatskoga sabora o položaju hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini za 2021. godinu. ■

ENG *The Committee for Croats Abroad, at its 15th session, held on October 26, 2022, discussed the Report on the Implementation of the Declaration of the Croatian Parliament on the Position of the Croatian People in Bosnia and Herzegovina for 2021, which was submitted to the President of the Croatian Parliament by the Ministry of Foreign Affairs and European Affairs of the Republic of Croatia. The Committee considered the Report in the capacity of the parent working body and after the discussion decided by a majority vote to propose the Croatian Parliament's acceptance of the Report. The Report emphasizes, among other things, that the Government continued to provide political, project and financial support to Croats in Bosnia and Herzegovina and to the institutions of the Croatian people in education, culture and health.*

Oproštaj od kune, prilika za rast uz euro

Ulaskom u eurozonu i schengenski prostor Hrvatska kao mala i otvorena ekonomija postaje izloženija globalnim kretanjima

Oproštaj od kune, hrvatske službene valute, i prelazak na euro, službenu valutu 19 od 27 zemalja članica Europske unije koje nazivamo europodručjem ili eurozonom, snažno obilježava ovogodišnji Božić u Lijepoj Našoj, stvarajući ipak nadu da će u dolazećoj 2023. život naših građana biti bolji. Hrvatska s prvim danom nove godine postaje članica europodručja i schengenskoga prostora, drugim riječima ulazi u klub najbogatijih europskih zemalja i otvara se golemom prostoru 26 država koje zajedno obuhvaćaju 4.312.099 četvornih kilometara Staroga kontinenta bez unutarnjih graničnih kontrola. Na vašim mobilnim uređajima, dok božićne blagdane provodite u domovini, ovih dana osvanut će interaktivna karta bankomata na kojoj ćete pronaći najbliži bankomat gdje možete podići eure, najavio je direktor Hrvatske udruge banaka Zdenko Adrović.

Većina naših ljudi već je nabavila početni paket eurokovanica, koji sadrži 33 kovanice u svim apoenima. Izgledaju vrlo efektivno, a na nacionalnoj strani eurokovanica u skladu s hrvatskom novčarskom tradicijom i prema izboru hrvatskih građana svoje mjesto imaju: geografska karta Republike Hrvatske na apoenu od dva eura, stilizirani motiv životinje kune koji se nalazi na apoenu od jednog eura, portret izumitelja iz Like koji je rasvijetlio čovječanstvo Nikole Tesle krasi apoen od 50, 20 i 10 centi dok su slova HR ispisana na glagoljici otisnuta na apoenu od pet, dva i jednog centa. Spomenuti motivi na našim eurokovanicama imaju u pozadini prepoznatljivu hrvatsku povijesnu šahovnicu, odnosno srebrne i bijele kvadrate. U pravnom smislu, odluku o euru Hrvatska je donijela prije 10 godina potpisivanjem *Ugovora o pristupanju Europskoj uniji*, prema viziji utemeljitelja hrvatske države dr. sc. Franje Tuđmana. Struktura visokoeuriziranoga hrvatskoga gospodarstva, koje još uvijek ovisi o turizmu koji čini 20 posto bruto domaćeg proizvoda, te činjenica da su Hrvati uz velike iseljeničke doznake iz inozemstva - nakon što su zamijenili njemačke marke eurom - nastavili desetljećima štedjeti u devizi (a ne u vlastitoj kuni), stvarala je u političkoj areni poratne tranzicije RH potporu vodećih političkih stranaka i gospodarskih čimbenika za ulazak RH u europodručje. Vijeće Europske unije konačno je 12. srpnja 2022. donijelo odluku o primitku RH u eurozonu te je određen fiksni tečaj konverzije na 7,534 kuna za jedan euro.

Guverner Hrvatske narodne banke Boris Vujčić novinarima je rekao kako su osiguravanje opskrbe gotovim novcem eura i nesmetan platni promet u zemlji bitni segmenti uvođenja eura. Zamjena gotovog novca vrlo je važan događaj za svaku državu i njezin monetarni sustav. Još ljetos u Hrvatskoj kovnici novca u Svetoj Nedelji počela je proizvod-

Piše: Vesna Kukavica

nja hrvatskih eurokovanica, a planirano je da se do Božića otkuje oko 420 milijuna eurokovanica, potvrđuje guverner Vujčić.

Hrvatska ulazi u krug samo petnaestak zemalja koje su istodobno u NATO-u, EU, Schengenu i europodručju i stječe sve moguće referencije kredibiliteta za ulagače, financijske institucije, financijska tržišta i općenito za percepciju zemlje i njezin rast, poručuje ponosno predsjednik Vlade Andrej Plenković, dodavši kako je to za 30 godina Lijepe Naše golemo postignuće svih naših građana i političkih elita. Vlada RH, prema premijerovu

mišljenju, ostvaruje ciljeve uz socijalnu koheziju hrvatskog društva, uključujući niz mjera kojima potiče očuvanje radnih mjesta i povratak iseljenika u RH.

Postajući dio najuže jezgre i najrazvijenijeg dijela EU-a, bonus nam je ulazak u schengenski prostor od 1. I. 2023. što se tiče graničnih prijelaza, dok primjena slobode kretanja u zračnim lukama stupa na snagu 26. ožujka 2023. Nakon ulaska u europodručje, Hrvatska će se moći bolje nositi s dolazećim krizama, i građani i poduzeća bit će zaštićeniji u svakom pogledu, mišljenje je i glavnog analitičara Hrvatske gospodarske komore Gorana Šaravanja, pod čijim vodstvom je ovih dana komora lansirala *HGK Puls*, novi proizvod u vidu internetskog ažurnog preglednika analiza i kretanja trendova u hrvatskom i svjetskom gospodarstvu. Lansirani *HGK Puls* omogućit će gospodarstvenicima pregled očekivanja u širem kontekstu. Četvrtina hrvatskoga izvoza odnosi se na zemlje koje nisu članice EU-a pa ekspert Šaravanja (rođen i školovan u Australiji) najavljuje da će posebnu pozornost dati događajima na drugim tržištima, uključujući i Kinu. "Kinu se kod nas u RH zapravo malo prati, a iznimno je važna zbog Njemačke, kojoj je to najvažnije izvozno tržište, no sve što je vezano uz Njemačku izravno utječe i na gospodarstvo EU-a i Hrvatske, kojoj je Njemačka jedan od glavnih vanjskotrgovinskih partnera", tumači Šaravanja zbog čega će njihove analize obuhvatiti i vijesti iz Azije. Kontekst članstva u europodručju, smatraju iz HGK, nosi sa sobom niže kamate, povećava konkurentnost te diže i politički i ekonomski rejting zemlje. Makroekonomska kretanja u vrijeme opće financijske neizvjesnosti važna su i građanima koji sve više razmatraju odluke koje se odnose na štednju i pametna ulaganja, poručuje glavni analitičar HGK Šaravanja. ■

ENG We are happy to announce that on the same day, January 1, 2023, Croatia will become a member of the euro area and the Schengen area. Croatia joins the circle of only fifteen countries that are simultaneously in NATO, the EU, Schengen and the Eurozone and has all possible references of credibility for investors and in general about the perception of the country and its development. The Government of the Croatia achieves its goals with the social cohesion of Croatian society, which through numerous measures strongly encourages the return of emigrants to Croatia.

Etnografsko blago iz Bosne i Hercegovine u Zagrebu

Baštinjenje, očuvanje i predstavljanje nematerijalnog dijela kulturnog naslijeđa predstavlja poseban izazov te je svaka potpora jačanju svijesti o tradiciji i specifičnim vrijednostima nematerijalnoga kulturnog naslijeđa dobrodošla.

Otvoreno izložbe "Izorno pjevanje Hrvata u Posavini, sjeveroistočnoj i srednjoj Bosni - reprezentativna nematerijalna kulturna baština"

Tekst i foto: **Snježana Radoš**

U galeriji Hrvatske matice iseljenika u Zagrebu otvorena je 16. studenoga 2022. izložba "Izorno pjevanje Hrvata u Posavini, sjeveroistočnoj i srednjoj Bosni - reprezentativna nematerijalna kulturna baština". Izložba je postavljena u organizaciji Udruge za očuvanje i promicanje tradicijske kulture u Bosni i Hercegovini "Stećak" i suorganizaciji Hrvatske matice iseljenika, a pod pokroviteljstvom Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH i Federalnog ministarstva kulture i sporta BiH. Autor ove vrijedne izložbe je o. Zvonko Martić, doktor etnologije i kulturne antropologije, donedavni prior Karmela sv. Ilije na Buškom jezeru, poznat i kao "le-teći fratar" te strastveni ljubitelj i čuvar narodnih običaja i tradicije Hrvata u Bosni i Hercegovini. Autentičnu notu *izvornog pjevanja* izložbi su dali članovi KUD-a

"Ognjišta" iz Žepča izvedeći jednoglasno i dvoglasno pjevanje uz šargije i violinu.

"Ova izložba je iznimno važna, ona je zapravo prikaz povijesnog tijeka gdje se na suvremen i moderan način želi približiti generacijama koje dolaze. Moramo znati tko smo, od kuda dolazimo, po čemu se prepoznamo, odnosno

Prvu gramofonska ploča s izvornim pjesmama snimili su Ilija i Marko Begić iz Dervente. Ploča je objavljena 15. lipnja 1969. godine u izdanju Glasa komuna i Radio Doboja

kako je to naš prijatelj fra Jozo Grbeš, provincijal Franjevačko-hercegovačke provincije, rekao: "Tradicija je za zajednicu pamćenje", ovim riječima Zvonko Milas, izaslanik predsjednika Vlade Republike Hrvatske Andreja Plenkovića, otvorio je izložbu.

Naglašavajući kako je izvorno pjevanje iznimno važan element nematerijalne kulturne baštine utkan u sastavnice hrvatskoga identiteta Hrvata u Posavini, sjeveroistočnoj i srednjoj Bosni, otac Martić rekao je kako je ova izložba mali korak prema osvješćivanju javnosti o značaju ovoga fenomena za hrvatski narod te potpora naporima da se on uvrsti na reprezentativni popis svjetske nematerijalne kulturne baštine.

U ime suorganizatora i domaćina ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Mijo Marić, zahvaljujući o. Martiću na neu-

Otac Zvonko Martić, autor izložbe s članovima KUD-a "Ognjišta" iz Žepča

mornome radu na prikupljanju i čuvanju baštine od zaborava, propadanja i devijacije, izrazio je zadovoljstvo zbog uspješne dugogodišnje suradnje na više projekata značajnih za očuvanje

Tri šargije iz
okolice Dervente

Zvonko Martić i Mijo Marić s izvođačicama izvornih pjesama

nacionalnoga i kulturnoga identiteta Hrvata u BiH.

Uz izaslanika predsjednika Vlade i državnoga tajnika Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonka Milasa, otvorenje izložbe uveli čali su i Zdravka Bušić, izaslanica predsjednika Hrvatskoga sabora, Mirjana Ana Maria Piskulić, načelnica Sektora za međunarodnu kulturnu suradnju i europske poslove Ministarstva kulture i medija, Žana Ćorić, savjetnica s posebnim položajem za pitanja Hrvata u Bosni i Hercegovini u Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan RH, Cvijeta Grijak iz Gradskoga ureda za kulturu, međugradsku i međunarodnu suradnju i civilno društvo Grada Zagreba, Miro Gavran, predsjednik Matice hrvatske, o. Dario Tokić, provincijal Hrvatske karmelske provincije svetog oca Josipa, te mnogi drugi poštovatelji i poznavatelji hrvatske kulturne baštine. ■

Uzvanici na otvorenju izložbe u Hrvatskoj matici iseljenika

ENG The exhibition "Original Singing of Croats in Posavina, North-Eastern and Central Bosnia - Representative Intangible Cultural Heritage" opened in the gallery of the Croatian Heritage Foundation in Zagreb. The exhibition was organized by the "Stećak" Association for the Preservation and Promotion of Traditional Culture in Bosnia and Herzegovina and co-organized by the Department for Culture of the Croatian Heritage Foundation, under the sponsorship of the Central State Office for Croats Abroad and the Federal Ministry of Culture and Sports of Bosnia and Herzegovina. The author of this valuable exhibition is Fr. (father) Zvonko Martić, a Doctor of Ethnology and Cultural Anthropology and passionate lover and guardian of folk customs and traditions of Croats in Bosnia and Herzegovina.

Kćeri Hrvatske oduševile publiku

Uz klapu "Filiae Croatiae" goste su svojom izvedbom oduševile i klapa "Čakulone" iz Zagreba, "Carmen" iz Sindelfingena, "Stine" iz Zagreba i "Croatia" iz Münchena. Poseban gost, uz voditeljice Editu Lučić Jelić i Alena Sačeka, bila je glazbenica Anđela Zelić.

Tekst: Marijana Dokoza Foto: Željko Cindrić

U dvorani Dürnitz Kulturlounge u Landesmuseum Württemberg pozdravne riječi uputila je Ivana Rora u ime Hrvatske matice iseljenika te direktor Omiškog festivala Mijo Stanić. Ivana Rora pozdravila je u ime ravnatelja Hrvatske matice iseljenika Mije Marića sve nazočne te najavila susret klapa Hrvata izvan RH u Zagrebu 2023. godine.

Direktor Omiškog festivala Mijo Stanić rekao je kako je ljepota klapskog pjevanja u očuvanju jezika i baštine te hrvatskoga identiteta.

Među brojnom publikom bila je i konzulica Generalnog konzulata RH u Stuttgartu Biserka Lukan.

Uz klapu "Filiae Croatiae" goste su svojom izvedbom oduševile i klapa "Čakulone" iz Zagreba, "Carmen" iz Sindelfingena, "Stine" iz Zagreba i "Croatia" iz Münchena. Poseban gost, uz voditeljice Editu Lučić Jelić i Alena Sačeka, bila je glazbenica Anđela Zelić.

Ženska klapa
"Filiae Croatiae"

Ženska klapa
"Cakulone"

Ženska klapa "Filiae Croatiae" ili u prijevodu "Kćeri hrvatske" iz Stuttgarta u istom je sastavu već 12 godina. Prije dvije godine klapa je trebala proslaviti svoj 10. jubilej. Priprema-
le su veliki koncert na kojemu su planirale ugostiti poznate
glazbenike, no koncert su morale otkazati. Ipak, od prosla-
ve nisu odustale pa svoju 12. godišnjicu djelovanja proslav-
ljaju ove godine.

Inače, ovu godinu članice "Filiae Croatiae" posebno će
pamtiti jer osim što slave svoju 12. godišnjicu, slavile su i
nagradu Večernjakovu domovnicu 2022., koju su dobile za
najpopularniju glazbenu skupinu prema glasovima žirija u
izboru Večernjeg lista i Fenix-magazina.

Članice "Filiae Croatiae" ponosne su na svoj rad i sretne
odazivom kako klapa tako i publike na svoju Klapsku noć.

- Sretne smo što je toliki broj ljudi došao na naš koncert,
imale smo toliko divne goste te smo zahvalne svima koji su
nam na tom putu pomogli - poručile su članice "Filiae Cro-
atiae". ■

ENG The women's klapa "Filiae Croatiae" or in translation "Daughters of Croatia" from Stuttgart has had the same composition for 12 years. Two years ago, the klapa was supposed to celebrate its 10th anniversary. They were preparing a big concert where they planned to host famous musicians, but they had to cancel the concert. However, they did not give up on the celebration, so they are celebrating their 12th anniversary this year.

"Grad, to ste vi!"

Utemeljitelji i suorganizatori ove manifestacije su Hrvatski radio Vukovar, Hrvatsko novinarsko društvo, Društvo hrvatskih književnika i Gradska knjižnica Vukovar, a ove godine prvi put u suradnji s Hrvatskom maticom iseljenika - podružnicom Vukovar

Mirko Volarević, Ivan Tepeš, Silvio Jergović, Anita Baier Jakovac i moderatorica Žana Kunji

Izložbu je otvorio Filip Sušac, zamjenik gradonačelnika grada Vukovara

Tekst: **Snježana Radoš**

U sklopu službenog programa Dana sjećanja na žrtvu Vukovara u Grdskoj knjižnici Vukovar održan je 17. studenoga 2022. godine 18. novinarsko-književnički susret "Grad, to ste vi!", u spomen na novinara i urednika Hrvatskog radio Vukovara, ratnog izvijestitelja i književnika Sinišu Glavaševića. Utemeljitelji i suorganizatori ove manifestacije su Hrvatski radio Vukovar, Hrvatsko novinarsko društvo, Društvo hrvatskih književnika i Gradska knjižnica Vukovar, a ove godine prvi put u suradnji s Hrvatskom maticom iseljenika - podružnicom Vukovar. U tematskom razgovoru pod naslovom "Pogled izvana – glas hrvatskog iseljeničtva za Vukovar", popraćenim izložbom "Foreign Press Bureau", sudjelovali su dr. sc. Ivan Tepeš, zamjenik ravnatelja Hrvatske matice iseljenika i povjesničar, Silvio Jergović, voditelj podružnice HMI-ja u Vukovaru te Mirko Volarević, nekadašnji voditelj Međuna-

rodnog press centra Osijek i djelatnik Foreign Press Bureaua te bivši diplomat i ravnatelj CERP-a.

Zamjenik ravnatelja HMI-ja i povjesničar dr. sc. Ivan Tepeš osvrnuo se na širi kontekst uloge hrvatskog iseljeničtva u stvaranju hrvatske države i na doprinos u ključnim trenucima Domovinskoga rata na više razina. Foreign Press Bureau primjer je čvrste povezanosti domovinske i iseljene Hrvatske u Domovinskomu ratu koji je svojim djelovanjem izvještavanja međunarodne javnosti s ratnih područja uvelike zaslužan za slanje istinite medijske slike u svijet koja je pridonijela lobiranju iseljenika prema svojim političkim čimbenicima, a što je bilo ključno za dobivanje političke potpore u međunarodnom priznanju Hrvatske. U kontekstu Vukovara, FPB je kanalizirao informacije s Hrvatskog radio Vukovara u svijet u vremenu kada je to bilo iznimno teško – rekao je Tepeš.

O nedovoljno poznatoj ulozi hrvatskog iseljeničtva i načinima pomaganja u Domovinskomu ratu govorio je Silvio Jergović, istaknuvši napore Hrvatske

matice iseljenika na potenciranje ove teme uz različite aktivnosti. Doprinos tome je i ova izložba i tematski razgovor u Vukovaru. Ovom prigodom Jergović je naveo primjer novinara talijanske državne televizije RAI2 Miljenka Dujele koji je za vrijeme okupacije Vukovara kao novinar talijanske televizije ušao u

Delegacija Hrvatske matice iseljenika položila je vijenac i zapalila svijeće na Memorijalnome groblju žrtava Domovinskoga rata u Vukovaru te odala počast Siniši Glavaševiću upalivši svijeću podno Sinišine biste na ulazu u Hrvatski radio Vukovar zajedno s predstavnicima tog radija i v. d. ravnateljicom Gradske knjižnice Vukovar Anitom Baier Jakovac.

Na putu prema Spomen-domu Ovčara delegacija je posjetila i u kolovozu ove godine otkriveni spomenik žrtvama Ovčare koji je napravio poznati vukovarski branitelj i zatočenik srpskih koncentracijskih logora Dubravko Duić Dunja.

Vukovar i snimio više dokumentarnih priloga o agresiji na Hrvatsku koji su u talijanskoj javnosti imali veliki utjecaj.

TEMELJ NESEBIČNOG ZALAGANJA HRVATSKIH DOMOLJUBA

Mirko Volarević, voditelj ratnoga Međunarodnog press centra Osijek koji je djelovao u sastavu FPB-a, govorio je o povijesti osnivanja Foreign Press Bureaua koji je počeo raditi zahvaljujući nesebičnom zalaganju i upornosti istinskih hrvatskih domoljuba iz iseljeništva i domovine. Važno je naglasiti da su djelatnici i volonteri FPB-a bili većinom mladi ljudi iz iseljeništva koji nisu imali novinarskog ni vojnog iskustva, nego samo želju pomoći svojoj domovini ili domovini svojih predaka u ratu protiv agresora. Volarević je vrlo emotivno i ponosno govorio o suradnji sa Sinišom Glavaševićem i drugim djelatnicima Radio Vukovara (Alemkom, Zvezdanom, Vesnom, Josipom...) na probijanju medijske blokade. FPB je organizirao stotinjak press

konferencija za domaće i strane medije, a svakako su najpoznatije dvije telefonske press konferencije s Vukovarom koje su organizirane sa Sinišom Glavaševićem. "Ako za ičim žalim u životu, to je što nisam imao mogućnost snimiti te razgovore", rekao je Volarević. Fotografija jedne od tih tiskovnih konferencija sa Sinišom Glavaševićem nalazi se i na naslovnici kataloga izložbe.

Sve prisutne u ime osnivača susreta i suorganizatora pozdravili su dopredsjednik Društva hrvatskih književnika Mirko Ćurić, predsjednik Hrvatskoga novinarskog društva Hrvoje Zovko te v.d. ravnateljica Gradske knjižnice Vukovar Anita Baier Jakovac. Direktor Hrvatskog radija Vukovar Robert Rac govorio je o djelovanju Siniše Glavaševića na tom radiju i ovom prigodom pustio novi radijski spot Hrvatskog radija Vukovar o obilježavanju sjećanja na žrtvu Vukovara 1991. – 2022. u kojem se može čuti glas Siniše Glavaševića kako izvješćuje iz okupiranoga Vukovara.

Događaju su nazočili i zastupnik i izaslanik predsjednika Hrvatskoga sabora Nikola Mažar, viša stručna suradnica u Upravnom odjelu za turizam i kulturu Vukovarsko-srijemske županije Mirna Levaković Lombarović, pročelnik Upravnog odjela za društvene djelatnosti Grada Vukovara Josip Paloš, zamjenik ravnatelja Instituta dr. Ivo Pilar prof. dr. sc. Dražen Živić, vukovarski branitelj i član predsjedništva Hrvatskog društva logoraša srpskih koncentracijskih logora i umjetnik Dubravko Duić Dunja te mnogobrojni predstavnici kulturnog i javnog života u Vukovaru i mnogobrojni građani.

Izložbu Foreign Press Bureau otvorio je zamjenik gradonačelnika grada Vukovara Filip Sušac u ime nositelja službene organizacije Dana sjećanja na žrtvu Vukovara i u ime gradonačelnika Ivana Penave. U svom govoru istaknuo je da se vodio jedan rat prsa o prsa, a drugi jednako važan rat bio je medijski, diplomatski rat, te je naglasio važnost zajedništva u očuvanju nacionalnih interesa kako tada tako i danas. ■

Izložba "Foreign Press Bureau"

ENG As part of the official program of the Day of Remembrance for the Victims of Vukovar, the 18th journalist-literary meeting "The City is You!" was held in the Vukovar City Library on November 17, 2022, in memory of the journalist and editor of Croatian Radio Vukovar, Siniša Glavašević. This year, the Croatian Heritage Foundation participated in the event for the first time. In the thematic discussion entitled "View from Outside - the Voice of the Croatian Emigration for Vukovar" accompanied by the exhibition "Foreign Press Bureau", Ivan Tepeš, Ph.D., deputy director of the Croatian Heritage Foundation and historian, Silvio Jergović, head of the CHF branch in Vukovar and Mirko Volarević, former head of the International Press Centre Osijek and employee of the Foreign Press Bureau and former diplomat and director of CERP.

Četrdeset godina rada Hrvatskog kluba Augusta Šenoe u Pečuhu

Hrvatski klub Augusta Šenoe i Ženski pjevački zbor Augusta Šenoe 21. listopada obilježili su 40. godišnjicu utemeljenja. Cjelodnevni programi započeli su u prijedpodnevnim satima otvorenjem izložbe fotografija o 40-godišnjem djelovanju kluba i melodijama pjevačkog zbora u njegovoj galeriji

Tekst i foto: **Branka Pavić Blažetin**

Nazočne je pozdravio voditelj kluba Mišo Šarošac. Izložbu je otvorio Mišo Hepp, dugogodišnji i bivši voditelj kluba. Nakon toga slijedila je tribina o djelovanju i prošlosti Hrvatskog kluba Augusta Šenoe i Ženskoga pjevačkog zbora Augusta Šenoe. Predavači su bili Đuso Dudaš, Marija Bošnjak i Mišo Hepp.

Mišo Hepp osvrnuo se na početke klupskog okupljanja pečuških Hrvata te na sam dan osnutka kluba (3. prosinca 1982. godine).

Istog dana u večernjim satima održan je svečani program Ženskoga pjevačkog zbora Augusta Šenoe u Školskom centru Miroslava Krležu.

INOVATIVNO-KULTURNO ISHODIŠTE

Još davnih sedamdesetih godina 20. stoljeća vodstvo starinske zadruge "Biseri Drave" na čelu s njezinim tadašnjim predsjednikom Đusom Dudašem, u skladu s narodnosnom politikom tog vremena, odlukom od 10. siječnja 1975. poklonilo je nekretninu u pečuškoj Ulici Tamása Eszea pod brojem 3 pečuskome gradskom vijeću.

Počasni član zbora istaknuti intelektualac i zaslužni aktivist Mišo Hepp i dobri duh zbora Marija Bošnjak

Zamisao je potekla od tadašnjeg predsjednika starinske zadruge Đuse Dudaša, a time se htjela osigurati nekretnina za potrebe Hrvata u gradu te da se u njoj utemelji klub za tadašnje pripadnike južnoslavenskih manjina. Primopredaja je provedena na temelju ugovora od 26. kolovoza 1975. godine.

Od kolovoza 1983. voditelj Hrvatskoga kluba Augusta Šenoe je Mišo Hepp. U klubu od samih početaka (od ožujka 1982.) djeluje Ženski pjevački zbor Augusta Šenoe, kružok vezilja (od 1985.),

priređuju se književne tribine, natjecanja hrvatskih vinogradara... U proteklih četrdeset godina, kažu, više od pola milijuna ljudi prošlo je kroz prostorije kluba u kojima je održano na tisuće programa. Uz pomoć mohačke bazične knjižnice, nakon otvorenja kluba, u njemu je otvorena knjižnica. Izložbe, vjerske tribine, književni susreti, predavanja, predstavljanja najnovijih hrvatskih i inih izdanja, gostovanja istaknutih umjetnika i u klubu i u samome gradu ostvarena su uz pomoć kluba jednako kao i niz hrvatskih priredaba, znanstvenih simpozija, otkrivanja spomen-ploča istaknutim Hrvatima, tribina, okruglih stolova, učeničkih i studentskih večeri i druženja... Grad Pečuh ugovorom o darivanju predao je Hrvatski klub Augusta Šenoe u HDS-ovo vlasništvo 2. lipnja 2009. godine. HDS je time dobio zgradu u samome središtu Pečuha, u staroj gradskoj jezgri, te utemeljio novu ustanovu – Hrvatski klub Augusta Šenoe. Grad Pečuh obvezao se da će, od 2010. godine, i dalje financijski potpomagati djelatnost ustanove iz vlastitoga proračuna s najmanje dva milijuna forinti. Voditelj kluba od utemeljenja do 2007. godine bio je Mišo Hepp, a od 2007. godine do danas na njegovu je čelu Mišo Šarošac. Otad je klub više puta obnavljan, preko

IPA-ina prekograničnog projekta te uz pojedinačne potpore Državnog tajništva za vjerske i narodnosne veze. Posljednja velika obnova kluba dogodila se u proljeće 2022. godine. Dovršena je vanjska obnova zgrade koja je zaštićeni spomenik kulture, proširen je prostor ustanove te uspostavljen izložbeni prostor i višenamjenska dvorana. Cilj je investicije osigurati mjesto za prikazivanje razno-likih hrvatskih kulturnih vrijednosti regije u skladu sa zahtjevima 21. stoljeća te uključiti mlađe generacije u narodnosno-kulturni rad i život radi očuvanja hrvatske zajednice u Mađarskoj. Vlada Mađarske sadašnju obnovu Hrvatskoga kluba Augusta Šenoe potpomogla je s 50 milijuna forinti.

GLAZBENA RIZNICA

Ženski pjevački zbor Augusta Šenoe utemeljen je sredinom 1982. godine. Zbor vodi Marija Bošnjak. Četrdeset godina života i rada zbora obilježili su mnogobrojni nastupi u Mađarskoj i diljem Europe, kao i u matičnoj domovini Hrvatskoj. Zbor je tijekom proteklih godina na nastupima pratilo više orkestara: Orkestar "Baranja", Orkestar "Vizin", a te svečane večeri sastav "Misija ViT". Članice zbora najčešće nastupaju u narodnoj nošnji, svaka nosi vlastitu narodnu nošnju svoga kraja.

Zbor već desetljećima pjeva na hrvatskim svetim misama u Pečuhu. Diči se i dvjema kasetama ("Raspjevani baranjski Hrvati" i "Lijepa si, lijepa") te CD-om "Oj, Baranjo", koji su snimile uz

Lideri Hrvatskoga kluba Augusta Šenoe iz Pečuha Đuso Dudaš, Marija Bošnjak i Mišo Hepp

U proteklih četrdeset godina, ističu iz pečuškoga HK Augusta Šenoe, više od pola milijuna ljudi prošlo je kroz prostorije kluba u kojima je održano na tisuće programa.

pratnju Orkestra "Vizin". Mnogobrojne nagrade obilježile su rad zbora u proteklih trideset godina rada. Gosti njihova svečanog programa bili su plesači Hrvatske plesne skupine Birjana.

Od utemeljiteljica zbora danas su članice tri žene, a to su Marija Bošnjak, sadašnja voditeljica zbora, Katica Kalman i Anica Šakan. Zbor i dandanas djeluje pri Hrvatskome klubu Augusta Šenoe, a utemeljio je i Hrvatsku kulturnu udrugu Augusta Šenoe. Cilj je ostao isti: širenje raznovrsnog repertoara i ponajprije njegovanje i čuvanje izvornih narodnih pjesama hrvatskih etničkih skupina u Baranji, ali i cijeloj Mađarskoj. Ovom prilikom pjevale su sljedeće pjesme: "Oj, Baranjo, zelena livado", "Zelen orah", "Nije šala", "Procvala je lipa i topola", "Ej, na dvi strane", "Ružmarine jagodo", "Dođi, lolo", "Ljubimo se", "Aj, al'

je lijepo u našem kraju", "Moj se kiljer", "Bečarac", "Kolo" te "Tri sam dana", koje je s njima uvježbao svojedobno prvi voditelj zbora Ladislav Matušek.

Događajima su nazočili mnogobrojni uzvanici – generalni konzul Drago Horvat, konzul savjetnik Neven Marčić, glasnogovornik Hrvata u Mađarskom parlamentu Joso Solga i predsjednik HDS-a Ivan Gudan. Svi oni čestitali su slavljenicima, uručivši im darove i priznanja. Čestitao im je i bivši voditelj kluba Mišo Hepp, kojemu su članice zbora poklonile maramu za kosu i naslov počasnoga člana Ženskoga pjevačkog zbora Augusta Šenoe. Na samome kraju programa nazočnima se obratila voditeljica zbora Marija Bošnjak, koja je rekla da se ponosi zborom te je u ime zbora zahvalila na potpori uz skromne poklone. ■

Dio nazočnih visokih uzvanika

ENG The Croatian Club "August Šenoe" and the Women's Choir "August Šenoe" celebrated their 40th anniversary on October 21 of this year. The whole day's programs began in the morning with the opening of a photo exhibition about the club's 40-year history and the choir's melodies in its gallery.

Nastava hrvatskoga jezika u migrantskome okružju

U Ljubljani se raspravljalo, uz ostalo, o interesu za učenje hrvatskoga jezika, izazovima i budućnosti Hrvatske nastave u Sloveniji te migracijskim vezama koje postoje između dviju susjednih država

Tekst i foto: **Sanja Vulić**

Odsjek za kroatologiju i Odsjek za demografiju i hrvatsko iseljeničtvo Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatsko kulturno društvo Međimurje – Ljubljana i Savez hrvatskih društava u Sloveniji (SHDS) organizirali su u 25. studenoga 2022. godine u Hrvatskome domu u Ljubljani Okrugli stol "Nastava hrvatskoga jezika u dijaspori i suvremene migracije".

Cilj Okrugloga stola bio je razmijeniti iskustva o načinima organiziranja Hrvatske nastave u pojedinim državama u inozemstvu, s posebnim naglaskom na sadašnji položaj, ograničenja, potrebe i probleme održavanja Hrvatske nastave u Sloveniji. U radu Okrugloga stola sudjelovalo je šestoro sudionika iz Hrvatske i Slovenije. Uvodno se nazočnima obratio Štefan Šimunić, predsjednik Hrvatskoga kulturnog društva Međimurje – Ljubljana, te ih izvijestio o aktivnostima i značajem Društva u životu Hrvata u Sloveniji. Naglasio je potrebu za kontinuiranim razgovorom oko njihova demografskoga, društvenoga i jezičnoga položaja. Nakon pozdrava i uvodne riječi domaćina slijedila su izlaganja na Okruglom stolu kojim je moderirala prof. dr. sc. Sanja Vulić, pročelnica Odsjeka za kroatologiju.

Doc. dr. sc. Monika Komušanac s Odsjeka za demografiju i hrvatsko iseljeničtvo održala je izlaganje "Suvremene migracije" u kojemu se osvrnula na dinamiku globalnih migracija te migracijske procese u Hrvatskoj i Sloveniji. Prof. Vulić održala je izlaganje "Nastava hrvatskoga jezika u dijaspori" u kojemu je usporedila načine organizacije Hrvatske nastave u inozemstvu u nekoliko država, položaj hrvatskoga jezi-

ka u dijaspori te razlike u interesu za učenjem hrvatskoga jezika među djecom hrvatskih iseljenika s obzirom na državu, generaciju iseljenika i obiteljsku povezanost s matičnom domovinom.

Vesna Hrdlička Bergelj, bivša učiteljica u Hrvatskoj nastavi u inozemstvu, u izlaganju "Hrvatska nastava u Sloveniji – moja osobna iskustva" iznijela je osobna iskustva o organizaciji, provedbi i teškoćama održavanja nastave u toj nama susjednoj zemlji. Katica Pavkić Špiranec iz Grosuplja bila je treći sudionik Okrugloga stola iz Slovenije. U svojim izlaganjima "Početci Hrvatske nastave u Sloveniji" i "Sadašnja Hrvatska nastava u Sloveniji" govorila je o pokretanju Hrvatske nastave u Sloveniji, školama koje izvode takav poseban oblik nastave, o nastavnicima i učenicima.

POUČNE PRAKSE

Asistentica s Odsjeka za kroatologiju Lidija Bogović u završnom izlaganju izdvojila je posebnosti i zanimljivosti vezane uz nastavu hrvatskoga jezika u Mađarskoj s posebnim osvrtom na nastavničku praksu studenata kroatologije u Mađarskoj u sklopu kolegija prof. Vulić "Nastava hrvatskoga jezika u dijaspori". Usporedila je nastavu u Mađarskoj s Hrvatskom nastavom u inozemstvu koju organizira Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH. Nakon izlagačkoga dijela Okrugloga stola uslijedila je vrlo živa rasprava u koju su se uključili i nazočni slušači Okrugloga stola iz hrvatske zajednice u Ljubljani. Raspravljalo se o položaju hrvatske manjine u Sloveniji, interesu za učenje hrvatskoga jezika, izazovima i budućnosti Hrvatske nastave u Sloveniji te migracijskim vezama koje postoje između dviju susjednih država. U raspravi je sudjelovala i Alenka Hudek iz Veleposlanstva Republike Hrvatske u Sloveniji. Organizacija i provedba Okrugloga stola dio je aktivnosti u sklopu Potpore institucionalnomu financiranju znanstvene djelatnosti u 2022. godini. ■

ENG *The Department of Croatiaology and the Department of Demography and Croatian Emigration of the Faculty of Croatian Studies of the University of Zagreb, the Croatian Cultural Society Međimurje – Ljubljana and the Association of Croatian Societies in Slovenia (SHDS) organized on November 25, 2022, at the Croatian Home in Ljubljana, a round table named "Croatian language teaching in the diaspora and contemporary migration". The aim of the Round Table was to exchange experiences on the ways of organizing Croatian teaching in certain countries abroad, with special emphasis on the current position, limitations, needs and problems of maintaining Croatian teaching in Slovenia.*

Tko je bio Josip Marohnić?

Može se slobodno reći i da je bio ne samo prvi čovjek ove poznate hrvatske fraternalističke organizacije, već i vođa cijeloga hrvatskog naroda u Sjedinjenim Državama i Kanadi.

Tekst: **Radovan Tadej**

Josip Marohnić jedna je od najmarkantnijih osoba hrvatskog iseljeničtva u Sjedinjenim Državama. Rođen je 12. studenoga 1866. u Hreljinu, Hrvatsko primorje, a umro u Pittsburghu 23. siječnja 1921. godine.

Prvi je pjesnik iseljene Hrvatske (zbirke *Jesenke* tiskane 1897., *Amerikanke* 1900., *Spomen pjesme* i *Šaljive pjesme* 1913.); spisatelj (najpoznatija djela *Popis Hrvata u Americi* i *kratki opis Sjedinjenih Država sa zemljovidnim kartama* iz 1902. i *Povijest Sjedinjenih Država Amerike* iz 1903. godine); osnivač je i vlasnik tiskarsko-nakladničke kuće koja posluje pod nazivima *Hrvatska knjižara Josipa Marohnića* ili *Prva američka hrvatska knjižara* u čijoj nakladi izlaze prvi hrvatsko-engleski rječnici i priručnici za učenje engleskoga jezika na američkome tlu (*Hrvatsko-engleski razgovori i rječnik* iz 1902., *Englesko-hrvatski listar za Hrvate i Srbe u Americi* iz 1908., *English-Croatian Dictionary* Alojza Bogadeka iz 1915. te od istoga autora *Croatian-English Dictionary* i *Croatian-English and English-Croatian Dictionary* iz 1917. godine). Lider je *Narodne hrvatske zajednice* (danas *Hrvatske bratske zajednice*), najprije njezin glavni računovođa i knjigovođa (od 1897. do 1908. godine) i konačno predsjednik devet godina, od 1912. do smrti. Može se slobodno reći i da je bio ne samo prvi čovjek ove poznate hrvatske fraternalističke organizacije, već i vođa cijeloga hrvatskog naroda u Sjedinjenim Državama i Kanadi.

Unatoč tome, Josipa Marohnića u dosadašnjim znanstvenim radovima o hrvatskome iseljeničtvu obrađuje se površno, periferno, prigodničarski i stereotipno, a njegov život i djelo nisu u hr-

vatskoj domovini ni previše poznati ni odgovarajuće vrednovani. Stoga je Hrvatska matica iseljenika - podružnica Rijeka pokrenula nekoliko projekata kojima je cilj valorizacija njegova doprinosa hrvatskoj zajednici u Americi. Tako se priprema znanstvena studija koja bi obradila Marohnićovo stvaralaštvo i djelovanje, a taj rad povjeren je Radovanu Tadeju koji se u svo- me dosadašnjem istraživačkom radu bavio primorskim iseljenicima i njihovim sudbinama u prekomor-

skim zemljama. Završetak studije, pa i njezino objavljivanje, očekuje se sljedeće godine.

Budući da je isti autor bio i scenarist filma o Josipu Marohniću, koji je snimljen u koprodukciji riječke filmske kuće *Istra film* i *Hrvatske radiotelevizije* 1995. godine, čiji redatelj je poznati riječki filmaš Bernardin Modrić (1854. – 2021.), HMI-jeva podružnica Rijeka organizirala je niz predavanja Radovana Tadeja koja su naslovljena *Tko je bio Josip Marohnić*, uz prikazivanje ovoga filma na području Primorsko-goranske

županije (21. listopada 2022. godine u Gradskoj knjižnici Rijeke - ogranak Trsat i 25. listopada u Kulturnom centru Crikvenica, slijede predavanja uz prikazivanje filma u Novome Vinodolskom i u Grižanama, a u tijeku su dogovori za organiziranje ovih predavanja i u drugim mjestima PGŽ). ■

ENG Since the same author was also the screenwriter of the film about Josip Marohnić, which was filmed in a co-production between the Rijeka film company *Istra film* and Croatian Radio Television in 1995, and directed by the famous Rijeka filmmaker Bernardin Modrić (1854 – 2021), CHF-Rijeka Branch organized a series of lectures by Radovan Tadej entitled *Who Was Josip Marohnić* with the screening of this film in the area of Primorje-Gorski Kotar County (on October 21, 2022 in the City Library of Rijeka-Trsat branch and on October 25 in the Crikvenica Cultural Centre, followed by lectures with the screening of the film in Novi Vinodolski and in Grižane, with arrangements being underway to organize these lectures in other places of Primorje-Gorski Kotar County).

Između žudnje i izrabljivanja

Novi roman Martina Kordića iz Münchena pod naslovom *Godine s Marthom* privlači čitateljsku pozornost diljem Europe uzbudljivom i slojevitom pričom o migrantskoj obitelji kroz lik mladog pripovjedača Željka D. Kovačevića, zvanog *Jimmy*

Autor hrvatskog podrijetla Martin Kordić

Tekst: Tihomir Nuić

Foto: Radio DW, ustupljene fotografije

Razlozi stoljetnoga hrvatskog iseljavanja obrađeni su barem donekle u memoarskoj, povijesnoj i pripovjedačkoj literaturi. O samom životu iseljenika u tuđini, obiteljskoj koheziji, školovanju djece, povezanosti s domaćom populacijom,

kao i odnosu prema domovini, daleko je manje zabilježeno. O ovim i sličnim temama govori roman *Godine s Marthom* (*Jahre mit Martha*, Frankfurt am Main, 2022.) autora hrvatskog podrijetla Martina Kordića. Rodio se u Njemačkoj 1983. godine. Studirao je u Hildesheimu i Zagrebu. Lektor je u izdavačkoj kući u Münchenu. Prvi roman objavio je 2014. godine pod naslovom *Kako zamišljam sreću* (*Wie ich mir das Glück vor-*

stelle). Knjiga *Godine s Marthom* književni je fenomen. Roman je štivo koje na jednostavan i mudar način opisuje komplicirane ljudske odnose. Kordićev pripovjedač Željko Draženko Kovačević, zvan "Jimmy", živi s roditeljima, starijim bratom Krunom i dosta mlađom sestrom Ljubom u dvosobnom stanu u Ludwigshafenu u Njemačkoj. Otac, građevinski radnik i kućepazitelj, praktički je samo vikendima doma. Majka čisti bolnice, urede, školske prostorije i privatne stanove i tako pridonosi proračunu kućanstva. Njoj je povjerena i čistoća kuće sveučilišne profesorice po imenu Martha Gruber u obližnjem Heidelbergu. Sin Jimmy u pubertetu zapaža čari profesorice i nastaje priča o erotskoj mezalijansi koja u svrhu opstanka izmišlja vlastite mogućnosti. Ipak, knjiga je ponajprije iskonska priča o iseljništvu.

HERCEGOVAČKI KORIJENI

Poput samog autora i roditelji glavnog junaka romana Željka Kovačevića potječu iz Hercegovine. U pučkoj školi imao je jako dobre ocjene, ali mu je učiteljica uvijek davala na znanje da je imao sreću, stoga mu je preporučila da školovanje nastavi u realnoj školi umjesto u gimnaziji. Kad se pojavio u realnoj školi, vrsnim ocjenama izazivao je nervozu učiteljice koja ga je iznenadno pitala što on traži u ovoj školi? U svim predmetima je prednjačio i imao najbolje ocjene. Nakon pola godine učiteljica mu zajedno s ravnateljem škole preporučuje da prijeđe u gimnaziju, ali će morati početi s prvim razredom. Željka je to jako obradovalo. Željko je već adolescent kad prvi put zarađuje džeparac u Marthinu vrtu za vrijeme ljetnoga školskog dopusta. On škarama reže ogradu, zalijeva cvijeće, plijevi korov i pazi na malu Editu, Marthinu kći. Martha pliva u ba-

zenu i sunča se u bikiniju. Dovoljan je pogled na zgodnu Marthu da mladić zadrhti. Ništa banalno, suptilnost zrači. Martha se također zaljubljuje u igru privlačnosti koja se tijekom vremena intenzivira. Ovdje se ne događa gotovo ništa, a opet sve. Martha nudi Željku ono za čim on čezne: knjige, obrazovanje i neovisnost. Na Marthin poziv posjećuje opernu predstavu, ne imajući pojma o tome što je opera. Martha razgovara s njim kao što to nitko drugi u njegovu okruženju ne čini. S Marthinom naklonošću raste njegov svijet. Ali u koji svijet on ulazi i koga sve ostavlja?

ŽUDNJA

Gdje su granice između žudnje i izrabljivanja? Jednom prilikom u Marthinu kući otkriva silno veliku knjižnicu čiji regali sežu od poda do stropa puni knjiga. U stanu Kovačevića su samo dvije knjige - *Biblija* i *Sasvim dolje* (*Ganz unten*) novinara Güntera Wallraffa, koji se pretvorio u turskoga gastarbeitera da bi izbliza opisao neshvatljivo zlorabljenje i iskorištavanje stranih radnika. Boravak u knjižnici ujedno je trenutak nadahnuća u kojem Željko shvaća da u ovom prostoru "leži sakriveno ono što bi moralo biti preduvjet da se postane mudrim čovjekom". Pomislio je da ga jedino to može povesti naprijed. Čim je dobio džeparac, kupio je Duden Lexikon A-Z i jedinu knjigu pjesama rano preminule pjesnikinje Herthe Kräfer. Željko je inače svoju jezičnu radoznalost gradio skupljanjem novina i časopisa iz kojih je i bilježenjem manje poznatih i

nepoznatih riječi. Sad je u Duden u mogao pronaći njihova značenja i objašnjenja.

IZAZOVI OBRAZOVNJA

Nakon mature upisuje fakultet u Münchenu, premda ga je brat Krno odvrćao od toga. "Roditelji nemaju novac za studij, studij nije za djecu kao što smo mi", govorio je Krno. Roditelje je na polasku u München tješio riječima: "München je središte svih Hrvata u Njemačkoj. Želim dati na znanje svojoj obitelji da ću se odseliti od njih u drugi grad, da ću biti prvi Kovačević koji će studirati, ali da ne ću zaboraviti naše podrijetlo." Da tu poruku nitko od njegovih nije razumio pokazalo se kasnije pri proslavi dodjele diplome nakon završetka studija. Nitko se nije pojavio osim Marthe. Jimmy, kako Željka oslovljava glamurozni profesor književnosti u Münchenu, ne samo da vlada studijem već i zarađuje novac serviranjem u "Balkan-Grillu", koji pripada čovjeku iz susjednog sela u Hercegovini, i tako podmiruje redovito svoje troškove. Već u drugoj godini studija postaje osobnim asistentom spomenutoga profesora. Jimmy je već odrastao i uspješan je. Dobiva poruke od Marthe. Dopisuju se, ali bliskost koju rađa daljina ne postaje pravom bliskosti.

Za vrijeme boravka u hotelu na otoku Juist na Sjevernom moru, gdje se nastavlja igra između Marthe i Željka u

granicama nepovredivog, Željku stiže poruka da je djed umro. Odmah sjedaju u čamac, prebacuju se u auto i daju se na put u Hercegovinu. Prilika za Marthu da upoznaje hercegovačke vrleti i goleti, u ratu oštećene kamene kuće, pogrebne običaje, Željkovu rodbinu,

a bogme i ne baš pohvalno jezično blago psovki. Kad je baka vidjela Marthu, rekla je Željku da ima zgodnu curu, a čini se i školovanu!

MIGRANTSKO OKRUŽJE

Martin Kordić isprepliće iznimno snažno priču o granicama s besprijekornim prijelazom u iseljeničku. Posebnu energiju ima tko se neprestano probija do novog tla pod nogama i gradi karijeru na kombinaciji emocionalnog obrazovanja i sveučilišnog studija. Martinovo djelo ima sve odlike izvanredne literarne uspješnice. Relevantna kritika njemačkoga jezičnog područja pridaje djelu veliko značenje nazivom "obrazovni roman" (*Bildungsroman*). Hrvatskim sociolozima, kulturnim radnicima, demografima i inim istražiteljima iseljeničtva roman *Godine s Marthom* mogao bi puno pomoći.

Godine s Marthom je roman s jednim osobitim nedostatkom: čita ga se u jednom dahu i čitatelj žali što na 286. stranici završava. Jezik je lepršav, elegantan poput leta lastavice koja prije naglog slijetanja u gnijezdo provjerava je li sve u redu. A Željko se nakon svega ponovno vrati obitelji. Brat Krno, sad s doktoratom, kupuje veliku kuću s četiri stana u kojoj otac i majka, Krno i supruga, Željko te Ljuba sa suprugom i djetetom, svatko u svom kutku stanuju i vikendom veselo roštiljaju u svom vrtu. ■

ENG Tihomir Nuić, an author from Switzerland, presents the excellent novel titled *Years with Martha* (*Jahre mit Martha*, Frankfurt am Main, 2022) by author of Croatian origin Martin Kordić. The writer Kordić was born in Germany in 1983. He studied in Hildesheim and Zagreb. He is a proof reader at a publishing house in Munich. He published his first novel in 2014 under the title *How I Imagine Happiness* (*Wie ich mir das Glück vorstelle*).

Znanje o svojim moliškim Hrvatima širio daleko preko talijanskih granica

Sedmeročlani žiri godišnju Kulturnu nagradu Hrvatskoga centra "Metron" dodijelio je Antoniju Sammartinu, kulturnom i političkom aktivistu moliških Hrvata u Južnoj Italiji, čovjeku s puno dara, a prije svega čovjeku čvrstoga karaktera i otvorenog i prijateljskog nadahnuća. I ne samo to, već i čovjeku neizmjernog angažmana za svoju zajednicu u svim segmentima života i kulture, ponajprije povijesti, književnosti, likovne umjetnosti, kulinarku, izdavaštva te manjinske politike u korist ove njegove male, ali značajne hrvatske zajednice u regiji Campobasso na jugu Italije.

Tekst: **Petar Tyran**

Bilo je to prije malo više od godinu dana kada smo bili na istom seminaru AGSM-a u moliških Hrvata u Italiji. Još smo zajedno vrlo uspješno završili Kongres zastupnika slavenskih manjina u sklopu Federativne unije europskih narodnosti, takoreći kod njega "doma" u Italiji, u Vastu, a naravno i Mundimitru. Još se mogao veseliti ovome svome osobnom uspjehu, ali ponajprije velikom po-

stignuću za svoju hrvatsku zajednicu u Italiji. Ne samo da ih je Fuen priznao kao svoje aktivne članove, već smo zajedno s njima konačno krenuli putem da bismo u suradnji s Italijom i Hrvatskom digli pitanje moliškohrvatske zajednice u regiji Campobasso u južnoj Italiji na znatno višu i pravnu i međunarodnu razinu.

BRZO, TIHO, NEOČEKIVANO I ZNATNO PRERANO OTIŠAO JE ANTONIO SAMMARTINO

Odradio je zapravo nevjerojatno puno zadaća od kojih, bez njega, najvjerojatnije ne bismo ni znali da ih ima. Ali ostavio je iza sebe punu vreću zadaća i obveza koje su u nosile njegov rukopis, na čije staze je zagazio, kojima je počeo ravhati put i koje je već ostvario i koje je tek počeo ostvarivati. Izuo je svoje cipe-

le i stavio ih pred vrata moliških Hrvata. Ostalo je nadanje u sve, da je netko dorastao ovim cipelama, da nekome pašu i da će netko u njima dalje moći koračati putem kojim je zakoračio Antonio Sammartino.

I evo, našla se: Francesca Sammartino. Nikako nas ne čudi da je svojom voljom krenula putem svojeg oca nastaviti ono što je Antonio namjeravao.

Sedmeročlani ocjenjivački sud za dodjelu godišnje Kulturne nagrade Hrvatskoga centra u Beču jednoglasno je krajem prošle godine odlučio da će ovu prestižnu nagradu za 2021. godinu posmrtno dodijeliti Antoniju Sammartinu, hrvatskom aktivistu iz redova moliških Hrvata u južnoj Italiji. Citiram iz odluke žirija:

"Antonio Sammartino (60), koga je smrt nemilo otkinula od života, bio je

istaknuta ličnost u maloj hrvatskoj zajednici u južnoj Italiji. Njegovu velikom angažmanu i upornosti može se zahvaliti da je znanje o svojim moliškim Hrvatima širio daleko preko talijanskih granica, ali i mnogo šire, i da su konačno - uza znatnu potporu i zastupnika Hrvatskoga centra i Hrvatskoga kulturnoga društva u FUEN-u nedavno postali članovi ove Federativne unije europskih nacionalnih i etničkih manjina - s više od 100 članica iz 45 različitih zemalja i država diljem Europe, ove velike obitelji narodnosti na ovome starom kontinentu."

Kako se navodi u obrazloženju, Antonio Sammartino bio je i osnivač "Zaklade Agostina Piccoli", uz koju je u suradnji s moliškim Hrvatima i svojim prijateljima izvan Italije ostvario mnogobrojne projekte. To je pridonijelo tome da su se moliškim Hrvatima počeli baviti i mnogi međunarodni jezikoslovci i etnolozi, ali i drugi znanstvenici, među njima i oni iz Hrvatske, Austrije i Italije.

Kako nadalje stoji u obrazloženju: "Posebna je bila veza Antonija Sammartina s gradišćanskim Hrvatima, ponajprije s Hrvatskim centrom u Beču i folklornim ansamblom *Kolo-Slavuj*, kao i ostalim društvima. Zajedno su organizirali mnogobrojne priredbe, što u Beču, što u Kugi u Velikom Borištofu u Gradišću, na kojima su bili predstavljeni rječnik, kuharica, ali i knjiga o povijesti i doseljenu moliških Hrvata iz pradomovine Hrvatske u novu domovinu Italiju. Sammartino je 'kumovao' i uspostavio sada neraskidive veze između moliškohrvatskih glazbenika sastava *KroaTarantata* iz talijanskoga Mundimitra i austrijskoga Malog Borištofa s gradišćanskim Hrvatima u Beču, na čijem su tradicionalnome Hrvatskom balu, koji je prošle godine održan 75. put (zbog korone virtualno), već godinama stalni 'traženi' gosti."

Puno svega bez Antonija Sammartina ne bi bilo, a puno svega sada leži u rukama njegovih nasljednika, da ostvare i nastave ono što je on bio zamislio još za živoga. Uvjeren sam da će to uspjati ostvariti Francesca Sammartino sa svojim pomoćnicima i istomišljenicima! ■

ENG In Vienna on November 19, 2022, in the presence of many admirers, the "Metron" Award was posthumously awarded to the distinguished cultural worker from the Italian province of Molise, Antonio Sammartino, by the decision of the seven-member jury of the Croatian Center, which was accepted by his daughter, Francesca Sammartino, MSc. We bring excerpts of the dedication that was read at the dedicated ceremony.

U Santiagu potpisan Sporazum o suradnji između
Čileanskoga papinskoga katoličkoga sveučilišta i
Društva hrvatskih književnika

Nove perspektive suradnje s Društvom hrvatskih književnika

Lovrenčić je u Iberoameričkoj zakladi uz dopredsjednika Iberoameričke zaklade i rektora sveučilišta u Asuncionu Joséa Enriquea Schrödera predstavila prijevod pjesničke zbirke Teodora Elssake "Bljesak munje" koju je u njezinu prijevodu 2019. objavio Istarski ogranak DHK i uredio Boris Domagoj Biletić

U Čileanskom društvu književnika

Tekst: Marija Tomić Foto: M. T.

sklopu međunarodne suradnje Društva hrvatskih književnika i uz financijsku potporu Gradskoga ureda za kulturu, međugradsku i međunarodnu suradnju i civilno društvo predsjednica Povjerenstva za književne veze DHK Željka Lovrenčić od 13. do 19. studenoga boravila je u Santiagu. Gostovala je na Fakultetu za književnost Čileansko-

ga papinskoga katoličkog sveučilišta kamo ju je pozvao dekan, akademik Patricio Lizama Amestica. Tu se susrela sa zamjenicom dekana Rosom Marijom Lazo te s profesorima koji predaju književno prevođenje - voditeljem Odjela za prevođenje Carlesom Tebéom, Leticijom Goellner i Pablom Saavedrom. Razgovarala je sa studentima prevođenja i u sklopu seminara naslovljenog "Razgovori na temu književnog prevođenja" održala predavanje o hrvatsko-čileanskim književnim vezama. Uz nazočnost veleposlanice RH Mire Martinec i diplomatskog atašea Marte Tomić potpisan je Sporazum o suradnji između Čileanskoga papinskoga katoličkog sveučilišta i Društva hrvatskih književnika. U ime gđe Marije Loreto Massanés Vogel, prorektorice Čileanskoga papinskoga katoličkog sveučilišta zadužene za ekonomske poslove i predsjednika DHK Zlatka Krilića potpisali su ih Patricio Lizama Améstica i Željka Lovrenčić.

PRIZNANJE ZA NJEGOVANJE KULTURNIH VEZA IZMEĐU ZEMALJA LATINSKE AMERIKE I HRVATSKE

Nastavkom putovanja, Lovrenčić je u Iberoameričkoj zakladi uz dopredsjednika Iberoameričke zaklade i rektora sveučilišta u Asuncionu Josúa Enriquea Schrödera predstavila prijevod pjesničke zbirke Teodora Elssake "Bljesak munje" koju je u njezinu prijevodu 2019. objavio Istarski ogranak DHK i uređio Boris Domagoj Biletić. Na događaju je bio prisutan veliki

broj osoba iz čileanskih književnih, kulturnih i znanstvenih krugova među kojima treba istaknuti predsjednika Čileanske akademije za jezik Guillerma Sotoa Vergaru, ravnatelja Čileanske nacionalne knjižnice Pedra Pabla Zegersa, glasovitoga japanskog slikara rođenog u Santiagu koji je naslikao niz slika s temama iz Elssakinih pjesama Roberta Hayashija, skladatelja Alexandra Elssaku, sopranisticu Esperanzu Restucci, Martu Tomić, Guillerma Mimicu... Arhitektica i slikarica te direktorica Iberoameričke zaklade Aramí Elssaca uručila je Željki Lovrenčić priznanje te udruge za uspješno njegovanje kulturnih veza između zemalja Latinske Amerike i Hrvatske.

Na Hrvatskome stadionu održano je svečano predstavljanje knjige *Chile - Croacia: 30 años de sólida amistad* (Čile - Hrvatska: 30 godina čvrstog prijateljstva). Na predstavljanju na kojemu se okupio veliki broj ljudi među kojima su, uz ostale, bili veleposlanica RH u Čileu NJ. E. Mira Martinec i svi djelatnici Veleposlanstva, pripadnici hrvatske zajednice i čileanski književnici Diego Muñoz Valenzuela, Christian Montes Capó, Carmen Troncoso, Ximena Troncoso, Nicolás Gligo i Patricia Štambuk, govorili su Mira Martinec, Željka Lovrenčić i posebno nadahnut predsjednik Udruženja stručnjaka i poduzetnika hrvatskih korijena, književnik Guillermo Mimica. Preko videoveze nazočnima se obratio i prvi hrvatski veleposlanik u Čileu g. Frane Krnić te sadašnji čileanski veleposlanik u Republici Hrvatskoj NJ. E. Cristián Streeter. Na samome kraju

posjeta Čileu, Željka Lovrenčić susreća se u Društvu čileanskih književnika sa sadašnjim predsjednikom Društva čileanskih književnika Davidom Hevijom i bivšim predsjednicima te udruge Robertom Riverom i Reynaldom Lacámerom te s predsjednikom čileanskog PEN-a Germánom Rojasom s kojima je razgovarala o mogućnostima suradnje s Društvom hrvatskih književnika. ■

ENG *As part of the international cooperation of the Croatian Writers' Association and with the financial support of the City Office for Culture, Intercity and International Cooperation and Civil Society, the president of the Committee for Literary Relations of the DHK, Željka Lovrenčić, was in Santiago from November 13 to 19. She was a guest at the Faculty of Literature of the Pontifical Catholic University of Chile, where she was invited by the dean, academician Patricio Lizama Amestica. There she met with the deputy dean Rosa María Lazo and the professors who teach literary translation - the head of the Department of Translation Carles Tebé, Leticija Goellner and Pablo Saavedra. She spoke with students of translation and held a lecture on Croatian-Chilean literary ties as part of the seminar entitled "Conversations on Literary Translation". In the presence of the Ambassador of the Republic of Croatia Mira Martinec and the diplomatic attaché Marta Tomić, the Cooperation Agreement between the Pontifical Catholic University of Chile and the Society of Croatian Writers was signed.*

Jezični podsjetnik

O riječi hiža u hrvatskom jeziku

Današnja uporaba riječi *hiža* u značenju kuća u govorima moliških Hrvata u Italiji pokazuje da se ta riječ rabila u Zabiokovlju i u Neretvanskoj dolini u 15. i 16. stoljeću. Arhaični štokavci u južnom Gradišću u Austriji (za koje se smatra da su podrijetlom iz Pounja) također rabe riječ *hiža* u tom značenju.

Bliži nam se Božić, najradosniji kršćanski blagdan kada većina želi biti u svojem domu, a mnogi će pritom biti u svojoj kući ili u svojoj hiži. Za razliku od imenice *kuća* koja je praslavenskoga podrijetla, etimolozi smatraju da je *hiža* vrlo stara posuđenica germanskoga podrijetla. Među Hrvatima je uvrježeno mišljenje da je ta riječ svojstvena isključivo kajkavskomu narječju pa se tako smatralo da je *hiža* kajkavizam u glasovitom spjevu *Judita* Splićanina Marka Marulića te sukladno tomu u prvom pravom hrvatskom rječniku iz 1595. Šibenčanina Fausta Vrančića. Međutim, u doba kada su ta djela nastala riječ *hiža* u značenju kuća bila je uobičajena i u dijelu hrvatskih štokavskih govora u Bosni (npr. u nekadašnjoj županiji Pset, blizu današnjega Bosanskoga Petrovca), Hercegovini te dijelom u dalmatinskom zaobalju. Isto se tako riječ *hiža* u značenju kuća u to doba rabila u čakavskim govorima u središnjoj Hrvatskoj. Današnja uporaba riječi *hiža* u značenju kuća u govorima moliških Hrvata u Italiji pokazuje da se ta riječ rabila u Zabiokovlju i u Neretvanskoj dolini u 15. i 16. stoljeću. To potvrđuje i uporaba te riječi u istom značenju u govorima na Ćićariji u sjevernoj Istri (npr. mjesto Vodice) koji su podrijetlom s istoga područja kao moliški Hrvati, i koji su u isto vrijeme iselili, samo u drugom smjeru. Arhaični štokavci u južnom Gradišću u Austriji (za koje se smatra da su podrijetlom iz Pounja) također rabe riječ *hiža* u tom značenju, pa se npr. susreće u govorima mjesta Bandal i Poljanci u Bortanskom kotaru, također u govorima gradišćanskohrvatske skupine u Austriji i zapadnoj Mađar-

Piše: Sanja Vulić

skoj poznate pod imenom Štoji, npr. u Čembi u Austriji i u Petrovu Selu u Mađarskoj. Riječ *hiža* u značenju kuća zabilježena je i u govoru Nove Gore u južnom Gradišću u Austiji, a to je temeljno čakavski govor pod štokavskim utjecajem. U čakavskim Stinjakima u južnom Gradišću u Austriji zabilježena je u tom značenju glasovna inačica *iža*, kao i u govorima karaševskih Hrvata u Rumunjskoj, npr. u Lupaku, gdje je jedno od značenja te riječi upravo značenje 'kuća'. Valja ipak upozoriti da u značenju kuća

karaševski Hrvati obično rabe riječ *dom*.

Većina današnjih gradišćanskih Hrvata čakavaca rabi riječ *hiža* u značenju u kojem se danas u normiranom književnom jeziku u Hrvatskoj rabi riječ *soba*, koja je posuđenica iz mađarskoga (prema mađ. *szoba*). Naime, u doba kada su predci današnjih gradišćanskih Hrvata došli u svoju novu domovinu, kuće su se uglavnom sastojale od jedne prostorije pa je *hiža* prvotno bila istodobno i kuća i soba. Kasnije je riječ *hiža* u tim govorima ostala samo u značenju soba, a u značenju kuća uobičajila se u većini gradišćanskohrvatskih govora riječ *stan*.

Ovaj pregled uporabe i značenja riječi *hiža* u prošlosti i sadašnjosti pokazuje nam da je ta imenica zajednička svim trima hrvatskim narječjima, ali je danas najčešća među kajkavcima. Pritom je važno naglasiti da je njezina uporaba tijekom stoljeća jedan od brojnih pokazatelja kako je među trima hrvatskim narječjima u prošlosti bila znatno manja razlika nego što se obično misli.

Na žalost, mnoge riječi koje su bile (i jesu) zajedničke svim hrvatskim narječjima nisu uvrštene u suvremeni standardnojezični leksik. ■

Hrvatska književnost engleskoga govornog područja

Pisci i prevoditelji sa sjevernoameričkoga i australskoga kontinenta kao što su Vladimir P. Goss, Vinko Grubišić, Vladimir Bublin, Josip Novaković te Luka Budak, Ivana Bačić Serdarević, Drago Šaravanja i drugi – ovih dana u Zagrebu fantastično su nam približili multikulturalna društva u kojima stvaraju svoja djela i na hrvatskome i na engleskome jeziku

Duro Vidmarović, Stjepan Šešelj i Josip Novaković u DHK-u

Tekst: Vesna Kukavica; HINA Foto: HMI

U Zagrebu je održan na četiri lokacije Svjetski festival hrvatske književnosti od 15. do 17. studenoga 2022. Organizator festivala je Hrvatska kulturna zaklada – Hrvatsko slovo, a svečano otvorenje trodnevne manifestacije održano je u dvorani suorganizatora Mati-

ce hrvatske 15. studenoga, u dvorani koja nosi ime slavnoga iseljeničkog pisca i nakladnika Jure Petričevića. Pozdravne govore održali su, uz glavnoga organizatora Stjepana Šešelja, u ime suorganizatora Matice hrvatske njezin predsjednik Miro Gavran te predsjednik Društva hrvatskih književnika Zlatko Krilić, dok su se u ime podupiratelja festivala nazočnima obratili državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hr-

vate izvan RH Zvonko Milas i ravnatelj Hrvatske matice iseljenika profesor Mijo Marić.

Uslijedila su u popodnevним satima predavanja sudionika na temu položaja hrvatskih književnika u državama u kojima žive, te veza s matičnom hrvatskom kulturom i književnošću kao i veza Hrvatske prema literaturi pisaca hrvatskih korijena koja nastaje u inojezičnom okružju od Amerike, preko Europe

do Australije. Nadalje, raspravljalo se o izgledima tih veza ubuduće uz predstavljanje djela kao i cjelokupne djelatnosti hrvatskih književnika iz zemalja engleskoga govornog područja uz fokusiranje na njihove aktualne poveznice s hrvatskom književnošću i kulturom suvremenog doba s naznakama dolazećih nakladničkih prilika. Zapažena izlaganja održali su Julienne Eden Bušić, Vladimir P. Goss (SAD – Hrvatska); Luka Budak i Ivana Bačić Serdarević te Drago Šaravanja (Australija – Hrvatska); akademik Vinko Grubišić, Vladimir Bubrin te Josip Novaković (Kanada). Voditelji sesije književnik Đuro Vidmarović i Stjepan Šešelj znalački su poticali raspravu, podsjećajući na najznačajnija estetska ostvarenja nazočnih pisaca iz dijaspor te njihov izniman angažman oko prevodilaštva hrvatske književnosti na velike svjetske jezike, zemalja u kojima žive građani hrvatskih korijena na četiri kontinenta. Program je nastavljen 16. studenoga 2022. u Društvu hrvatskih književnika izlaganjima sudionika. Nakon izlaganja u 12 sati uslijedila je svečana dodjela Nagrade "Fra Lucijan Kordić" koju tradicionalno dodjeljuje Društvo hrvatskih književnika za književna ostvarenja koja afirmiraju veze domovine i dijaspor.

Laureat Nagrade fra L. Kordić književnik Josip Novaković prima nagradu iz ruku predsjednika DHK-a Zlatka Krilića

Stjepan Šešelj, glavni organizator 4. SFHK-a

DIONICA MATICE ISELJENIKA

Nakon svečanosti dodjele nagrade, nova festivalska sesija nastavljena je u dvorani Hrvatske matice iseljenika, a sesijom su moderirali književnici Đuro Vidmarović i Stjepan Šešelj. Nastupili su ugledni pisci iz Australije Luka Budak i Ivana Bačić Serdarević te australski povratnik i pisac Drago Šaravanja, a u raspravi su sudjelovali i akademik Vinko Grubišić i Vladimir Bubrin te Josip Novaković. Trojica posljednjih, osim što su zanimljivi pisci poezije i proze te prevoditelji, imaju i uspješne karijere sveučilišnih predavača na sjevernoameričkom kontinentu kako svjetske književnosti, tako i europske i hrvatske. Akademik Vinko Grubišić usto ima i velik opus iz područja jezikoslovne kroatistike, objavljen u Kanadi i SAD-u, a spada i u najplodnije pisce udžbenika hrvatskoga jezika i kulture anglofonog okružja te je domicilno društvo dodijelilo Grubišiću Orden kraljice Elizabete II. Završnica festivala održana je u mjestu Sveti Križ Začretje, na Izletištu *Stara škola*, Mirkovec 16, pokraj Zagreba. Sudionicima iz preoceanskih zemalja pridružili su se pisci iz našega europskog susjedstva kao što su: Zvonimir Deković, Tivat, Boka kotorska, Crna Gora; Ilija Vučkotić, Zupci, Svebarje, Crna Gora; Adrijan Vuksanović, Tivat, Boka kotorska, Crna Gora; dr. sc. Domagoj Vidović, Za-

Svečano otvorenje 4. Svjetskog festivala hrvatske književnosti

greb, Hrvatska; Jurica Čenar, Gradišće, Austrija; Šandor Horvat, Gradišće, Mađarska; Francesca Sammartino, Molise, Italija; Vesna Ljubić Sammartino, Molise, Italija; Darko Juka, Mostar, BiH te bosanskohercegovačka iseljenica s višegodišnjom kanadskom adresom Nikolina Ivanković, predstavivši svoju knjigu posvećenu ženama. Voditelji završne sesije Stjepan Šešelj i Đuro Vidmarović u završnici su pročitali zaključke IV. Svjetskog festivala hrvatske književnosti, koje će organizator uputiti kulturnim organizacijama i mjerodavnim ministarstvima u RH. Kao i dosadašnja tri, i četvrti Svjetski festival hrvatske književnosti posvećen je Danu sjećanja na žrtve Vukovara i Škabrnje u Domovinskom ratu, 18. studenoga 1991. godine.

ORGANIZACIJSKO POVJERENSTVO

Organizacijsko povjerenstvo SFHK činili su: akademik Ivan Aralica, akademik Luko Paljetak, dr. sc. Željka Lovrenčić, Božidar Petrač, Đuro Vidmarović i Stjepan Šešelj. Program su pratili brojni ljubitelji knjige i književnosti, među kojima su bili predstavnici medija i poznavatelji književnosti s migrantskom pozadinom koja nastaje na udaljenim meridijanima. Izdvajamo, državni tajnik Zvonko Milas istaknuo je kako Državni ured za Hrvate izvan Hrvatske "stoji iza

Josipu Novakoviću iz Kanade uručena nagrada DHK "Fra Lucijan Kordić"

Usklopu programa 4. Svjetskog festivala hrvatske književnosti uručena je 16. studenoga Nagrada Društva hrvatskih književnika (DHK) koja nosi ime slavnoga pjesnika hrvatske moderne u egzilu fra Lucijana Kordića u dvorani DHK u Zagrebu američko-hrvatskom književniku s trenutnom kanadskom adresom Josipu Novakoviću za knjigu priča "Truplo puno meda", koju je 2021. objavila jedna od najstarijih i najuglednijih nakladničkih kuća u RH - *Matica hrvatska* u Zagrebu. Prosudbeno povjerenstvo za nagradu koja nosi ime pjesnika Lucijana Kordića, kako je napomenuo član povjerenstva književnik Đuro Vidmarović, istaknulo je kako su likovi u šesnaest priča ove Novakovićeve knjige naizgled obični ljudi, koji žive u otuđenom svijetu u Hrvatskoj, američkoj pokrajini ili pak negdje drugdje. Novaković piše o događajima lišeni logike, o apsurdnim situacijama koje se događaju u hrvatskim selima, na američkim cestama i američkim pokrajinskim gradovima, o ljubavima i prijateljstvima, obiteljskim

odnosima i odnosima prema životinjama, istaknuo je književnik Vidmarović. Čitatelj u ovome Novakovićevu djelu nailazi na osobe opsjednute psihoterapijom, prati ljudske tamne strane, prazninu, tugu te otuđenost suvremenoga čovjeka, dodao je Vidmarović. Razvidno je, smatra povjerenstvo, da autora posebno zanimaju migracije, egzil, progonstva, životi razdijeljenih osoba i ljudsko siromaštvo. Unatoč njihovoj gorčini, u ovim Novakovićevim nadahnutim pričama nazire se ljubav prema ljudima, rekao je književnik Vidmarović dodavši kako u njima nema optimizma, ali ima nade, vjere u bolju budućnost i ljepotu života, stoji u priopćenju Hine koje prenosimo u cijelosti.

UZBUĐLJIVE PRIČE

Priče su sve zanimljivije na svoj način, uzbuđljive i napete, a izdvaja se posebno prva priča "Truplo puno meda" po kojoj je zbirka i dobila naziv. U njoj autor Novaković isprepliće realističnu ratnu temu čovjeka koji se tijekom bombardiranja njegova sela bavi uz-

Sudionici i publika

gojem pčela, a osobito vrijedna i opskurna priča je "Vuna", koja obrađuje složenu temu obiteljskih odnosa. Ocijenjeno je kako je knjiga pisana na vrlo vješt način jer Novaković uspješno spaja nadrealističke i realne situacije te usklađuje dijaloge i opise pa tako čitateljima omogućuje uživanje u nepredvidljivim književnim rješenjima koja ga potiču na razmišljanja. Nagrada "Fra Lucijan Kordić" dodjeljuje se od 1993. za inovativno poetsko djelo koje umjetnički zrcali tematiku Hrvata izvan Hrvatske i općeljudske napore za univerzalnim vrijednostima slobode kretanja ljudi. Na natječaj su pristigle 22 knjige. Ove godine nagrada je dodijeljena u sklopu 4. Svjetskog festivala hrvatske književnosti, a nagrađenu zbirku priča Josipa Novakovića na hrvatski jezik preveo je Saša Drach.

ŽIVOTOPIS ISTAKNUTOG PISCA

Pisac Josip Novaković (Josip Novakovich) rođen je 1956. u Daruvaru. Nakon završene gimnazije odlazi u SAD. Književnost i kreativno pisanje predavao je na Penn Stateu, Sveučilištu Cincinnati i Hebrejskom sveučilištu u Jeruzalemu, a trenutačno predaje na Sveučilištu Concordia u

Montrealu u Kanadi. Piše uglavnom na engleskom jeziku, a preveden je na dvadesetak jezika. Objavio je desetak knjiga, uključujući roman *April Fool's Day* te zbirke kratkih priča: *Yolk* te *Salvation and Other Disasters* (izbor iz obje zbirke objavljen je u hrvatskom prijevodu pod naslovom *Grimizne usne*, Zagreb, 2000.), *Infidelities: Stories of War and Lust* (hrvatski prijevod: *Požuda*, Zagreb, 2007.), *The Heritage of Smoke* (hrvatski prijevod: *Dimna zavjesa*, Zagreb, 2016.), *Tumbleweed* i *Honey in the Carcase* (hrvatski prijevod: *Truplo puno meda*, Zagreb, 2021.). Objavio je i tri zbirke eseja te dva priručnika o umijeću pisanja: *Writing Fiction Step by Step* te *Fiction Writer's Workshop* (prevedeno na hrvatski jezik: *Radionica pisanja fikcije*, Zagreb, 2007.). Posljednja se koristi na mnogim sveučilištima u SAD-u. Dobitnik je nekoliko književnih nagrada: *Whiting Writers Award*, *American Book Award*, *Ingram Merrill Award*, a prije nekoliko godina bio je finalist književne nagrade *Man Booker International*. Kao stipendist radio je u Cullman Centru (New York Public Library), a ostvario je i Fulbrightovu stipendiju u Sankt Peterburgu i Guggenheimovu stipendiju.

Hrvata i podupire njihove projekte". S njim se složio i ravnatelj HMI-ja Mijo Marić koji je istaknuo kako i HMI podupire Hrvate izvan Hrvatske. Miro Gavran izvijestio je kako je Matica hrvatska u nedavnom razdoblju utrostručila svoje članstvo. Julienne Eden Bušić ocijenila je kako se malo ulaže u prijevodnu književnost. Vladimir Goss podsjetio je na velik broj Hrvata u Sjevernoj Americi, od kojih su mnogi ne samo uspješni poduzetnici, znanstvenici, nego i čitani književnici. O zastupljenosti Hrvata u Australiji među australskim piscima govorio je urednik, pisac i nakladnik profesor Luka Budak sa Sveučilišta Macquarie u Sydneyu, gdje ovih dana obilježava završetak 40-godišnje karijere. ■

ENG In Zagreb, the World Festival of Croatian Literature was successfully held in four locations from November 15 to November 17, 2022. The organizer of the festival is the Croatian Cultural Foundation – Hrvatsko slovo, while Croatian Heritage Foundation, along with the Central State Office for Croats Abroad, are among the main supporters and co-organizers of the festival. As part of the program of the 4th World Festival of Croatian Literature, on November 16, the Croatian Writers' Association (DHK) Award, named after the famous Croatian modern poet in exile Fra Lucijan Kordić, was presented in the hall of the DHK in Zagreb to the American-Croatian writer with a current residence in Canada, Josip Novaković, for the book of stories "Honey in the Carcase".

Dobar pisac osvaja čitatelje s obje strane granice

Nastup Vladimira Petera Gossa na 4. Svjetskom festivalu hrvatske književnosti, među čijim je podupirateljima bila i Hrvatska matica iseljenika, pobudio je zanimanje teoretičara književnosti

Svečano otvorenje 4. Svjetskog festivala hrvatske književnosti u MH: Vladimir Goss, Luka Budak, Stjepan Sešelj, Vinko Grubišić i Đuro Vidmarović

Tekst: V. P. Goss Foto: HMI

Hrvatsko-američki pisci. Pisci američki Hrvati? Američki pisci Hrvati? Ili?... Tim je pitanjima započeo izlaganje autor ovih redaka. Pisac je osoba, pojedinac, ljudsko biće koje odlikuje sposobnost prevođenja duha u oblike prepoznatljive osjetilima. To utjelovljenje duha u materiji svojstveno je svim stvarateljima – likovnosti, pokreta, prostora, zvuka, pa tako i riječi. Ovi posljednji su pisci, književnici koji prevode duh bilo u pisanu bilo u izgovorenu riječ, u zvuk ili zabilješku, koje doživljavamo čitanjem ili slušanjem. Umjetnik-stvaratelj određen je prostorom u kojem živi, kao uostalom i svako drugo biće. Jasno je da u Tibetu nema girica, niti je vjerojatno da će vas na Grenlandu pojesti tigar. Stvaratelj nije samo određen prostorom, on moderira prostor. Da bismo dobro razumjeli stvoreno, trebamo poznavati duh kojim diše stvaratelj i prostor u kojemu stvara.

UMJETNIK RIJEČI

Hrvatsko-američki pisac bio bi umjetnik riječi koji živi u "američkom prostoru", no u sebi nosi "hrvatski duh". U svakodnevnom smislu, to je doseljenik koji se pokušava smjestiti u novom prostoru i asimilirati – odnosno asimilirati se – duhu koji podržava američki prostor. Njegova asimilacija može biti više ili manje potpuna. Može ostati ulovljen u "starom svijetu", ali može se, čak i svjesno, prisiliti da "bude Amerikanac", kao američki pisac koji piše hrvatskim jezikom. Obrnuto, može zadržati svoj izvorni duh hrvatskog prostora dok se

jezično uklapa u novu domovinu. Tada je hrvatski pisac koji piše u Americi na engleskom jeziku. Svjesni smo da postoje i druge opcije, no u ovako kratkom vremenu nećemo ih pokušati sve nabrojiti. Važno je ipak naglasiti da stvarateljstvo Hrvata u Sjevernoj Americi sasvim dobro slijedi temeljnu podjelu hrvatskog iseljeničtva u tom dijelu svijeta, kako sam je već davno predložio: 1. Stara dijaspora – potomci onih koji se useljavaju od kraja 18. stoljeća, koji su asimilirani, anglofoni i amerikanizirani, no koji nisu zaboravili svoje korijene. Tih je u sjevernoameričkoj dijaspori oko 90%. Zatim slijede politički emigranti, bjegunci pred komunizmom i jugoslavenstvom nakon 1945. Tih je oko 9%, površno su asimilirani (njihovi potomci gotovo sasvim) i još uvijek vode stare bitke, no ne sasvim uzalud jer se njihov žar, kako je pokazao Domovinski rat, može pozitivno odraziti u hrvatsko-američkoj zajednici.

BILINGVALNI ISELJENIČKI AUTORI

Pretežno su bilingvalni, no djeca su im sasvim integrirana, ali ipak s nekim sjećanjima na svijet svojih predaka. Konačno, postoji i treća skupina, 1% visokih stručnjaka, znanstvenika, intelektualaca

Sudionici i uzvanici na otvorenju u Matici Hrvatskoj s pratećom izložbom novih knjiga

Domagoj Vidović, Đuro Vidmarović, Stjepan Šešelj i Vladimir Bubrin u HMI-lju

Akademik Vinko Grubišić iz Kanade i dr. sc. Vice Šunjić sa zadarskog Sveučilišta u raspravi o piscima izvan domovine

ca koji dolaze u Ameriku tijekom zadnje četvrti 20. st. i uključuju se u domaće intelektualne, stvarateljske, znanstvene, poslovne i političke elite. To su svjetski ljudi koji su doma gdje god susreću ljude svoje kaste. Ako su pisci, to su svjetski apatridi koji mogu pisati engleski ili hrvatski (živeći u Americi), ali uvijek s tematikom bliskoj eliti kojoj pripadaju.

Jasno je da su moguća, i da postoje, bezbrojna presijecanja i međuprožimanja. Sjajna knjiga dr. Milana Bošnjaka o Hrvatima koji pišu u Njemačkoj neovisno je razvila i uspješno primijenila sustav sličan mome. Ponavljam da je pisac, ako je zaista pisac, pojedinac stvaratelj i ponajprije treba biti promatran u smislu svoga stvarateljskog doprinosa, a ne etničke ili ideološkopolitičke pripadnosti. Evo nekoliko primjera iz Sjeverne Amerike.

POZITIVNE PRAKSE DEVEDESETIH

U tu svrhu služit ću se Korabljom 3/7, 1997., urednik dr. Stjepan Šešelj, uz suradnju Borbena Vladovića, Dubravke Vidak i autora ovog teksta, u kojoj su objavljeni najbolji radovi s natječaja Nacionalne federacije američkih Hrvata u povodu stogodišnjice Hrvatske bratske zajednice 1994. te nekoliko dodatnih tekstova; kao i izvrsnim knjigama na našu temu prof. dr. sc. Branke Kalogjere (Katedra za engleski jezik i književnost, Sveučilište u Rijeci) objavljenih tijekom posljednja dva desetljeća. Izbor je naravno ograničen vremenom i prostorom. Primjer Amerikanca – pisca hrvatskih korijena iz Connecticuta je Edward Ifkovic (1943.), kojeg u nizu radova obrađuje B. Kalogjera. "Stoga bi se moglo reći da Ifkovicovo 'traganje za korijenima' nije samo problem književnosti, nego i životne istine... Ifkovic se rijetko u potpunosti saživljava s problemima američkog Hrvata... on osob-

no ostaje distanciran od tog svijeta kojim kao i da ne pripada."

Čista suprotnost je karijera Josipa Novakovića iz Daruvara koji je naučio engleski kako bi otišao u Ameriku i tamo se bavio pisanjem. Svojim vješto posloženim pričama, duhovitim cinizmom i crnim humorom probio se u sam vrh američke proze. Novaković je nesumnjivo dobar prenositelj niza hrvatskih navada i ponašanja, uvjerljiv crtač karaktera, motiva i radnje i možda je od svih naših u SAD-u najbliže slici međunarodnog autora na globalnoj razini.

Pogled Hrvata rođenih Amerikanca na Hrvatsku i Hrvate uobličuju Melissa Milich, podrijetlom iz Konavala, u dojmljivim pričama i pjesmama kako o starome kraju tako i viđenjima istoga iz Amerike, a u izvrsnim autobiografskim humoreskama, novelama i romanima iz hrvatskog predgrađa Clevelanda Mary Helen Stefaniak, podrijetlom iz hrvatske manjine u Mađarskoj. Navodim i zanimljiv primjer naive u vidu pjesništva Pauline Santini u kojima se dražesno miješa suburbani idiom američkoga engleskog s iskrivljenim hrvatskim riječima. Ekvivalent je dugom nizu hrvatskih naivaca slikara, poput braće Djukina. Američku viziju i hrvatski prostor lijepo spaja pisanje Andrijane Zakarije (emigrantsko dijete rođeno u SAD-u) uz barem privremenu kapitulaciju pred napremostivim jezičnim i kulturološkim zidom. U prvoj generaciji useljenika prozaista stoji uz Novakovića i razigrani talent pisca-novinar iz New Yorka, Janka Deura (piše na oba jezika), podrijetlom iz Dalmatinske zagore, u tradiciji tvrdog pejzaža i pripovjedača Dinka Šimunovića.

OSAM ROMANA I MNOŠTVO PRIČA

Kako je čovjek sam sebi nerijetko najbolji svjedok, dopustite mi na kraju riječi, dvije o sebi. Objavio sam osam romana

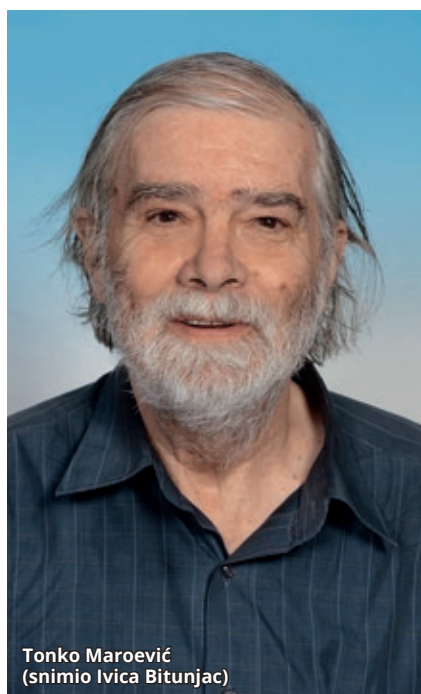
i stotinjak priča gotovo isključivo na hrvatskome. No ozbiljna hrvatska kritika, ako me je uopće primijetila (Ivan Rogić Nehajev, Lilijana Domić) zaključuje da sam "američki pisac koji piše na hrvatskome jeziku", to jest stilom, tehnikom i jezičnim uzusom američke proze kao, neki su rekli, "hrvatski Saul Bellow". Vrlo je zanimljiv osvrt Igora Žica u *Književnoj Rijeci*, 1/2004., str. 18-120: "Amerikanizirani roman hrvatskog pisca". Žic kaže, a ja se s tim slažem, "... knjigu sam pročitao u nekoliko sati. Tekst uvlači na Amerikancima tako drag način kad želite pod svaku cijenu saznati što će biti dalje. Rezultat je amerikanizacija hrvatskog... romana. Svježa krv je dragocjena, no vjerojatno je najsretnije kad se oba sastojka izbalansiraju..."

Koliko raznih vidova, koliko opcija, koliko varijanti! A sigurno ih ima i više. Što nas vraća na početak. Pisac je ponajprije pojedinac, ljudsko biće koje stvara i koje pri tome utjelovljuje duh u opipljivome obliku. Uspješnost tog procesa je mjera vrijednosti autora, njegove uvjerljivosti i snage uvida i njegova prijevođa nadahnuća u umjetničko djelo. Ako se pisac kreće u kompleksnim prostorima i duhovnim (kulturnim) situacijama, kritička ocjena njegova djela može biti vrlo zahtjevana. Kritičar će nesumnjivo tražiti uzorke i predlagati klasifikaciju, no nikad ne smije zaboraviti individualnu prirodu umjetničkog stvaratelja. Dobar Hrvat, dobar Amerikanac...? No, prvo "dobar pisac". ■

ENG Croatian-American cultural ties at the 4th World Festival of Croatian Literature were interestingly presented by the writer, translator and scientist Vladimir P. Goss, Ph.D. The lecturer's key thought was: A literary critic will undoubtedly seek and propose a classification of Croatian-American literary works, but he must never forget the individual nature of the artistic creator. A good Croat, a good American...? But first the author must be a "good writer".

Stalni pratilac hrvatske kulture

Tonku Maroeviću mogli bi na posmrtnoj slavi pozavidjeti mnogi hrvatski velikani. On ostaje sveprisutan u hrvatskome kulturnom životu zahvaljujući svojim brojnim suradnicima, prijateljima i poštovateljima koji sjećanja na ovu jedinstvenu osobu ne zadržavaju samo u privatnoj sferi, nego pretaču u zanimljive kulturne i znanstvene projekte.

Tonko Maroević
(snimio Ivica Bitunjac)

Piše: **Marijan Lipovac**

I nakon što je 11. kolovoza 2020. iznenada preminuo, akademik Tonko Maroević, istaknuti hrvatski književnik, povjesničar umjetnosti, likovni i književni kritičar i prevoditelj, ostaje sveprisutan u hrvatskome kulturnom životu zahvaljujući svojim brojnim suradnicima, prijateljima i poštovateljima koji sjećanja na ovu jedinstvenu osobu ne zadržavaju samo u privatnoj sferi, nego pretaču u zanimljive kulturne i znanstvene projekte. Maroeviću bi na njegovoj posmrtnoj slavi doista mogao pozavidjeti dobar dio hrvatskih kulturnih velikana od kojih su mnogi zanemareni ili (bili) zaboravljeni. Doista je fascinantno kako

mu se odaje počast, prije svega u umjetničkoj sferi.

MNOGOBROJNE POČASTI

Prema ideji nekadašnjeg ministra kulture Bože Biškupića, već nekoliko mjeseci nakon Maroevićeve smrti njemu u čast objavljena je pjesničko-grafička mapa sa sonetnim vijencem akademika Luke Paljetka i grafikama 33 hrvatska likovna umjetnika, glumac Goran Matović u sklopu svog Teatra poezije Maroeviću je posvetio scenski kolaž, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu organizirala je izložbu *Riznica riječi Tonka Maroevića*, a Hrvatska pošta objavila je i poštansku marku s Maroevićevim likom u seriji Znameniti Hrvati. Suvišno je napomenuti da ima još znamenitih Hrvata koji duže vrijeme nisu među živima, a čiji lik još nije osvanuo na markama. Skroman kakav je bio, Maroević tu čast nije ni očekivao ni tražio, ali možda ju je baš zato i dobio. I naravno, već na prvu godišnjicu svoje smrti Tonko Maroević dobio je ulicu u svom zavičaju, u

Starome Gradu na Hvaru gdje je u ljeto 2020. i umro i gdje je pokopan.

UMJETNIK I ZNANSTVENIK

Maroević je postao i tema znanstvenih istraživanja koja nastoje obuhvatiti svu slojevitost i širinu opusa ovoga jedinstvenog čovjeka koji je istodobno bio i umjetnik i znanstvenik. Matica hrvatska organizirala je 4. studenoga skup pod naslovom *Tonko Maroević, naš stalni pratilac* koji je na jednome mjestu okupio najbolje poznavatelje Maroevićeve književnog i povijesnoumjetničkog djela.

Maroevićeve "službena" kratka biografija glasi otprilike ovako: Rodio se 22. listopada 1941. u Splitu gdje je završio Klasičnu gimnaziju. Studij komparativne književnosti i povijesti umjetnosti završio je 1963. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu gdje je 1976. doktorirao temom *Likovna umjetnost u hrvatskoj književnosti od moderne do danas* (objavljeno kao knjiga 2007. pod naslovom *Napisane slike*), a od 1965. do 1970. bio je asistent na Odsjeku za po-

Akademik Tonko Maroević na pjesničkoj večeri u palači HAZU u sklopu Dana otvorenih vrata HAZU 2013. (snimio Goran Kos)

vijest umjetnosti. Od 1970. do umirovljenja 2011. radio je u Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu, a predavao je i na Akademiji dramske umjetnosti. Za redovitog člana HAZU, u Razredu za književnost, izabran je 2002., a od 1990. bio je član suradnik. Umro je u Starome Gradu 11. kolovoza 2020.

PREVEO I STILSKE VJEŽBE

Kao pjesnik, javio se zbirkama pjesama u prozi *Primjeri* (1965.) i *Slijepo oko* (1969.) u sklopu generacije okupljene

Akademik Tonko Maroević govori na predstavljanju Sabranih djela Luke Paljetka u palači HAZU 2019. (snimio Goran Kos)

Maroević je postao i tema znanstvenih istraživanja koja nastoje obuhvatiti svu slojevitost i širinu opusa ovoga jedinstvenog čovjeka koji je istodobno bio i umjetnik i znanstvenik. Matica hrvatska organizirala je 4. studenoga skup pod naslovom *Tonko Maroević, naš stalni pratilac*.

oko časopisa *Razlog*. U kasnijoj fazi njegovo pjesništvo obiluje intertekstualnim i metatekstualnim referencijama, a odlikuje ga i povratak vezanomu stihu i tradicionalnim oblicima (*Motiv Genoveve*, 1986.; *Trag roga, ne bez vraga*, 1987.; *Četveroručno*, 1992.; *Sonetna struka*, 1992.; *Black & Light: versi od prigode*, 1995.; *Redak mulja, redak pjene*, 2013.). Svoje izabrane pjesme objavio je 2009. u zbirci *Drvlje i kamenje*. Kao književni kritičar sustavno je pratio suvremeno hrvatsko pjesništvo, a bavio se i starijom hrvatskom književnošću te talijanističkom problematikom. Sastavio je antologije suvremenoga hrvatskog pjesništva od 1971. do 1995. (*Usklićnici*, 1996.) i od 1996. do 2019. (*Svjetlaci*, 2019.), kao i antologije katalanskog pjesništva *Bikova koža* (1987.) i *Riječi za jedan lapidarij* (2018.). Istraživao je i suvremenu hrvatsku likovnu umjetnost te objavljivao likovne kritike i rasprave u stručnim ča-

sopisima i novinama. Bio je autor predgovora kataloga i grafičkim mapama, od kojih je mnoge probrao u knjizi *Slikanje i slikama predgovaranje: pisani portreti* (2006.). Svojim radom pomogao je afirmaciji mnogih likovnih umjetnika. Bio je čest govornik na otvorenjima izložbi i promocijama knjiga te zahvalan sugovornik medijima kojima je uvijek bio dostupan, iako nije imao mobitel niti je koristio Internet. Maroević je prevodio s nekoliko jezika, a manje je poznato da je upravo on s francuskog preveo legendarnu dramu *Stilske vježbe*.

ČITAO JE HODAJUĆI

"Neslužbenu" Maroevićevu biografiju na skupu u Matici hrvatskoj dao je slikar Željko Brguljan i u njoj je možda najbolje sažeo ono zašto ga je okolina voljela i po čemu ga pamti: "Radu se predavao svim svojim bićem, motivirao je stvaraoce iz svog okruženja, kolegama širio vidike. Radom se odmicao od surovosti svijeta i u tome je bio nedostižan. No visoka postignuća nisu ga ni u čemu promijenila. Smatrao je da premalo zna, a svoj povlašteni položaj pripisivao je životnoj sreći, a ne sposobnostima. Ostao je običan čovjek iz naroda, drag, dobar i svakom pristupačan. Uz njega se svaka osoba osjećala vrijednom, uzdizao je dostojanstvo osobe. Čitao je hodajući da ne gubi vrijeme i jer je bio željan knjige. Pisao je neprestano i brzo, na pisaćem stroju kad je

cijeli svijet već zaboravio na tu tehniku koja je zahtijevala unaprijed formiranu misao, a pogotovo kostur cijelog, pa i najsloženijeg teksta. Bio je profinjen i moćan govornik, slagao je riječi tečno i logično, kao da plete govor koristeći gomile klupka u svim bojama i nijansama. Kad je umro, te noći zamrle su sve knjige svijeta." Ukratko, Tonko Maroević za života je kao čovjek i kao intelektualac zadivio i zadužio mnoge i to mu se nakon smrti višestruko vraća. ■

ENG A little over two years ago, an academician Tonko Maroević, whose posthumous glory could be envied by many Croatian greats, passed away. He remains omnipresent in Croatian cultural life thanks to his many colleagues, friends and admirers who do not keep the memories of this unique person only in the private sphere, but transfer them into interesting cultural and scientific projects. According to the idea of the former Minister of Culture Bože Biškupić, a few months after Maroević's death, a poetic and graphic map was published in his honour with a sonnet wreath by academician Luka Paljetek and graphics by 33 Croatian visual artists, the actor Goran Matović dedicated a scenic collage to Maroević as part of his Theater of Poetry, The National and University Library in Zagreb organized the Riznica riječi Tonka Maroevića exhibition /EN: The Treasury of Tonko Maroević's Words/, and the Croatian Post Office also published a postage stamp with Maroević's image in the Famous Croats series. And of course, already on the first anniversary of his death, Tonko Maroević got a street named after him in his hometown, in Stari Grad on Hvar, where he died in the summer of 2020 and where he was buried. Maroević also became the subject of academic research that seeks to encompass all the layers and breadth of the life work of this unique man who was both an artist and a scholar at the same time. On November 4, Matica hrvatska organized a gathering under the title Tonko Maroević, naš stalni pratilac /EN: Tonko Maroević, Our Constant companion/.

Već je izdana i poštanska marka u čast Tonka Maroevića

U serijalu "Hrvatske planine" u ovome broju objavljujemo priloge o Kleku. Kao uvod donosimo tekst i fotografski materijal istaknutoga hrvatskoga planinarskog publicista i urednika Alana Čaplara, objavljen u njegovoj knjizi "Hrvatske planine", u nakladi Mozaik knjige, 2020. godine.

Klek –
usnuli div

Kolijevka hrvatskog planinarstva

Pogled odasvud privlači strma stijena Kleka visoka 200 metara te Klečice, manje stijene koje se dižu uvis sjeverno od glavnoga vrha. Gledan s istoka i juga Klek se doima kao usnuli div, kojemu su stijene Klečica noge, a vršna stijena glava.

Tekst i foto: **Alan Čaplar**

Iznad kotline u kojoj se smjestio Ogulin dominira planina neobična oblika – Klek. Svojim oblikom i gorostasnim izgledom Klek je oduvijek bio inspiracija narodnoj mašti pa su i za njega vezane mnoge priče i legende. I zaista, ni jedna hrvatska planina nije se usjekla u narodne legende i priče tako duboko i čvrsto kao Klek.

Bez obzira na stranu s koje mu se prilazi, Klek pokazuje drukčiji izgled, ali pogled odasvud privlači njegova strma stijena visoka 200 metara te Klečice, manje stijene koje se dižu uvis sjeverno od glavnog vrha. Gledan s istoka i juga doima se kao usnuli div, kojemu su stijene Klečica noge, a vršna stijena glava. Prema narodnoj predaji vrh Klek sijelo je vještica, koje su svojevrsan simbol Kleka i grada Ogulina. Zbog iznimne krajobrazne i biološke vrijednosti područje je površine oko 850 hektara zaštićeno je 1971. kao važan krajobraz, a dio je

pod zaštitom kao geomorfološki i botanički rezervat.

DIV KOJI SPAVA

Klek ima oblik hrpta dugog oko četiri kilometra, a pruža se u smjeru sjeverozapad-jugoistok kao istaknut greben na istočnim okrajcima Velike Kapele. Svojim padinama postupno se spušta prema Ogulinsko-plašćanskoj udolini i dolini Dobre. Na sjevernom kraju blago prelazi u Gomirsku kosu, a na jugu je bolje definiran prema Klečkoj dragi, Soviljici i Stošcu. Od podnožja do bila pokriven je šumskim plaštem, a oko podnožja planine prostiru se široke livade prepune raznobojnoga cvijeća. Na istočnoj, ogulinskoj strani prevladavaju listopadne šume, uglavnom bukova s nešto javora, graba i lijeske. Na zapadnoj strani, prema Musulinskom Potoku, zastupljena je mješovita šuma bukve i jele. Manji, ali botanički važniji udio imaju planinski travnjaci i reliktna alpska vegetacija na stijenama s rijetkim biljkama. Životinjski svijet sisavaca i ptica sličan je kao u ostatku Gorskoga kotara: mrki

medvjed, vuk, ris, srna, više vrsta šišmiša, puhovi i ptice grabljivice, primjerice suri orao (*Aquila chrysaetos*), sivi sokol (*Falco peregrinus*), škanjac osaš (*Pernis apivorus*). Populaciju gmazova predvode poskok i velebitska gušterica (*Iberolacerta horvathi*). Na gorskim livadama brojni su leptiri, od kojih su neki rijetki, a jedna podvrsta štajerskoga crnog okaša (*Erebia styrius kleki*) živi samo na Kleku (stenoendem).

Klek je, kao i druge planine Gorskoga kotara, uzdignut alpskom orogeneom

Klečice – sjeverno od glavnoga vrha

Heliodrom na Kleku

Svojim oblikom i gorostasnim izgledom Klek je oduvijek bio inspiracija narodnoj mašti pa su i za njega vezane mnoge priče i legende. Ni jedna hrvatska planina nije se usjekla u narodne legende i priče tako duboko i čvrsto kao Klek.

u tercijaru. Građen je od karbonatnih sedimenata, tj. jurskih vapnenaca i dolomita, a vršni dio izgrađuju vapnenačke stijene iz geološkog razdoblja krede. Na Kleku i njegovim pristrancima nekoliko je speleoloških objekata. Najznačajniji su Horvatova ili Klečka špilja, Polupećina, jama Jarunčica na Zakopi i dvije jame: Vještičja jama (dubine 133 m) i još jedna s ulazom blizu vrha, na visini od 1162 metra.

Vrhovi su mu impozantni, strmi i stjenoviti. Najvažniji su vrhovi Kleči-

ce ili Mali Klek (1058 m) te Veliki Klek (1181 m). Glavni vrh Kleka kamena je glavica promjera desetak metara, po vrh stjenovitih okomica. Budući da pri vrhovima nema šume, oni omogućuju lijep vidik na Bjelolasicu, Risnjak, Ogulin i jezero Sabljake, a za bistrih dana znatizeljan će pogled odlutati sve do Julijskih i Kamniških Alpa u Sloveniji.

PRVI PLANINARSKI KORACI

Klekova vršna stijena bila je prva škola hrvatskih alpinista i u njoj su izvedeni brojni penjački usponi, zbog čega se Klek popularno naziva kolijevkom hrvatskog planinarstva. Prvi alpinistički usponi izvedeni su na početku 20. stoljeća. I danas se često u klečkim stijenama mogu čuti glasovi penjača i zvukovi penjačke opreme. Na žalost, i u stijenama Kleka stradalo je nekoliko penjača. Na samome vrhu Kleka podignuta je u studenome 2014. Milasova piramida, kameni obelisk u spomen na tragično stradalog alpinista Krešimira Milasa, pročelnika Komisije za alpinizam Hrvatskoga planinarskog saveza.

Klek je i prije prvih penjačkih pothvata zaslužio važno mjesto u povijesti hrvatskog planinarstva. Zna se da se na Klek 1838. popeo saski kralj i strastveni botaničar Fridrik August II., pri čemu mu je društvo pravio pukovnik Josip Jelačić, budući hrvatski ban. Nekoliko desetljeća poslije, ushićen usponom na Klek, 1874. godine sveučilišni profesor iz Graza dr. Johannes Frischauf sastao se u Ogulinu s časnikom i književnikom Budom Budisavljevićem te pravnikom i piscem Vladimirom Mažuranićem i potaknuo osnutak Hrvatskoga planinarskog društva (HPD) u Zagrebu. Na poticaj središnjice HPD-a i uz novčanu potporu ogulinske općine ogulinski veterinar Franjo Fink probio je 1890. put kroz klečku stijenu do vrha. Izgradio je stubu i na dva mjesta postavio željezne ljestve. Stubište, na kojemu je postavljena užad, obnavljano je nekoliko puta, a upotrebljava se i danas. Tradicija planinarstva i alpinizma predstavljena je u Alpinističkoj zbirci Zavičajnog muzeja u ogulinskom kaštelu. Na sedlu pod stijenom Kleka nalazi se lijepi pla-

Informativne ploče na poučnoj stazi

Klekova vršna stijena bila je prva škola hrvatskih alpinista i u njoj su izvedeni brojni penjački usponi, zbog čega se Klek popularno naziva kolijevkom hrvatskog planinarstva. Prvi alpinistički usponi izvedeni su na početku 20. stoljeća.

Vrh Kleka Veliki Klek visok je 1181 metar

ninarski dom o kojemu se skrbe ogulinski planinari.

Podrijetlo imena Klek nikada nije razjašnjeno iako je to čest oronim u Hrvatskoj i susjednim zemljama. Vjerojatno je to ime slavenkog podrijetla, možda je mitološko ili dolazi od glagola klecati ili od klekovine (biljna vrsta ili vegetacijska zajednica). Imamo Klek na Platku, Dinari, Paklenici, pokraj Kompolja, kraj Neuma, u Bosni na Zelengori, kraj Za-

vidovića i Vrnograča. Najviši je zapravo Großglockner u Koruškoj, koji se na slovenskom jeziku naziva Veliki Klek.

CARSTVO KLEČKIH VJEŠTICA

Ogulinski Klek svojom zagonetnom i mističnom pojavom nadahnjuje legende još od najstarijih vremena. Najpoznatiju legendu o Kleku zabilježio je u 17. stoljeću slovenski povjesničar i znanstvenik Johann Weichard Valvasor. Mještani su

mu ispričali narodno vjerovanje da se za olujnih noći na samome vrhu Kleka, u ponoć, skupljaju vještice, vile planinakinje i vilenjaci iz cijelog svijeta, a njihovo kolo i vrisak dopiru do grada Ogulina. Prema drugoj legendi, Klek je bio jedan od starih slavenskih divova. Sukobio se sa staroslavenskim vrhovnim bogom Perunom pa ga je silnik počeo goniti. Klek je bježao, sve se više umarao i na mjestu današnje planine Perun ga je sustigao i strijelom pogodio u nogu. Od umora i boli, a posebice od straha, Klek je pao i skamenio se. Odatle lik Kleka komu se vidi glava, skvrčene noge i uzdignuta stopala – stijene Klečice. Od krvi koja je istjecala iz Klekove noge nastao je Klečki potok, koji nikada ne presuše.

Više nego igdje povijest Kleka isprepletana je živopisnim legendama i narodnim pričama koje s vremenom nisu zaboravljene, već su, naprotiv, dobile sasvim nove dimenzije. Bogatstvo narodnoga pripovjedačkog blaga upotpunila je Ivana Brlić-Mažuranić, koja je rođena upravo ispod Kleka, u gradu Ogulinu.

Ime grada vjerojatno potječe od latinskih riječi "ob gula", što znači ždri-

"Visibaba" u Bjelskom

Na osiguranom dijelu planinarskoga puta na vrh

Planinarski dom na Kleku

Osim iz Bjelskoga, prema Kleku vode planinarske staze iz Ogulina i Hreljina Ogulinskog. Uspón na Klek nije težak ni naporan, ali se svaki posjet tomu moćnome usnulom divu na rubu Velike Kapele, kolijevci hrvatskog planinarstva i carstvu vještica iznad Ogulina, dugo pamti.

jelo ili ponor. Naime, kanjonom kroza samo središte grada završava prvi dio toka rijeke Dobre – voda iznenadno ponire ispod kamenih i strmih litica u golemome prirodnom grotlu nazvanom Đulin ponor. Ogulin je među rijetkim gradovima u svijetu koji je doslovce sagrađen iznad špiljskih dvorana i kanala. Glavni špiljski kanal proteže se ispod glavne ogulinske ulice, one Bernardina Frankopana. Posjetitelji Ogulina ovaj hidrogeološki spomenik prirode mogu razgledati s dvaju vidikovaca u blizini frankopanskoga kaštela i u Parku izviđača. Kamene litice Đulina ponora često su vježbalište alpinista, a podzemni svijet posebno privlači speleologe.

Prema legendi koja potječe iz prve polovice 16. stoljeća, ponor rijeke Dobre u Ogulinu dobio je ime po mladoj djevojci Đuli ili Zulejki. Zulejka je bila kći Ivana pl. Gušića, zapovjednika ogulinske tvrđave. Roditelji su, kako je tada bio običaj, obećali Zulejku starijem plemiću za ženu. No, u Ogulinu je uskoro stigao mlad i hrabar krajiški kapetan Milan Juračić. Zulejka se u njega zaljubila, ali je Milan ubrzo poginuo u bitki s Osmanlijama. Čuvši za tu vijest, Đula se zbog nesretne ljubavi bacila u ponor rijeke Dobre te otad Ogulinci zovu taj ponor Đulinim ponorom. Zagleda li se bolje litica iznad ponora, može se vidjeti profil muškarca koji gleda prema velikome tamnom otvoru ponora. Ogulinci kažu da to Milan gleda kamo je nestala njegova Zulejka. Prema legendi o Đulinu ponoru Milan Hanžek napisao je povijesnu dramu Zulejka, koja se kao znamen

povijesnoga ogulinskoga krajiškog života uprizoruje već više od stotinu godina.

PONOS GRADA OGULINA

Klek je ponos i dika svakog Ogulinca. Stjenovit, izdaleka vidljiv vrh visok 1181 metar omiljen je među mnogim planinarima, alpinistima, botaničarima, putopiscima i ljubiteljima prirode. Za lijepe vremena njegov neobičan lik može se vidjeti čak iz Zagreba, a s vrha Kleka pogledom se može dosegnuti stotinjak kilometara udaljena prekrasna okolica.

Najkraći i najčešći pješački uspon do vrha Kleka počinje u Bjelskom, zaselku Potoka Musulinskog na zapadnom dijelu planine. Za uspon do planinarskog doma pod Klekovom stijenom treba sat vremena, a za sljedećih pola sata stiže se na vrh Kleka. Osim iz Bjelskoga, prema Kleku vode planinarske staze iz Ogulina i Hreljina Ogulinskog. Uspón na Klek nije težak ni naporan, ali se svaki posjet tomu moćnome usnulom divu na rubu Velike Kapele, kolijevci hrvatskog planinarstva i carstvu vještica iznad Ogulina, dugo pamti.

Jedan od bisera ogulinskoga kraja jest jezero Sabljaci, akumulacijsko jezero nastalo na toku Zagorske Mrežnice. To jedanaesto jezero po veličini u Hrvatskoj (170 ha) mnogi zovu "ogulinskim morem". Gledano iz mjesta Prelesja iznad sela Desmerica, zaista djeluje kao veliki morski zaljev. U svijesti Ogulinaca posebno mjesto ima Šmitovo jezero u Zagorju Ogulinskom, u selu Ivancima. Za njega je vezana narodna predaja da je zmaj, koji je živio

u tom jezeru, uhvatio djevojku, koju je spasio sveti Juraj. U istinitost legende i danas vjeruju mnogi, potkrepljujući to pričom kako i danas na kamenu pokraj jezera postoji sačuvan otisak kopita konja svetoga Jurja.

Klek i ogulinski kraj nepresušno su vrelo zanimljivih priča i posjet njemu ni pošto ne može biti dosadan. Naprotiv, uspavani div drukčiji je po mnogočemu od svih drugih naših planina. Jedinstven i poseban, upravo onakav kakav treba biti, zove posjetitelje da upoznaju njegove nesvakidašnje čari. ■

ENG With its shape and hulking appearance, Klek has always been an inspiration to the folk imagination and many stories and legends are connected to it. And really, no Croatian mountain has carved itself into folk legends and stories as deeply and firmly as Klek. Its 200-meter-high steep rock of Klek and Klečice, smaller rocks pointing sharply towards the skies north from the main peak, are attractive from all angles. Seen from the east and south, it looks like a sleeping giant, with the Klečica rocks as its legs and the summit rock as its head. According to folklore, Klek peak is the village of witches, who are a kind of symbol of Klek and the town of Ogulin. Klek's summit rock represented the first school of Croatian alpinists and numerous climbing ascents were performed there, which is why Klek is popularly called the cradle of Croatian mountaineering. The first alpinist ascents were made at the beginning of the 20th century. Even before his first climbing ventures, Klek earned an important place in the history of Croatian mountaineering. It is known that King of Saxony and passionate botanist Friedrich August II climbed Klek in 1838, accompanied by Colonel Josip Jelačić, the future Ban of Croatia. A few decades later, elated by the ascent of Klek, in 1874 the university professor from Graz Dr. Johannes Frischauf met in Ogulin with the officer and writer Buda Budisavljević and the lawyer and writer Vladimir Mažuranić and encouraged the founding of the Croatian Mountaineering Society (HPD) in Zagreb. The tradition of mountaineering and alpinism is presented in the Mountaineering Collection of the National Museum in the Ogulin castle.

Sijelo narodne mašte i predaja

Na Kleku natprirodno i zamišljeno ništa tako ne privlači kao njegov goli vrh. Tko na njemu prebiva lako je utvrditi prema vremenskim prilikama. Ako je mjesečina i na sljeme je legla tanka maglica, tada na vrhu plešu vile. Ako su kiša, vjetar, munje i gromovi ovladali planinom, tada se na vrhu okupljaju vještice i vragovi kako bi uživali u svojoj divljoj igri sve do zore.

Klek snimljen dronom

Piše: **Marin Knezović**

Foto: **Alan Čaplar, Željko Rupić**

Već sam pogled na planinu mijenja ljudsko raspoloženje. Uzvišena, sama i tajanstvena poziva već svojim oblicima na maštanje, budno sanjanje. Tako su od davnine planine prijestolnice mašte, mjesta gdje naši snovi i fizički prebivaju. Svaka planina je takva, no neke se prema svojim omamljujućim obilježjima posebno ističu. Takve su planine građene ne samo od stijena, nego i od zamišljanja, promišljanja i izmišljanja kao Olimp, Parnas, Kajlaš..., a hrvatsko sijelo narodne mašte i predaja je moćni, ćelavi Klek kraj Ogulina.

Prema nekima posrnuli div dokrajčen munjom ili usnula tjelesina Marka Kraljevića, Klek u svojoj utrobi krije začaranu, u zmiju preobraženu kraljevnju s velikim blagom. Toliko je bogat medom da se i njegove stijene znoje tim slatkim, biljnim nektarom. Ipak, na Kleku natprirodno i zamišljeno ništa tako ne privlači kao njegov goli vrh. Tko na

njemu prebiva lako je utvrditi prema vremenskim prilikama. Ako je mjesečina i na sljeme je legla tanka maglica, tada na vrhu plešu vile na svojim kopitima. Ako su kiša, vjetar, munje i gromovi ovladali planinom, tada se na vrhu okupljaju vještice i vragovi kako bi uživali u svojoj divljoj igri sve do zore.

Prema mnogim istraživačima narodne priče i predaje odražavaju najstariju prošlost ljudskog roda. Možda je to slučaj i s pričama o Kleku i oko njega, no osvrnimo se i na ono što nam govori arheologija. Oko planine, tisuću godina prije Kr., naseljava se novo stanovništvo. Ono svoje pokojnike spaljuje kako bi njihove ostatke u glinenim posudama spremilo u zemlju. Ubrzo su počeli koristiti i novi materijal za izradu oružja i oruđa – željezo. Miješanjem sa starijim stanovnicima, koji su svoje pokojnike ukapali bez izlaganja plamenu, nastao je tu moćni narod Japoda.

KNEZ BERNARDIN FRANKOPAN

Japodi su se stoljećima odupirali Rimljanima, no ipak su krajem 1. st. pr. Kr. morali priznati premoć najveće sile antič-

kog svijeta. Prije toga, Oktavijan, budući car August, negdje u blizini naše planine umalo je poginuo u sukobu s ovim ratobornim plemenima. Rimljani su oko Kleka ostavili tragove u ostacima kamenih zdanja, sunčanom satu posvećenom "Nepobjedivom suncu", amforama, no o ovome kraju pod rimskom upravom znamo malo.

Trebali su doći došljaci s otoka Krka, knezovi Frankopani, kako bi snop svjetla povijesnih izvora srednjeg vijeka pao i na ovaj kraj. On ipak proživljava svoj temeljiti preobražaj tek na kraju ovog razdoblja, vezano uz turske pljačke i osvajanja. Kada Osmanlije 1493. ruše nedaleki Modruš, knez Bernardin Frankopan odlučuje svoje novo jako uporište oblikovati pod Klekom, zaštićeno ne samo zidinama i kulama, nego i ponorima, špiljama i provalijama rijeke Dobre. Tako nastaje Ogulin, koji su Turci ugrožavali, no nikada osvojili.

Nasilje i pljačke, razdoblja turskih provala, rastjerali su stanovništvo naseljeno oko planine. Dio ih odlazi u današnju Sloveniju, susjednu Belu krajinu, no dio izbjeglica novu postojbinu pro-

Kada Osmanlije 1493. ruše nedaleki Modruš, knez Bernardin Frankopan odlučuje svoje novo jako uporište oblikovati pod Klekom, zaštićeno ne samo zidinama i kulama nego i ponorima, špiljama i provalijama rijeke Dobre. Tako nastaje Ogulin, koji su Turci ugrožavali, no nikada osvojili.

Danas je, u svijetu u kome se stanovništvo mnogostruko povećalo, stanovnika podno Kleka više nego dvostruko manje polovicom 19. st. Gradnja autoceste prema moru možda će ispuniti obećanje bogatstva i napretka koje nije ispunio dolazak željeznice.

nalazi čak u dalekoj južnoj Italiji i okolicama Venecije. Unatoč haranjima i općoj bijedi, hrvatska krv i novac austrijskih pokrajina zaustavljaju Osmanlije.

ŽIVOT KRAJIŠNIKA

Tijekom 17. st. dolazi novo stanovništvo, "Vlasi" koji su se zapetljali u žustre sporove sa starosjedičkim stanovništvom. Na kraju, s vremenom su se svađe raspetljale u skladan suživot novih i starih. Život stanovništva oko Kleka je život krajišnika, vojnika Vojne granice prema Otomanskom carstvu. Krajišnici, s promjenjivom srećom, dočekuju Turke u zasjedi ili njih dočekuju Turci u nekoj busiji u zapadnoj Bosni.

Unatoč haranjima bihačkog Muštaj-bega, stanovništvo se oko planine množi, sve ga je više. Početkom 18. st. već ga je toliko da je glad neizbježna. Tada se dio stanovnika, pod oružjem i razvijenim zastavama, odselio u plodnu Panoniju. Novi dom pronašli su u istočnoj Slavoniji, istočnom Srijemu, Bačkoj i u okolici Pečuha. Krajiške vlasti štite, ali i nemilosrdno pritišću. Oni vode stanovništvo oko Kleka po cijeloj Europi, tra-

gom krvi i vatre neprestanog ratovanja habsburškog 18. stoljeća.

Svijet seljaka-vojnika potrajavao je sve do druge polovice 19. st. Premda vojno, gospodarski i politički zastario, njega se Habsburgovci teško odriču jer graničar je jeftin, lako potrošiv, kako na bojni polju tako i izvan njega. Kada su konačno ratne zastave sklopljene i savijene, iza vojne uprave ostala je velika praznina. Stanovništvo oko Kleka izlazi iz teške situacije našlo je u starim rješenjima. Potrebno je iseliti se, no ovog puta seli se, krajem 19. i početkom 20. st., nezamislivo daleko. Cilj je Amerika, svijet rudnika i čeličana, dahtanja lokomotiva i građevina velikih gotovo poput Kleka samog.

LIKOV IZ MAŠTE – OSLONAC?

Pilane i poneka tvornica ne mogu u prvoj polovici 20. st. privoljeti stanovništvo podno planine na ostanak. Kada 1925. pruga poveže podnožje planine s morem i Dalmacijom napredak, utemeljen na novim prometnim rješenjima, kratkog je daha. Brzi rast industrije u gradovima poslije Drugog svjetskog rata, koji se morao hraniti brojnom radnom snagom, nastavio je isisavanje ljudi iz ovog kraja.

Prepoznatljiva vizura Kleka

Danas je, u svijetu u kome se stanovništvo mnogostruko povećalo, stanovnika podno Kleka više nego dvostruko manje nego polovicom 19. st. Gradnja autoceste prema moru možda će ispuniti obećanje bogatstva i napretka koje nije ispunio dolazak željeznice. U posljednje vrijeme kraj traži oslonac i u svojim vilama i vješticama koji su nadahnuli djetinjstvo, kao i u bajkama Ivane Brlić Mažuranić. Likovi iz mašte možda će prije privući ljude nego stvarne osobe. Mašta je naš intimni, osobni dom i kraj koji je prema njoj otvoren mora biti poseban i posljedično privlačan. Planinske vile i vještice kao činiteљи napretka? Zašto ne? ■

"Dobro došli u carstvo klečkih vještica"

ENG Some mountains were built not only from rocks but also from imagining, thinking and inventing, such as Olympus, Parnassus, Kajlaš..., and the Croatian intertwining of popular imagination and tradition is the mighty, bald Klek near Ogulin. To some, a stumbling giant finished off by lightning or to others a sleeping body of Marko Kraljević, nevertheless, Klek hides in its womb an enchanted, snake-turned princess with great treasure. However, on Klek, nothing supernatural and imaginary attracts as much as its bare summit. It is easy to determine who lives there by the weather conditions. If there is moonlight and there is a thin mist on the ridge, fairies dance on their hooves at the top. If rain, wind, lightning and thunder have mastered the mountain, then witches and devils gather at the peak to enjoy their wild game until dawn. We know little about this area under Roman administration. Only when the newcomers from the island of Krk, the princes of Frankopan, came to this area did the beam of light from the historical sources of the Middle Ages fall on this region as well. However, it experienced its thorough transformation only at the end of this period, related to Turkish robberies and conquests. When the Ottomans destroyed nearby Modruš in 1493, Prince Bernardin Frankopan decided to form his new strong hold under Klek, protected not only by walls and towers but also by sinkholes, caves and ravines of the Dobra river. This is how Ogulin was born, threatened by the Turks, but never conquered. Since the 17th century, the life of the population around Klek has been the life of Krajišniks, soldiers of the Military Border towards the Ottoman Empire. The peasant-soldier world lasted until the second half of the 19th century. Although militarily, economically and politically obsolete, the Habsburgs had a hard time giving it up because the frontiersman was cheap, easily expendable, both on and off the battlefield. Today, in a world where the population has increased manifold, the number of inhabitants at the foot of Klek is more than twice as low as in the middle of the 19th century.

Krajobraz raskošne flore

U masivu Kleka prepunom raznih krških oblika, zahvaljujući vapnencima jurske i kredne starosti od kojih je sastavljen, kriju se na njegovim vrhovima, travnjacima, livadama i šumama brojne zaštićene, ugrožene i endemične svojte biljaka

Šumska pužarka - *Isoyprum thalictroides*

Modra jetrenka - *Hepatica nobilis*

Rascijepani kukurijek - *Helleborus multifidus*

Tekst i foto: Darko Mihelj

Smješten u gorskoj Hrvatskoj, Klek nije samo planina koja je kolijevka hrvatskog planinarstva (poput Triglava za susjede Slovence); nije Klek samo narodna predaja o staroslavenskom bogu Kleku kojeg je vrhovni bog Perun pretvorio u kamen; nije samo legenda o klečkim vješticama – Klek je značajni krajobraz u kojem nalazimo raznoliku floru i faunu te zanimljivu vegetaciju. U masivu Kleka prepunom raznih krških oblika, zahvaljujući vapnencima jurske i kredne starosti od kojih je sastavljen, kriju se na njegovim vrhovima, travnjacima, livadama i šumama brojne zaštićene, ugrožene i endemične svojte biljaka.

Klek je dio Dinarida i Velike Kapele te najviša planina Karlovačke županije. Od 1971. godine Klek je dio tzv. IPA po-

dručja (*Important Plant Area* – područje Hrvatske značajno za floru) površine 850 hektara kao značajni krajobraz. Raskošna flora ove planine rezultat je ne samo geološke građe Kleka, već i klime područja Kapele s kratkim ljetima te dugim i ostrim zimama s mnogo snježnih oborina. Nije zato čudno da se na tome malom prostoru nalazi toliko raznovrsnih staništa – čiste bukove šume, dinarska bukovo-jelova šuma, pretplaninske livade i vršne goleti i stijene. Na južnim padinama nalaze se brdske livade na karbonatnoj podlozi i šuma graba i bukve. Posebno zanimljiva biljna zajednica je šuma crnoga graba s risjem (proljetnom crnjušom) na dolomitima, koja raste na južnim, strmim padinama. Na toplim, strmim, kamenitim i zaštićenim staništima nalaze se planinske rudine oštre vlasulje. Na Kleku nalazimo i šumu tise i velelisne lipe, koja raste i na Medvednici i Kalniku.

BILJNE VRSTE

Za Klek je zabilježeno nekih 600 svojti, što je priličan broj za to relativno malo područje. Neke od tih vrsta možemo sresti hodajući stazama preko livada i travnjaka, neke u šumovitim dijelovima Kleka dok su posebice zanimljive one vrste koje rastu u vršnim dijelovima masiva; to su vrste koje su većinom privukle botaničare u pohod Kleku.

PROLJETNICE

U rano i kasno proljeće na livadama i travnjacima javlja se šarenilo proljetnica,¹ uglavnom u nižim dijelovima masiva Kleka. Među njima se ističe bijela šumarica (*Anemone nemorosa*) svojim velikim bijelim cvjetovima; naziv roda dolazi od grčke riječi za vjetar jer se smatra-

¹ Većina ovih proljetnica opisana je u prijašnjim brojevima Maticе pa ćemo tu govoriti o latinskim nazivima svojti i njihovim značenjima.

lo (netočno) da se cvjetovi otvaraju za puhanja vjetra; ime svojte (lat. *nemoralis*) označava da ona raste u šumskom pojasu. **Proljetni šafran** (*Crocus vernus*) čini tepihe svojim ljubičastim ili bijelim cvjetovima; ime roda dolazi od grčke riječi za šafran, odnosno označava nitašte njuške vrste *Crocus sativus* (ova vrsta ne raste samoniklo u Hrvatskoj) koje se sabiru za začim; lat. *vernus* označava proljeće. **Crvena košutica** ili **pasji zub** (*Erythronium dens-canis*) je čest u listopadnim šumama; naziv roda dolazi od grčke riječi za crveno, zbog boje cvijeta; *dens-canis*, ime vrste je složenica latinskih riječi zub i pas (lukovica ove biljke je nalik na zub psa). **Modra jetrenka** (*Hepatica nobilis*) je biljka svijetlih šuma i šikara; naziv roda dolazi od grčke riječi za jetru zbog oblika listova ili zbog boje naličja listova; naziv vrste *nobilis* znači plemenitost. **Šumska pužarka** (*Isoopyrum thalictroides*) stanovnik je vlažnih dijelova listopadnih šuma i šikara; naziv roda dolazi od starogrčkih riječi za jednak i pšenicu jer sjemenke imaju isti izgled kao i sjemenke pšenice; naziv vrste *thalictroides* upućuje na sličnost s listovima roda *Thalictrum* – metiljka. **Proljetna modrica** (*Omphalodes verna*) u šumama raste na vlažnim mje-

Šarena perunika - *Iris variegata*

Obična medenika - *Melittis melisophyllum*

Za Klek je zabilježeno nekih 600 svojti, što je priličan broj za to relativno malo područje. Posebno su zanimljive vrste koje rastu u vršnim dijelovima masiva - to su vrste koje su većinom privukle botaničare u pohod Kleku.

stima; naziv roda odnosi se na grčki naziv za pupak, odnosno rupičastu građu plodova oraščića. **Obični jaglac** (*Primula vulgaris*) nalazimo na različitim staništima; lat. naziv roda *primus* označava da biljke cvatu rano u proljeće; naziv vrste *vulgaris* označava da je vrsta obična, uobičajena. Nijedna od ovih vrsta nije na popisu strogo zaštićenih vrsta, ali se ne smiju sabirati u zaštićenim područjima prirode i zapravo ih je mnogo ljepše vidjeti u punoj cvatnji na prirodnim staništima nego kao dio nečije kitice koja će brzo uvenuti.

BILJKE VRŠNOGA DIJELA

Stjenoviti dijelovi masiva Kleka oduvijek su privlačili bogatstvom svoje flore² profesionalce - botaničare i amatere - ljubitelje biljnog svijeta, bez obzira na to rastu li te biljke u pukotinama stijena, između stijena ili na dijelovima travnja-

ka između stijena. **Alpski ili planinski ranjenik** je zeljasta trajnica iz porodice mahunarki. Cvjetovi zlatnožute boje pojavljuju se u svibnju i lipnju. Ranjenici se koriste u narodnoj medicini za liječenje rana koje sporo zarađuju oblozima i uvarkom. **Kitajbelov pakujac** (E, NT, SZ) ima velike i atraktivne cvjetove, a raste pojedinačno ili u malim grupama. **Skopolijska toranjka** (E, SZ) kao zeljasta trajnica iz porodice kupusnjača ima krupne bijele cvjetove skupljene u rahle grozdaste cvatove. Cvate od svibnja do srpnja. **Pustenasta zečina** kao zeljasta trajnica je često stanovnik planinskih rudina. Stabljika nosi ili jednu cvjetnu glavicu ili, ako je razgranjena, na svakom ogranku po jednu cvjetnu glavicu. Cvate od svibnja do srpnja. **Planinska pavitina** je trajnica drvenaste i glatke stabljike koja se penje po stijenama i po grmlju u šumama. Krupni cvjetovi ljubičaste ili svijetloplave boje pojavljuju se od svibnja do srpnja. Biljka voli hladnija i sjenovitija mjesta. **Bebijski karanfil** (VU, SZ) je zeljasta trajnica iz porodice karanfila. Ova rahlo busenasta trajnica raste na različitim staništima, najčešće

Velecvjetni kukurijek - *Helleborus niger ssp. macranthus*

² Kratice za pojedine vrste u člancima o Hrvatskom planinskom bilinstvu: E – endemi, SZ – strogo zaštićene vrste. Kratice za oznake ugroženosti: CR – kritično ugrožena, D. D. – nedovoljno poznata, EN – ugrožena, LC – najmanje zabrinjavajuća, NT – gotovo ugrožena, VU – osjetljiva.

na suhim tlima iznad vapnenaca. **Širokolisno ili hrvatsko zvonce** je zeljasta trajnica prizemne lisne rozete; pripada porodici zvončica. U sistematici ova svojta ima mnoštvo sinonima. Cvate od lipnja do kolovoza. **Uskolisno zvonce** (E, SZ) je nešto niža trajnica od prethodne vrste, a raste na sličnim staništima. Cvate u lipnju i srpnju. **Planinski kotrljan** (LC, SZ) je zeljasta trajnica iz porodice štitarki neobičnoga izgleda. Naziv roda potječe od grčke riječi koja označava bodljikavu biljku ili pak od druge koja znači povraćati, a označava ljekovitost biljke. Oštra vlasulja je biljka iz porodice trava. Ova zeljasta trajnica gustog je busena i visoka skoro metar. **Kluzijev srčanik** (NT, SZ) je trajnica velikih cvjetova koja je svoje ime dobila po *Carolusu Clusiusu* (1526. – 1609.), jednom od prvih istraživača alpske flore. **Rascijepani kukurijek** (E, SZ) kao zeljasta trajnica uspravne i razgranate stabljike ima kožaste listove koji nisu zimzeleni. Cvate od ožujka do svibnja. Ilirska **perunika** (E, LC, SZ) je trajnica lijepih cvjetova za koju su još stari Grci smatrali da tamo gdje glasnik bogova, božica Irida, takne tlo svojim ogrtačem, izraste perunika, a duga nastane kada s Olimpa poleti Irida. Naš hrvatski naziv perunika potječe od žene vrhovnog boga Peruna, Perunike, i smatra se da biljka nastane tamo gdje

Gorska moravka -
Arnica montana

Karintski žabnjak -
Ranunculus carinthiacus

Među proljetnicama na Kleku se ističu Bijela šumarica, Proljetni šafran, Crvena košutica, Modra jetrenka, Šumska pužarka, Proljetna modrica..., a u vršnome dijelu su staništa Alpskoga ili planinskoga ranjenika, Kitajbelova pakujca, Skopolijeve toranjke, Pustenaste zečine, Planinskoga kotrljana, Rascijepanoga kukurijeka...

udari Perunov grom. **Gorki gladac** je zeljasta trajnica iz porodice štitarki. Biljka može narasti više od metra u visinu, a i listovi mogu toliko narasti. Sitni cvjetovi skupljeni su u štitaste cvatove. Cvate od lipnja do kolovoza. **Kitajbelov jaglac** (E, NT, SZ) endem je središnjih Dinarida. Ova biljka ima prekrasne crvene do svijetloljubičaste cvjetove tipične za porodicu jaglaca. **Malijevo devesilje** (E, NT, SZ) je zeljasta dvogodišnja biljka iz porodice štitarki. Listovi su joj dvostruko ili trostruko perasto rascijepljeni. Često raste na vjetru izloženim položajima. Cvate u srpnju i kolovozu.

BILJKE U ŠUMSKIM ZAJEDNICAMA

U šumama i na rubovima šuma masiva Kleka možemo naći neke zanimljive vrste biljaka. **Obrežna ili gorska zečina** je trajnica iz porodice glavočika. Biljka ima pojedinačne glavičaste cvatove koji se pojavljuju od svibnja do listopada (ovisno o nadmorskoj visini). Ukrasna je i ljekovita biljka. **Crvena iglica** kao zeljasta trajnica ima pognutu ili uspravnu stabljiku. Ujese su stabljike i listovi jarkocrvene boje. Cvate od svibnja

do rujna ljubičastim cvjetovima. **Velecvjetni kukurijek** (E, VU, SZ) je trajnica čiji su cvjetovi veličine do 11 centimetara. Listovi ocvijeća ove biljke su bijeli, ali poslije cvatnje poprimaju crvenu ili ljubičastu boju. Ugrožen je najviše branjem. **Šarena perunika** (NT, SZ) je zeljasta trajnica različitih staništa. Biljka ima uspravnu stabljiku, razgranjenu s nekoliko gotovo sjedećih cvjetova. **Obična medenika** je zeljasta trajnica iz porodice usnača. Biljka cvate od svibnja do kolovoza bijelo-ljubičastim ili crvenkastim cvjetovima; ugodnog je mirisa i dobra medonosna biljka (naziv roda dolazi od grčke riječi pčela, a naziv vrste od lat. *melisophyllum* jer listovi nalikuju na listove matičnjaka. **Karintski žabnjak** nalazimo na različitim staništima, pa i u svijetlim šumama.

TRAVNJACI I LIVADE

Na travnjacima i livadama masiva Kleka, u višim ili nižim predjelima također nalazimo neke biljke koje su dio različitih travnjačkih biljnih zajednica. **Gorska moravka** (VU, SZ) kao zeljasta trajnica stanovnik je brdskih i planinskih obro-

Livadni zvončić -
Campanula glomerata

Hrvatski klinčić -
Dianthus giganteus ssp. croaticus

Močvarni maćinac -
Gladiolus palustris

Kranjski ljiljan -
Lilium carniolicum

naka i livada. Cvate od lipnja do kolovoza cvjetnim glavicama žute i narančaste boje. Ljekovita je biljka. **Livadni zvončić** je tipična vrsta travnjaka i livada, ali raste i uz rubove šuma i šikara te uz putove i ceste. Zeljasta je trajnica. **Hrvatski klinčić** (E, VU, SZ) je zeljasta trajnica koju nalazimo na suhim brdskim livadama i pretplaninskim travnjacima. Cvate u lipnju i srpnju lijepim tamnocrvenim cvjetovima skupljenim u glavičaste cvatove. Osim u Gorskom kotaru, ovaj klinčić rasprostranjen je u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, Lici i Velebitu. **Širokolisni suhoper** raste na močvarnim livadama, a ugrožen je uglavnom progresivnom sukcesijom. **Močvarni maćinac** (D. D., SZ) stanovnik je močvarnih livada. **Kranjski ljiljan** (VU, SZ) je zeljasta trajnica iz porodice ljiljana. Biljka ima većinom pojedinačne cvjetove narančastocrvene ili žute boje koji se pojavljuju od svibnja do srpnja. Raste na livadama i rubovima šuma. Na livadama i travnjacima Kleka nalazimo i nekoliko vrsta kačuna.³ **Kratkozubičasti ušljivac** (E, SZ) također je biljka travnjaka zanimljivih žutih cvjetova. Vrsta se ubraja u porodicu zijevalica. **Čistačolisna zečica** biljka je subalpskih travnjaka. Ova zeljasta trajnica pripada porodici zvončica. Cvate od lipnja do kolovoza. **Obična tustica** (CR, SZ) je biljka mesožderka

ili insektivorna biljka. Ova biljka svojim žlijezdama izlučuje ljepljivu tekućinu za hvatanje kukaca i probavne enzime za razgradnju kukaca pa tako dolazi do dušika. Naime, tlo staništa u kome raste je kiselo s malo hranjivih tvari poput vlažnih livada i močvara. **Planinska sasa** (NT, SZ) ima duboko razdijeljene, dlakave listove. Za razliku od ostalih vrsta sasa koje imaju viseće cvjetove, ova ima uspravne cvjetove. Može cvasti još pod snježnim pokrivačem.

Kratkozubičasti ušljivac -
Pedicularis brachyodonta

Veliki broj vrsta koji je spomenut u ovom članku govori koliko je na malom prostoru veliko bogatstvo flore Kleka. Biljne vrste s Kleka podudaraju se s velikim brojem vrsta koje ćemo naći npr. na Risnjaku i Velebitu ili pak u sjeverozapadnoj Hrvatskoj.

ŽIVOTINJSKI SVIJET

Od faune na Kleku posebno su zanimljivi leptiri, posebice danji; utvrđene su 82 vrste danjih leptira. Na žalost, nije potvrđena prisutnost endemičnog (stenoendemi!) glacijalnog relikta - klekovinskoga crnog okaša. Njegova su staništa stijene Kleka i Klečica. Za Klek je zabilježena i 71 vrsta ptica od kojih tetrijeb gluhan više nije prisutan. Na području Ogulina pronađena je ogulinska špiljska spužvica, ugrožena vrsta i jedina slatkododna spužva na svijetu; staništa su joj isključivo špilje. Od velikih zvijeri sisavaca na ovo područje navrate medvjed, ris i vuk. Od sisavaca su zanimljivi i šišmiši, od kojih je na Kleku zanimljiv ugroženi dugokrili pršnjak. ■

ENG Located in mountainous Croatia, Klek is not only a mountain that is the cradle of Croatian mountaineering (like Triglav for Slovenian neighbors); Klek is not just a folk tale about the Old Slavic god Klek turned into stone by the supreme god Perun; it's not just a legend about Klek witches - Klek is a significant landscape where we find diverse flora and fauna and interesting vegetation. In the Klek massif, full of various karst forms, thanks to the Jurassic and Cretaceous limestones of which it is composed, numerous protected, endangered and endemic taxa of plants are hidden on its peaks, grasslands, meadows and forests.

3 Svi kačuni koje nalazimo na Kleku već su opisani u dosadašnjim brojevima Matice.

Povjerenje mladih digitalnog doba u medije

Promjene u ljudskoj komunikaciji koje su donijeli digitalni mediji, s osvrtom na antropološko razumijevanje vlastitog identiteta u virtualnom svijetu, te kako što bolje iskoristiti medije i postati medijski pismeni(ji) bile su neke od tema susreta hrvatskih studenata u Njemačkoj

Sudionici susreta u Darmstadtu

Tekst i foto: **Adolf Polegubić**

"**V**jera i povjerenje mladih u medije digitalnog doba" bila je tema 9. susreta sedamdesetak hrvatskih studenata iz Njemačke, održanog od 25. do 27. studenoga u Darmstadtu, u organizaciji Hrvatskoga dušobrižničkog ureda iz Frankfurta na Majni i Hrvatske katoličke zajednice (HKZ) Darmstadt. Susret su vodili izv. prof. dr. sc. Igor Kanižaj s Fakulteta političkih znanosti iz Zagreba i prof. dr. sc. Danijel Labaš s Hrvatskoga katoličkog sveučilišta iz Zagreba. Svoje predavanje "Digitalno doba i mi: što su nam donijeli novi mediji i kako komuniciramo?" dr. Labaš započeo je tumačenjem važnosti komunikacije za svakoga čovjeka, istaknuvši da čovjek komunicira verbalno riječima, a svoje riječi potvrđuje neverbalno – ponašanjem. Pri tome je naveo riječi filozofa Friedricha Nietzschea koji je zapisao da "najrazumljivije u jeziku nije sama riječ, već ton, jačina, mo-

dulacija, tempo kojim se izgovara niz riječi – ukratko, glazba koja je iza riječi, osoba iza te strasti: dakle, sve ono što se ne može napisati".

Izv. prof. dr. sc. Igor Kanižaj

KLJUČ DOBRE KOMUNIKACIJE

Zatim je protumačio kako našu komunikaciju s drugim ljudima zapravo određuje način našega razmišljanja o njima: ako druge doživljavamo samo uz sukobljavanje, onda će komunikacija biti spriječena. Ako pak na drugoga gledamo ravnodušno, sa željom da ga iskoristimo kao sredstvo, onda ćemo se prema njemu u komunikaciji ponašati ravnodušno; a ako pak na drugoga gledamo kao obogaćenje i radujemo se što ga susrećemo licem u lice, onda ćemo biti spremni s njime u komunikaciji ostvariti zajedništvo. Dr. Labaš mladima je postavio pitanje je li moguće i kako se s drugima možemo susretati i komunicirati u digitalnom svijetu. U tom je kontekstu iznio tri izazova s kojima se svi, a posebno mladi, danas suočavaju u digitalnom svijetu: riječ je o mišljenju da u online svijetu možemo ostvariti zajedništvo kao u stvarnom svijetu, ali i o prekomjernom korištenju digitalnih medija, što može dovesti do demencije i kompulzivnog korištenja medija koje

dovodi do ovisnosti. Iznoseći rezultate nekoliko istraživanja o odnosu mladih i digitalnih medija, dr. Labaš potaknuo je na razmišljanje i na potrebu djelovanja kako bismo uz pomoć medijskoga odgoja i obrazovanja nastojali što bolje iskoristiti medije i kako bismo postali medijski pismeni(ji).

ZDRAVLJE Y NARAŠTAJA

U drugom izlaganju "Digitalno doba i mentalno zdravlje mladih" dr. Labaš govorio je o promjenama u ljudskoj komunikaciji koje su donijeli digitalni mediji, s posebnim osvrtom na antropološko i psihološko razumijevanje vlastitog identiteta u virtualnom svijetu, koji može biti anoniman, te je prikazao rezultate istraživanja koje je provela Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba. U tom istraživanju pokazalo se da mladi do 35. godine života kao izvor informacija najviše koriste društvene mreže. Mladi su istodobno potvrdili da puno vremena – čak i više od četiri sata dnevno – provode uz digitalne medije i društvene mreže, ali su jednako tako rekli da bi se radije s vršnjacima družili uživo.

Kada je riječ o rizičnim ponašanjima na društvenim mrežama, posebno su istaknuli problem sextinga i sextortiona, to jest slanja izazovnih fotografija ili videozapisa nakon kojih slijede seksualne iznude i ucjene. Zbog takvog rizičnog ponašanja, potvrdili su mladi, narušeno im je mentalno zdravlje te osjećaju

U subotu 26. studenoga u popodnevnim satima studenti su obišli duhovne i kulturne znamenitosti Darmstadta, a u večernjim satima toga dana bila je duhovno-zabavna večer na kojoj su sudjelovali studenti u dvorani župe sv. Fidelisa.

gađenje, anksioznost, narušeno mišljenje o sebi, ljutnju i manjak samokontrole, depresiju, pa čak imaju i suicidalne ideacije. O svim tim problemima mladi, na žalost, rijetko ili nikada ne razgovaraju ni s roditeljima, ali ni sa stručnjacima pa su u traganju za rješenjima najčešće prepušteni sebi samima. Na kraju ih je potaknuo da rješenje potraže i na prvoj elektroničkoj platformi za sprječavanje elektroničkog nasilja u Hrvatskoj "Utočište hrabrih online" (uho.dkmk.hr) Društva za komunikacijsku i medijsku kulturu.

POVJERENJE U MEDIJE

U predavanju "Vjera i povjerenje mladih u medije" dr. Kanižaj je istaknuo ključne pokazatelje povjerenja mladih u institucije s posebnim naglaskom na medije i društvene mreže. Predstavio je aktualne podatke koji se odnose na povjerenje mladih u medije u Njemačkoj i Hrvatskoj, kao i na razini Europske unije. Opisao je i glavne karakteristike medijske predstavljenosti Crkve, a sudionici u raspravi poseban interes pokazali su za fenomen medijalizacije religije. Istaknuo je i ključne opasnosti getoizacije vjernika, ali i stvaranja posebnih "mjehurića", odnosno prostora u kojima se

sve više okružujemo ljudima koji misle kao i mi, koji dijele samo naše vrijednosti, zbog čega sve češće možemo vidjeti kako mladi ljudi nisu u mogućnosti prepoznati glavne karakteristike onih koji ne dijele ista vrijednosna stajališta ni pogleda na društvo.

DOBRE PRAKSE

Veliki dio predavanja posvećen je i primjerima dobre prakse, pri čemu je posebno istaknuo mnogobrojne hrvatske podcaste i snažan prodor vjerskih zajednica u prostor društvenih mreža, istaknuvši mogućnosti koje svi akteri u ovom prostoru još uvijek nisu ni prepoznali ni ispunili. Istaknute su mnogobrojne prilike za osvajanje medijskoga prostora za aktivniji angažman mladih u virtualnom prostoru, ali isto tako je istaknuta potreba za cjeloživotnim programima medijske pismenosti kao dijela programa trajne formacije. Istaknut je i vizionarski rad Crkve u osnaživanju mladih upravo u području medijske pismenosti, a posebno je problematizirana i važna uloga mladih od kojih se očekuje da osnažuju i svoju obitelj kako bi mogli iskoristiti sve prilike i mogućnosti koje im se nude u razvoju medija i društvenih mreža.

Vjera i nada u bolje sutra - središnji dio 9. susreta misnog slavlja posvećeno studentima hrvatskih korijena u Njemačkoj

Naši uzorni oci na misnome slavlju sa studentima u Njemačkoj

Središnji dio 9. susreta bilo je misno slavlje koje je u nedjelju 27. studenoga, u crkvi sv. Fidelisa, u kojoj se Hrvati te hrvatske katoličke zajednice okupljaju na središnje misno slavlje, predvodio voditelj HKZ Darmstadt i propovijedao fra Josip Bebić. Misno slavlje i susret pratio je i generalni konzul Republike Hrvatske iz Frankfurta Vedran Konjevod.

Posebno je zanimljivo bilo izlaganje dr. Kanižaja o "Intimi, sigurnosti i privatnosti na društvenim medijima: kako provjeravati sadržaj". Istaknuto je kako, zbog niske razine medijske pismenosti, veći dio javnosti posve nekritički pristupa medijskom sadržaju. Dr. Kanižaj pokazao je na nekoliko recentnih primjera studentima kako unatoč znanju i vještinama nisu u mogućnosti utvrditi izvornost nekoliko prikazanih fotografija. U radionici i raspravi studenti su priznali kako nisu dovoljno znali o važnosti zaštite privatnosti svojih osobnih podataka te da nerijetko uistinu otkrivaju previše svoje intime. Kanižaj je prikazao i glavne karakteristike sek-

sualizacije medijskoga sadržaja. Posebno je zanimljiv bio dio u kojemu je opisao kako možemo provjeravati autentičnost bilo kojega medijskoga sadržaja u samo nekoliko trenutaka primjenom dostupnih digitalnih alata.

MEDIJSKO OPISMENJAVANJE

Opisao je i kako će u budućnosti poseban izazov biti provjera autentičnosti fotografija za koje smo donedavno vjerovali kako su neupitne i nesporne. Nekoliko puta vrlo jasno je istaknuto kako Crkva i u ovom dijelu uistinu ima toliko toga ponuditi mladima te da je važno sve više uključivati medijску pismenost u formativne programe kako bi se mladima pomoglo da što prije nauče osnove snalaženja u medijskim sustavima, ali i da nauče razlikovati kvalitetan od nekvalitetnoga medija i medijskoga sadržaja. ■

ENG *The faith and trust of young people in the media of the digital age was the topic of the 9th meeting of about seventy Croatian students from Germany, held from November 25 to 27 in Darmstadt, and organized by the Croatian Pastoral Office from Frankfurt am Main and the Croatian Catholic Community (HKZ) Darmstadt. The meeting was led by Assoc. Prof. Igor Kanižaj, Ph.D., from the Faculty of Political Sciences from Zagreb and Prof. Danijel Labaš, Ph.D., from the Croatian Catholic University in Zagreb.*

Tekst: Lada Kanajet Šimić

U Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Washingtonu 27. listopada održana je prigodna svečanost uručenja odlikovanja gđi Ireni Stanić Rašin - Reda hrvatskoga pletera za izniman doprinos razvitku i ugledu Republike Hrvatske i dobrobiti njezinih građana te očuvanju identiteta hrvatske zajednice u Bostonu. Orden joj je dodijeljen u svibnju 2019. godine na poticaj Hrvatske matice iseljenika.

U govoru prilikom uručenja odlikovanja veleposlanik Šimunović istaknuo je značajnu ulogu gđe Stanić Rašin u njegovanju hrvatskoga jezika, kulture i tradicije na području Bostona te joj zahvalio na njezinu predanome radu u promicanju hrvatskoga jezika među generacijama mladih od osnivanja Hrvatske škole u Bostonu 2007. godine.

Nakon dodjele odličja gđa Stanić Rašin okupljenima je održala predava-

S Lidijom Orloff (generacija 1982.), članicom odbora za dodjelu nagrade, i s Nikom Bešker (generacija 2020.)

Predani rad usmjeren očuvanju hrvatskoga identiteta

Održana svečanost uručenja odlikovanja gđi Ireni Stanić Rašin - Reda hrvatskoga pletera za izniman doprinos razvitku i ugledu Republike Hrvatske

S predsjednikom Harvard Kluba Boston
Marcusom O. P. DeFlorimonteom
(Harvard Business School 1995.)

Irena Stanić Rašin s veleposlanikom
Pjerom Šimunovićem

nje na temu "The Language of Time: A Linguistic Perspective" ("Jezik i vrijeme iz lingvističke perspektive").

Irena Stanić Rašin rođena je i odrasla u Hrvatskoj, a prije više od 30 godina preselila se u SAD gdje mnogobrojnim i raznolikim aktivnostima radi na što bogatijem životu hrvatske zajednice u Bostonu. Suosnivačica je i ravnateljica Hrvatske škole Boston te je članica vokalno-tamburaškog sastava Pajdaši, koji izvodi tradicijske hrvatske pjesme. Bavi se pisanjem, prevođenjem i poučavanjem talijanskoga i hrvatskoga jezika, književnosti i kulture. Doktorandica je na doktorskoj studiji Hrvatska filo-

logija u interkulturnome kontekstu na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Članica je Odbora za obrazovanje pri Udruženju hrvatsko-američkih stručnjaka, udruga Independent Publishers of New England, Society of Children's Book Writers and Illustrators i Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade (Klub prvih pisaca) te Matice hrvatske.

Dobitnica je i nagrade Harvard Club of Boston Prize Book Friends of Education Award 2022, koja se dodjeljuje pojedincima za značajan doprinos u obrazovanju učenika u svojim zajednicama. Nagrada joj je uručena 20. listopada 2022. godine. ■

ENG In the Embassy of the Republic of Croatia in Washington, on October 27, a special ceremony was held to award Mrs. Irena Stanić Rašin the "Order of the Croatian Interlace for exceptional contribution to the development and reputation of the Republic of Croatia and the well-being of its citizens, as well as preserving the identity of the Croatian community in Boston". The order was awarded to her in May 2019 at the instigation of the Croatian Heritage Foundation.

Virtuoz Luka Modrić - ambasador dobre volje sportske aplikacije Sofascore

Kapetan hrvatske nogometne reprezentacije Luka Modrić i igrač španjolskoga nogometnog kluba Real Madrida ovih dana postao je na Svjetskome nogometnom prvenstvu ambasador dobre volje inovativne sportske aplikacije Sofascore koja iz Hrvatske povezuje 60 zemalja s više od 22 milijuna zaljubljenika u nogomet

Tekst: **Vesna Kukavica**

Foto: **Sofascore**, ustupljene fotografije

Hrvatska internetska aplikacija na 30 jezika Sofascore, koju u svijetu mjesečno koristi više od 22 milijuna korisnika, trenutačno oduševljava s tendencijom vrtočnog rasta - kako odmiču dani Svjetskog nogometnog prvenstva u Kataru. Sofascore je sportski *big data* projekt koji izvještava i prikuplja podatke za više od dvadeset različitih sportova i nudi cjelovite i brze statistike u realnom vremenu za pojedine sportske timove, postignuća igrača na natjecanjima i slično. Relevantan izvor podataka postala je Sofascore za 67 medija u 60 zemalja na svim kontinentima. Tvrtku Sofa IT osno-

vao je Zlatko Hrkać s Ivanom Bešlićem. Aplikacija je pokazatelj fantastičnih uspjeha najprobitačnijega hrvatskoga gospodarskog čuda koje se događa u IT sektoru posljednjih desetak godina, a koji razvijaju mladi i obrazovani hrvatski inženjeri, informatičari, dizajneri i programeri. Spomenimo kako ovu jedinstvenu sportsku platformu iz Zagreba koristi Daily Mail, La Gazzeta dello Sport, Mundo Deportivo, As i razni drugi prestižni globalni sportski medijski divovi današnjice, prenoseći impresivne i duhovite infografike u člancima i emisijama, a koje brzinom munje kreiraju mladi Zagrepčani. Inovativni programeri iz Zagreba u projekt su uložili

sve svoje znanje i kreativnost, startavši u vlastitoj dnevnoj sobi pred računalom 2010., kada su počeli plaćati prvi *feed* za sportske rezultate. Trenutačno Sofascore ima 150 zaposlenika, a s obzirom na projekte koji su pred njima vrlo brzo će ih biti tristo. Klikni – Idem doma: <https://www.Sofascore.com/tournament/football/world/world-cup/16>.

TRAŽE SE NAJBOLJI

"U nogometu smo dogovorili najboljega hrvatskog nogometaša, a u tijeku su pregovori za MMA i kriket. Želimo da svaki sport zastupljen u aplikaciji predstavlja najbolji hrvatski sportaš. Za neke sportove, poput kriketa, teško je pronaći istaknute Hrvate, ali trudimo se pronaći najboljega domaćeg predstavnika za svaki sport", objasnio je Zlatko Hrkać, direktor i suosnivač tvrtke Sofa IT. Aplikacija Sofascore privlači zaljubljenike u sport, a nametnula se i kao važan alat u rukama sportaša, njihovih trenera i agenata te sportskih novinara

u rastućoj industriji sporta. "Algoritam obrađuje podatke i na temelju statistike igrači dobivaju ocjene. Igračima je postalo bitno što Sofa kaže. Ako su zadovoljni, dijele naše ocjene na društvenim mrežama. Budući da se u transferima vrti velik novac, Sofa je važna i agentima. Relevantan izvor podataka postali smo za 67 medija u 60 zemalja", navodi Hrkać.

U aplikaciji su sada zastupljena 23 sporta. Najpopularniji je nogomet, no

u nekim zemljama s velikim zanimanjem prati se i tenis, košarka, odbojka i kriket. "Sve otkrivaju TV-prijenosi. Ono što prenosi televizija, to je popularno. U Brazilu smo broj 1. Mnogo korisnika imamo u nogometnim nacijama, dobro stojimo u Italiji, Francuskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu, ali i u Nigeriji i Keniji. Amerikanci najčešće prate jedan tim u jednom sportu. U Europi je drukčije. Hrvati prate i nogomet i vaterpolo i skijanje... Pratimo sve u čemu smo dobri", ističe Hrkać. Objašnjava da aplikacija za globalno tržište mora biti lokalizirana i zato je Sofascore preveden na više od 30 jezika. Mnoge tvrtke diljem svijeta sada ih kopiraju, no Sofascore stalno napreduje i uvodi inovacije. Prvi je u sportski rječnik uveo "Attack Momentum", a Hrkać navodi važnost takvih inovacija: "Mi smo stvorili Attack Momentum. Prvi smo u svijetu vizualizirali podatke, tj. napravili grafički prikaz tijeka utakmice. To razotkriva stvarni omjer snaga na terenu." ■

Tim Zlatka Hrkaća kreirao je mudro ime tvrtke: riječ "sofa" na svim jezicima ima isto značenje, a odabравši logotip s naslonjačem - Sofascore.com jednostavno je zaživio. Osnivači tvrtke Sofa IT Zlatko Hrkać i Ivan Bešlić odrastali su u istoj ulici u mjestu Klinča Sela pokraj Zagreba, stvorivši perspektivnu tvrtku.

Virtuoso Luka Modrić – a Goodwill Ambassador of the SofaScore Aports Application

The captain of the Croatian national football team and player of the Real Madrid Spanish football club, Luka Modrić, recently became the ambassador of goodwill for the World Cup for the innovative sports application called Sofascore, which connects more than 22 million sports enthusiasts from Croatia with our experts. The Sofascore Croatian Internet application, which is used worldwide by more than 22 million users per month, is currently delighting with a tendency of dizzying growth as the days of the World Cup in Qatar progress. Sofascore is a sports big data project that reports and collects data for more than twenty different sports and offers comprehensive and quick statistics for individual sports teams, player achievements in competitions and the like. This unique sports platform from Zagreb is used by the Daily Mail, La Gazzeta dello Sport, Mundo Deportivo, As

and various other prestigious global sports media giants today, transmitting impressive and witty infographics in articles and shows, which are created at lightning speed in real time by young people from Zagreb. Innovative programmers from Zagreb invested all their knowledge and creativity in the project, starting in their own living room in front of the computer in 2010, when they started paying for the first feed for sports results. At the moment, Sofascore has 150 employees, and considering the projects that are in front of them, there will be three hundred people very soon. Click: Going Home: (<https://www.sofascore.com/tournament/football/world/world-cup/16>). Sofascore has become a relevant data source for 67 media in 60 countries. Sofa IT was founded by Zlatko Hrkać and Ivan Bešlić.

Informativna ploča u spomen Matiji Vlačiću Iliriku u Magdeburgu

Tekst i foto: Aleksandra Brnetić

"**N**akon pobjede carskih trupa u Schmalkaldskom ratu 1547. godine Vijeće Staroga grada nije priznalo Augsburški interim i nije pristalo na ukidanje političkih i vjerskih sloboda. Tako je Magdeburg postao najvažnije utočište za Luthrove sljedbenike iz cijele Njemačke. Vlačić je pobjegao u Magdeburg 1549. i ostao sve dotle dok su grad opsjedale carske trupe. U Magdeburgu je mogao objavljivati one polemične spise koje se više

nije usuđivao tiskati u Wittenbergu", piše između ostaloga na Informativnoj ploči u spomen velikome hrvatskome protestantskom teologu, crkvenome povjesničaru i jezikoznancu iz 16. stoljeća, Matiji Vlačiću Iliriku.

Ploča je postavljena 17. studenoga na travnjak parka, na zapadnoj strani Ulrichova trga, koji se nalazi u samome središtu grada, a otkrili su je Simone Borris, gradonačelnica Magdeburga, glavnoga grada savezne zemlje Sachsen-Anhalt i Gordan Bakota, hrvatski veleposlanik u Njemačkoj. Unatoč jakoj kiši na otkrivanju je bilo tridesetak

uzvanika, a među njima regionalni biskup magdeburškog protestantskog okruga dr. dr. h. c. Johann Schneider, Stephan Hoenen, dekan magdeburške protestantske zajednice i dr. Christoph Volkmar, ravnatelj Gradskog arhiva.

"Moja je radost veća jer je današnji bogat program još jedan dokaz koliko su raznoliki i živi prijateljski odnosi između grada Magdeburga i Hrvatske. Danas mnogobrojni Hrvati koji žive u Njemačkoj, kao što je nekad u njemačkoj živio Flacius Illyricus, svjedoče o dubokim povijesnim i suvremenim vezama ovih dvaju naroda," naglasio je Bakota.

Informativna spomen-ploča postavljena je na mjesto gdje se do Drugoga svjetskog rata nalazio

župni dvor Ulrichove crkve, a nedaleko od njega sama crkva za koju se pretpostavlja da je sagrađena u prvoj trećini 11. stoljeća. U Vlačićovo vrijeme, od 1549. do 1557., u župnom dvoru djelovalo je uredništvo "Magdeburških centurija". Vlačić je oko sebe okupio i organizirao krug suradnika za rad na monumentalnoj crkvenoj povijesti iz protestantske perspektive, na *Magdeburškim centurijama*. To su knjige pisane na latinskome pa im je originalni skupni naziv *Ecclesiastica Historia, Centuriae Magdeburgenses*. Napisano je 13 knjiga koje su objavljene u Baselu (1559. - 1574).

Nakon otkrivanja ploče Volkmar je održao predavanje o pet stoljeća reformacije u Magdeburgu, a o Vlačićevu djelovanju u Magdeburgu živo je i upečatljivo govorio hrvatski protestantski svećenik i povjesničar reformacije dr. Luka Ilić, rodnom iz Karlovca, koji od 2017. živi i radi u Balzheimu, u saveznoj zemlji Baden-Württemberg. ■

ENG The informative memorial plaque was placed at the location where the rectory of Ulrich's church was situated until the Second World War, and not far from it the church itself, which is assumed to have been built in the first third of the 11th century. During Vlačić's time, from 1549 to 1557, the editorial office of "Centuriators of Magdeburg" operated in the rectory. Vlačić gathered around him and organized a circle of collaborators to work on monumental church history from a Protestant perspective, on the Centuriators of Magdeburg. These are books written in Latin, so their original collective name is "Ecclesiastica Historia, Centuriae Magdeburgenses". He wrote 13 books that were published in Basel (1559 - 1574).

Posvećenost umjetničkoj baštini

Dobitnica nagrade za životno djelo Hrvatskoga muzejskog društva ove godine je časna sestra Lina Slavica Plukavec, rizničarka zagrebačke katedrale

Dobitnica Slavica Moslavac

Tekst i foto: HINA

Hrvatsko muzejsko društvo dodijelilo je u Muzeju suvremene umjetnosti godišnje nagrade, kao i nagrade za životno djelo istaknutim pojedincima te ustanovama u području muzejske djelatnosti. Dobitnica nagrada za životno djelo Hrvatskoga muzejskog društva ove godine su časna sestra Lina Slavica Plukavec, rizničarka zagrebačke katedrale te muzejska savjetnica u mirovini Muzeja Moslavine Kutina Slavica Moslavac.

Sestra Lina cijeli svoj radni vijek bila je posvećena brizi o umjetničkoj baštini katedralne riznice, njezin rad je poznat svima u muzejskoj stručnoj zajednici, ali i izvan nje, a dobitnica je i Nagrade za životno djelo "Vicko Andrić" za 2018. godinu. Slavica Moslavac svojim je pak četrdesetogodišnjim djelovanjem u području etnologije i muzeologije zadužila cijelu Moslavinu, Bilogoru, Hrvatsku Posavinu, Banovinu i zapadnu Slavoniju.

Godišnje nagrade: u kategoriji za realiziranu izložbu u 2021. godini nagrada je dodijeljena Muzeju grada Rije-

ke za izložbu "Nepoznati Klimt – ljubav, smrt, ekstaza"; u kategoriji za realizirani stalni postav u 2021. godini nagrada je pripala Muzeju Međimurja Čakovec za stalni postav Muzeja nematerijalne baštine "Riznica Međimurja"; u kategoriji za realizirani izdavački projekt u 2021. godini nagrada je dodijeljena Anamariji Eterović Borzić i Berislavu Štefancu iz Muzeja antičkog stakla u Zadru za katalog stalnog postava "Antičko staklo"; u kategoriji za provedeni istraživački rad koji je rezultirao izložbom u 2021. godini nagrada je dodijeljena Kristianu Strukiću iz Muzeja grada Zagreba za istraživački rad koji je rezultirao virtualnom izložbom "Zagrebački kvartovi"; u kategoriji za provedeni istraživački rad koji je rezultirao publikacijom u 2021. godini nagrada je dodijeljena Marijanu Čipčiću za monografiju "Trogir između svjetskih ratova (1918. – 1941.)" u izdanju Muzeja grada Splita; u kategoriji za realizirani pedagoško-edukacijski program u 2020. godini nagrada je dodijeljena Dubravki Tullio iz Prirodoslovnog muzeja Dubrovnik za program "Kreativno ljeto u muzeju".

PRIZNANJE ZA IZLOŽBU JUDITA

Posebna priznanja dobili su Muzej grada Splita za izložbu "Judita 500 – 500. obljetnica prvotiska epa Marka Marulića", stalni postav Muzeja Cetinske krajine Sinj, Vendi Jukić Buča za monografiju "Kasnoantički i ranosrednjovjekovni nalazi iz četvrti sv. Teodora u Puli" i Ana Škegro (MSU Zagreb) za pedagoški program "Tobogan, podcast kluba mladih MSU".

Na svečanoj dodjeli nagrada 10. studenoga 2022. čestitke dobitnicima uputila je izaslanica ministriculture i medija dr. sc. Nine Obuljen Koržinek, ravnateljica Uprave za arhive, knjižnice i muzeje Anuška Deranja Crnokić, istaknuvši kako su ove nagrade priznanje

složenosti muzejskog rada, koji uključuje istraživačke, dokumentarističke i kustoske poslove, konzerviranje i restauriranje muzejske građe, edukativnu, izdavačku i marketinšku djelatnost te suradnju s drugim ustanovama i pojedincima.

"Posveta je to istaknutim pojedincima koji svojim ustrajnim i kvalitetnim radom pridonose razvoju muzejske djelatnosti, ali predstavljaju i težnju muzejske struke za sagledavanjem vlastitih dosega", zaključila je ravnateljica Deranja Crnokić zahvalivši Hrvatskome muzejskom društvu na kontinuiranom poticanju izvrsnosti u muzejskoj zajednici.

Obrazloženja potražite na: <http://hrmud.hr/> ■

Sestra Lina Slavica Plukavec

ENG In the Museum of Contemporary Art, the Croatian Museum Society awarded annual awards as well as lifetime achievement awards to distinguished individuals and institutions in the field of museum activity. This year's winners of the Lifetime Achievement Awards of the Croatian Museum Society are nun Lina Slavica Plukavec, treasurer of the Zagreb Cathedral, and retired museum advisor of the Museum of Moslavina Kutina Slavica Moslavac.

Među prvima u Hrvatskoj sanirane štete nastale potresom

Zgrada Hrvatske matice iseljenika, izgrađena u razdoblju od 1960. do 1973. godine kao jedno od najpoznatijih ostvarenja arhitekta Marijana Haberlea, zaštićeni je spomenik kulture čime su sami tijek i procedura pripreme sanacije zahtjevniji i odgovorniji

Tekst: **Snježana Radoš**
Foto: **Arhiva HMI-ja**

Krajem kalendarske godine uobičajeno je valoriziranje odrađenih poslova, postignutih rezultata i uspjeha u tekućoj godini. Tako i u Hrvatskoj matici iseljenika sumiramo postignuća u 2022. godini i promišljamo o potrebama i poboljšanjima u sljedećoj godini. U ovoj izazovnoj godini, još uvijek opterećenoj pandemijom koronavirusa, uspješno smo organizirali i proveli oko šezdeset aktivnosti u domovini i u iseljeništvu, o čemu ste informirani kao čitatelji naše Matice. Ono što ne možete znati su okolnosti provedbe tih aktivnosti. Naime, u najjačem potresu u posljednjih 140 godina koji je 22. ožujka 2020. pogodio Grad Zagreb i okolicu oštećeno je više od 26.197 građevina, među kojima je i

zgrada Hrvatske matice iseljenika na Trgu Stjepana Radića broj 3. Nakon detaljnog pregleda statičara zgrada je označena "žutom oznakom" kao privremeno neupotreblijiva. Na vanjskoj fasadi nastale su pukotine i pomaknuto je nekoliko fasadnih kamenih ploča, a u unutrašnjosti zgrade mjestimično je ispucala i otpala žbuka na pregradnim zidovima te je dio uredskih prostorija znatno bio oštećen i nesiguran za korištenje.

ZAŠTIĆENI JE SPOMENIK KULTURE

Zgrada Hrvatske matice iseljenika, izgrađena u razdoblju od 1960. do 1973. godine kao jedno od najpoznatijih ostvarenja arhitekta Marijana Haberlea, zaštićeni je spomenik kulture čime su sami tijek i procedura pripreme sanacije zahtjevniji i odgovorniji.

Slijedila je izrada projektne dokumentacije i prijava na Poziv Ministarstva

kulture i medija za dodjelu bespovratnih financijskih sredstava – Provedba mjera zaštite kulturne baštine oštećene u potresu 22. ožujka 2020. godine na području Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske i Zagrebačke županije. Navedenim Pozivom definirani su ciljevi, uvjeti i postupci za dodjelu bespovratnih financijskih sredstava namijenjenih provedbi aktivnosti koje se financiraju iz Fonda solidarnosti Europske unije.

Povjerenstvo za odabir projekata Ministarstva kulture i medija na VII. sjednici održanoj 20. svibnja 2021. godine prihvatilo je projektni prijedlog na temelju čega je donijelo Odluku o dodjeli bespovratnih financijskih sredstava Hrvatskoj matici iseljenika u visini od 2.008.548,70 kuna za projekt sanacije zgrade.

Nakon provedenog natječaja, 29. studenoga 2021. započeli su građevinski radovi na sanaciji oštećenja zgrade te su djelatnici (osim nužnog kadra) zbog

U ovoj izazovnoj godini, još uvijek opterećenoj pandemijom koronavirusa, uspješno smo organizirali i proveli oko šezdeset aktivnosti u domovini i u iseljeništvu i obnovili zgradu HMI-ja.

Europska unija
Zajedno do fondova EU
Fond solidarnosti Europske unije

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Fonda solidarnosti Europske unije

Naziv projekta (operacije): Izrada projektne dokumentacije i provedba mjera zaštite zgrade Hrvatske matice iseljenika, Trg Stjepana Radića 3, Zagreb

Ukupna vrijednost projekta: 2.008.548,70 kuna

EU sufinanciranje projekta: 2.008.548,70 kuna

Razdoblje provedbe projekta: 1.8.2020. – 30.6.2022.

neodgovarajućih uvjeta rada raspoređeni na "rad od kuće" sve do okončanja radova i povratka u urede zgrade Matice 20. lipnja 2022. godine.

Iako je zgrada bila izvan funkcije sedam mjeseci, sve aktivnosti osim onih vezanih uz prostornu raspoloživost zgrade uspješno su organizirane - od pripreme do provedbe. Mijo Marić, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika, ne krije zadovoljstvo uspješnom provedbom sanacije zgrade u predviđenom roku i zajedno sa svim djelatnicima Matice veselili se osobnim susretima i nastavku redovitih djelatnosti u ostvarenju svoje misije očuvanja i razvoja nacionalnoga i kulturnoga identiteta, materinskoga jezika te običaja Hrvata koji žive izvan Republike Hrvatske. ■

ENG The building of the Croatian Heritage Foundation, built in the period from 1960 to 1973 as one of the most famous works of the architect Marijan Haberle, is a protected cultural monument, which makes the course and procedure of the restoration preparation more demanding and responsible. This was followed by the creation of project documentation and the application for the Invitation of the Ministry of Culture and Media for the allocation of non-reimbursed financial resources – Implementation of measures to protect the cultural heritage damaged in the earthquake on March 22, 2020 in the area of the City of Zagreb, Krapina-Zagorje and Zagreb County. The aforementioned Invitation defines the goals, conditions and procedures for the allocation of non-reimbursable financial resources intended for the implementation of activities financed from the European Union Solidarity Fund.

Veliki poticaj budućoj kulturnoj suradnji između Hrvatske i Bolivije

Etnografski muzej je na velikoj turneji u Južnoj Americi s izložbom "Braća Seljan – hrvatski istraživači u Južnoj Americi" te je izložba do sada održana u Paragvaju, Čileu, Brazilu, Boliviji, a najnovije je održavanje izložbe u gradu La Pazu

Tekst i foto: **Etnografski muzej Zagreb**

Drugo po redu otvorenje izložbe o braći Seljan u Boliviji održano je 19. studenoga u La Pazu. Izložba je postavljena u izložbenome prostoru bolivijskog sveučilišta uz veliku pomoć hrvatske iseljeničke zajednice, a glavna koordinatorica programa bila je Patricia Avila Kuljiš, inače dobitnica nagrade *Hrvatske utjecajne žene u inozemstvu* koja joj je u Zagrebu dodijeljena u ožujku 2020. Na postavu su bili angažirani i drugi članovi iz hrvatskih klubova, a izdvajamo angažman Yorke Medić, Andree Portugal, Daniele i Angele Mavrić te Jorgea Spade Mavrića, kao i Greca Loena, Camile Cosutlich, Kathie Pavišić te Carolosa Alberta Rojas i Misael Rojas. Zahvaljujući njihovim inicijativama dobiven je izložbeni prostor na prestižnome mjestu, a donacijama su pokriveni troškovi otvorenja. Autorica izložbe je Marija Živković, a autorice likovnog postava su Iva Hrvatinić i Marita Bonačić.

U sklopu programa gostovanja održano je i izlaganje o poznatim hrvatskim

istraživačima Mirku i Stevi Seljanu, a program je vodio Carlos Avila. Osim članova hrvatske dijaspeore na izložbi su bili i muzealci iz nacionalnoga Etnografskog muzeja u La Pazu, koji je pokazao interes za suradnju s Etnografskim muzejom u Zagrebu. I ova izložba pokazala je kako gostovanje izložbe o braći Seljan privlači veliki interes javnosti u zemljama La-

tinske Amerike te je veliki poticaj budućoj kulturnoj suradnji između Hrvatske i Bolivije. Zanimljiva crtica povezana je s otvorenjem Svjetskoga nogometnog prvenstva pa su i navijači iz dijaspeore posjetili izložbu u hrvatskome dresu. U duhu braće Seljan, mogli bismo reći, jer su i oni trajno njegovali sportski i natjecateljski pristup! ■

ENG This exhibition showed that hosting an exhibition about the Seljan brothers attracts great public interest in Latin American countries and is a great incentive for future cultural cooperation between Croatia and Bolivia. This interesting topic is connected with the opening of the World Football Championship, so fans from the diaspora also visited the exhibition in Croatian jerseys. You could say it was in the spirit of the Seljan brothers as they had also always nurtured a sporty and competitive approach!

Karlovčani braća Mirko i Stevo Seljan, nakon povratka iz Etiopije gdje su bili u službi cara Menelika II., odlaze 1903. godine u Južnu Ameriku gdje idućih deset godina istražuju prostrana područja Brazila, Paragvaja, Perua i Čilea. Vlasti južnoameričkih država angažiraju ih za istraživanje mogućnosti prometnog povezivanja važnih trgovačkih točaka. Proveli su

mnogobrojne ekspedicije, što su zabilježili u novinskim člancima i knjigama, dnevnicima i fotografijama. Etnografski muzej u Zagrebu čuva navedenu dokumentaciju i vrijednu zbirku predmeta iz Etiopije i Južne Amerike. Braća Seljan povezali su se s hrvatskim iseljenicima diljem Južne Amerike i SAD-a. Radili su na njihovu međusobnom povezivanju,

ali i ostvarivali poslovne suradnje. Mirko pogiba 1913. godine tijekom ekspedicije u Peru, a Stevo nakon bratove smrti osniva obitelj u brazilskoj državi Minas Gerais gdje umire 1936. godine. Zora Seljan, Stevina najstarija kći, bila je brazilska književnica, teatrologinja, novinarka, kazališna kritičarka i autorica nekoliko kazališnih komada.

"Mit o povratku u imaginariju hrvatske diaspore u Australiji"

Najstarija studentica na Sveučilištu u Zadru, 76-godišnja prof. Tuga Tarle, doktorirala je na temu "Mit o povratku u imaginariju hrvatske diaspore u Australiji"

Tekst: Tomislav Šikić

Dr. sc. Tarle doktorski rad napisala je pod mentorstvom prof. dr. Marine Perić Kaselj, dok joj je prije mentor bio pokojni prof. emer. Mijo Korade koji je bio najzaslužniji što je odlučila ići na postdiplomski studij u trećoj životnoj dobi kada su joj već i mnogobrojni unuci postali školarci.

- Vjerujem da sam time dokazala da nikad nije kasno napredovati u znanju, razvijati one talente koje smo od Svevišnjega dobili na čuvanje i oplođivanje te da nije potrebno birati između karijere i materinstva, jer je i jedno i drugo moguće. Ova titula je moje šesto dijete – uz četvero prekrasnih i dobrih potomaka s kojima se istinski dičim, tu je još i humanitarna zaklada DORA i na kraju i doktorat. Zahvaljujem Bogu što me je tijekom moga života tako obilato nagrađivao. Ovaj doktorski rad posvetila sam baki Inki i djedu Pavlu Čupiću čiji posmrtni ostaci počivaju daleko od Domovine – rekla je Tuga Tarle.

Rad nove doktorice znanosti je iz polja interdisciplinarnih humanističkih znanosti. Ima 478 stranica i 421 bibliografsku jedinicu. Sastoji se od tri dijela, čime je otvorena mogućnost razmatranja fenomena diaspore i uloge mita u dijasporској zajednici s tri različite pozicije (teorijske, povijesne i etnografske).

Tuga Tarle predstavila je četiri osnovna pojma vezana uz problematiku diaspore: mit o povratku, značenjske mutacije samoga pojma diaspore iz

Dr. sc. Tuga Tarle

očista eminentnih teoretičara diaspore te pojmove "dom" i "domovina" koji su u uskoj svezi s pojmom diaspore.

U središnjem dijelu disertacije donijela je povijesni pregled useljavanja Hrvata u Australiju s naglaskom na dva modela stvaranja institucija, političkog organiziranja te čuvanja identiteta i veza s domovinom (u hrvatskim zajednicama u Melbourneu i Sydneyu).

Razmotrila je i druge oblike društvenog i kulturnog života hrvatske diaspore u Australiji. Osobito je važno pitanje identiteta, oblici kulturnih praksi, religioznost i stanje hrvatskoga jezika u obitelji. Glavni čuvari nacionalne svijesti u hrvatskoj dijaspori u Australiji su hrvatski katolički centri. Osim što su bili središta vjerskog života, većinom su bili inicijatori i kreatori politika, novih institucija i drugih oblika organiziranih aktivno-

sti hrvatske zajednice u Australiji.

Drugi čimbenik kao "alat" posredovanja između iseljeničke zajednice i domovine bili su tiskani mediji, političke tribine, radijski satovi i informativni centri. Bilo je potrebno osvrnuti se i na pitanje procesa hibridizacije i "pomicanja" identiteta novog naraštaja australskih Hrvata, rođenih i školovanih u Australiji.

Hrvatska dijaspora u rasponu od kraja Drugoga svjetskog rata do međunarodnog priznanja Republike Hrvatske bila je snažnija, kompaktnija i razvijenija društvena formacija kako je politička i društvena situacija u Hrvatskoj bila kompleksnija i neizvjesna, a cilj borbe za državu teže dohvatljiv jer program koji si je zacrtala nije bio pravi povratak, nego legitimiranje vlastitog identiteta

"drugosti" u odnosu na društvo mainstreama koji je mogla ostvariti jedino međunarodnim priznanjem njezina nacionalnoga identiteta. Zaključno, proces ubrzane integracije pripadnika hrvatske diaspore u australsko društvo u punom je zamahu kao i rastakanje hrvatske dijasporске zajednice kakvu smo poznavali.

Doktorski rad posvetila je baki Inki i djedu Pavlu Čupiću čiji posmrtni ostaci počivaju daleko od Domovine. ■

ENG *The oldest student at the University of Zadar, 76-year-old prof. Tuga Tarle received her doctorate on the topic "The Myth of the Return to the Imaginary of the Croatian Diaspora in Australia". Dr. Tarle wrote her doctoral thesis under the mentorship of prof. Dr. Marine Perić Kaselj, while previously her mentor was the late prof. emer. Mijo Korade, who was the most responsible for her deciding to go to postgraduate studies at the elderly age, when many of her grandchildren had already become schoolchildren.*

Zlatna kuna najuspješnijim gospodarstvenicima

Hrvatska gospodarska komora (HGK) 11. studenoga dodijelila je nagrade "Zlatna kuna" gospodarstvenicima koji su postigli iznimne rezultate

Svi dobitnici na svečanosti dodijele priznanja Zlatna kuna Hrvatske gospodarske komore

Tekst i foto: Hina

Hrvatska gospodarska komora i prosudbena komisija nagrade "Zlatna kuna" najboljom velikom tvrtkom kao i lani proglasila je HS Produkt, a nagradu za životno djelo dobio je bivši dugogodišnji predsjednik Uprave Končar - Elektroindustrije Darinko Bago. HS Produkt iz Karlovca, s 30 godina iskustva u proizvodnji vatrenog oružja, izrastao je u jednog od vodećih proizvođača vrhunskoga streljačkog oružja te ima jednu od najvećih proizvodnih tvornica u svijetu. Svoje inovacije plasirao je u više od 40 zemalja, a trenutno ima više od 1.800 zaposlenih iz cijele Karlovačke županije. "Ovo je druga godina za redom da smo osvojili ovu prestižnu nagradu i očigledno postoji metoda za uspjeh", rekao je predsjednik Uprave HS Produkta Željko Pavlin na svečanosti dodjele "Zlatne kune" u Hrvatskome narodnom kazalištu u Zagrebu. "Više nismo lokomotiva za gospodarstvo naše Karlovačke županije, već i gospodarstva Hrvatske", dodao je ponosni laureat. U kategoriji tvrtki srednje veličine "Zlatnu kunu" dobila je tvrtka Olimp. Olimp je prva i jedina tvornica u Hrvatskoj koja proizvodi potpaljivače. Posluje od 2012.

godine i trenutno u zaleđu Benkovca zapošljava 30 ljudi. Kocke za potpalu izvozi u 52 zemlje, od Engleske preko cijele Europe do Saudijske Arabije. Nagrada za najuspješniju banku pripala je Erste & Steiermärkische banci, a priznanje za najuspješnije društvo za osiguranje pripalo je Wiener osiguranju VIG.

ŽIVOTNO DJELO IZVOZNIKA

Zlatna kuna za životno djelo uručena je Darinku Bagi, bivšem dugogodišnjem predsjedniku Uprave Končar - Elektroindustrije i sadašnjem predsjedniku udruge Hrvatski izvoznici. Priznanje za najinovativniju tvrtku dobila je tvrtka Orqa koja je osnovana 2018. godine i bavi se razvojem videonaočala za pilote dronova te je vodeća regionalna tvrtka u industriji bespilotnih letjelica (dronova). Predsjednik Vlade Andrej Plenković rekao je, uz ostalo, na dodjeli nagrada da su gradnja Pelješčkog mosta, ulazak u Schengen i eurozonu dugoročni uspjesi koji će se odraziti na gospodarstvo. Prema njegovim riječima, nakon niza godina s relativno niskom stopom inflacije sada se suočavamo s višim stopama te u takvoj situaciji Vlada mora pojačati intervencije, što je i učinila. "Vlada svojim mjerama nastoji rasteretiti pritisak i udarac na standard hrvatskih građana, pomoći gospodarstvu i kompanija-

ma da premoste ovu krizu", istaknuo je Plenković. "Pred nama je vrijeme održivosti i mnogi su okrenuti prema njoj, a u fokusu našega rada bit će održivost, što veća energetska samodostatnost, kao i razvoj prehrambene industrije", rekao je predsjednik HGK Luka Burilović. Priznanje "Zlatna kuna" dodjeljuje se za uspješnost u poslovanju i doprinos hrvatskom gospodarstvu u cjelini još od osamostaljenja Hrvatske. Ideja o ovome priznanju nastala je kao izraz težnji da gospodarstvo tada tek osnovane demokratske i neovisne Republike Hrvatske na samome početku postojanja poprimi osobine kune, simbola izdržljivosti, snalažljivosti, spretnosti te lukavosti, ali i blagostanja i plodnosti. Dipl. ing. arh. Željko Kovačić izradio je prve skice kipa Zlatne kune, a izrada modela kipa povjerena je istaknutome hrvatskom kiparu Želimiru Janešu. Prve kune (zlatna, srebrna i brončana) dodijeljene su 1993. godine, a od tada pa do današnjih dana postale su simbol uspješnosti i kvalitete u poslovanju. Kandidatom za dobivanje ove prestižne nagrade postaje se isključivo izvrsnošću u poslovanju koja se vrednuje na temelju izračuna utvrđenih pokazatelja. Uza stopno kandidiranje ili osvajanje nagrade "Zlatna kuna" pridonosi poboljšanju ukupnog ugleda tvrtke i poticaj je ostalima da ostvare isti uspjeh, što je pošlo za rukom i ovogodišnjim laureatima iz Karlovca. ■

ENG On November 11, the Croatian Chamber of Commerce (HGK) awarded "Zlatna kuna" (EN: Golden Kuna) awards to businessmen who achieved exceptional results. The judging panel of the Zlatna Kuna Award at HGK declared HS Produkt from Karlovac, which exports to numerous countries in the world, as the best large company. Darinko Bago, the longtime chairman of the board of Končar Elektroindustrija, received the Lifetime Achievement Award.

Sjajan nastup na zagrebačkome Adventu

Održali su zajedno mnogo koncerata i nastupa, a ove godine su izašli s novom inicijativom izraslom na suradnji s tamburaškim sastavom Misija Vit te je objavljen novi nosač zvuka starih hrvatskih crkvenih pjesama pod nazivom "Čuj nas Majko", dio kojih su predstavili zagrebačkoj publici na koncertu u Crkvi bezgriješnog začeca BDM u Dubravi pod nazivom "Susret u Došašću" te na zagrebačkom Adventu na Zrinjercu gdje je repertoar obogaćen i narodnim svjetovnim pjesmama

Tekst i foto: **Snježana Jurišić**

U organizaciji Udruge baranjskih Hrvata 3. i 4. prosinca održana je dvodnevna turneja Velikog hrvatskog crkvenog zbora hrvatske zajednice u mađarskoj Baranji uz pratnju Tamburaškog sastava Misija Vit iz Mađarske s dva nastupa na zagrebačkom Adventu. Riječ je o amaterskim pjevačima, zaljubljenicima i čuvarima hrvatskog jezika i kulture u Mađarskoj, koji u mjestima u kojima žive čuvaju sakralnu i pučku hrvatsku glazbenu tradicijsku kulturu. U mađarskoj županiji Baranji takvih zborova ima

devet, a svake se godine članovi više puta okupljaju pod ravnanjem profesorice Aleksandre Čeliković Cvidrak iz Belišća kako bi zajedno uvježbavali nove pjesme i sudjelovali u zajedničkim programima, poput promocije novog CD-a "Čuj nas, Majko" koja je bila i to u organizaciji Udruge baranjskih Hrvata, regionalne organizacije Saveza Hrvata u Mađarskoj, na čelu s predsjednicom dr.sc. Mariannom Balatinac. Udruga surađuje s prof. Čeliković već duže vrijeme i suradnja se širi na organizaciju usavršavanja za pjevače hrvatskih zborova iz cijele županije. Održali su zajedno mnogo koncerata i nastupa, a ove godine su izašli s novom inicijativom

izraslom na suradnji s tamburaškim sastavom Misija Vit te je objavljen novi nosač zvuka starih hrvatskih crkvenih pjesama pod nazivom "Čuj nas Majko", dio kojih su predstavili zagrebačkoj publici na koncertu u Crkvi bezgriješnog začeca BDM u Dubravi pod nazivom "Susret u Došašću" te na zagrebačkom Adventu na Zrinjercu gdje je repertoar obogaćen i narodnim svjetovnim pjesmama.

Članovi nastupaju u originalnim sačuvanim narodnim nošnjama hrvatske manjinske zajednice iz Baranje u Mađarskoj, a njihova izvedba, kao i nastup TB Misija Vit je snažna i upečatljiva, dirigentica vrsno vlada vođenjem glazbenog izričaja održavajući homogenost zvuka i jasnoću dikcije, što treba naglasiti da su članovi zbora došli iz devet različitih zborova iz raznih mjesta u Mađarskoj. Svojom izvedbom ispunili su sakralni i svjetovni prostor na zagrebačkom Adventu i ostavili upečatljivi trag.

Ovo gostovanje u Hrvatskoj organizirano je uz pomoć Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH te Hrvatske matice iseljenika. ■

Izložba Ivana Meštrovića u Pragu

Uz otvorenje izložbe Ivana Meštrovića u Pragu potpisan Program kulturne suradnje između Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Ministarstva kulture Češke Republike. Ministrica kulture i medija dr. sc. Nina Obuljen Koržinek sastala se 23. studenog 2022. s češkim ministrom kulture Martinom Baxom u Pragu, gdje su u čast otvorenja izložbe Ivana Meštrovića potpisali Program kulturne suradnje između Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Ministarstva kulture Češke Republike..

Tekst i foto: HINA

Potpisani program kulturne suradnje potiče razmjenu i suradnju između umjetnika, kulturnih i umjetničkih ustanova i udruženja te izravnu suradnju između kulturnih institucija. Uz poticanje izravne suradnje između galerija, muzeja i drugih profesionalnih institucija programom se podržava i suradnja u području izvedbenih umjetnosti, umjetničke baštine, književnosti i izdavačke djelatnosti kao i audiovizualne, osobito u koprodukcijama. Ministri su potom zajedno s ravnateljicama Galerije grada Praga i Muzeja Ivana Meštrovića Magdalenom Juříkovom i Sandrom Grčić Budimir te kustosicama izložbe Sandrom Baborovskom i Barbarom Vujanović otvorili izložbu Ivana Meštrovića.

Ministrica Obuljen Koržinek izrazila je veliko zadovoljstvo nastavkom dugogodišnje plodne kulturne suradnje između dviju zemalja, a posebice otvorenjem izložbe jednog od najvećih i najvažnijih hrvatskih kipara u srcu naše prijateljske Republike Češke. "Djelovanje Ivana Meštrovića jedan je od

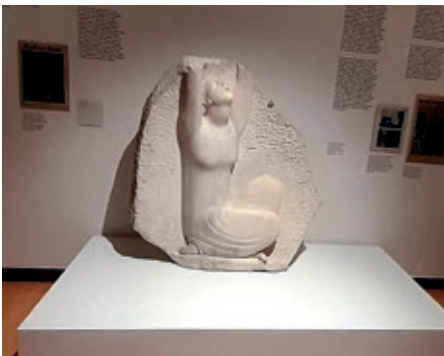

ključnih mostova koji povezuje Hrvatsku s mnogim sredinama, a hrvatskoj umjetnosti daje jednu od njezinih brojnih povijesnih srednjoeuropskih iskaznica", rekla je ministrica govoreći o isprepletenosti povijesti, politike i umjetnosti Češke i Hrvatske. Izrazila je i uvjerenje da će izložba posebno biti zanimljiva češkoj publici koja će se uz vrhunska djela Ivana Meštrovića upoznati ili podsjetiti na svoje vlastite velikane, od legendarnog predsjednika Tomáša Masaryka, preko kipara Bohumila Kafke, do slikarice i kiparice Růžene Zátkove, s kojima je tijekom svoje duge i bogate karijere hrvatski umjetnik surađivao i prijateljevao, održavao

bliske kontakte s Češkom, prema kojoj je osjećao posebnu bliskost i naklonost.

VELIKAN EUROPSKE I SVJETSKE SALVE

Istaknuvši ovu izložbu kao najavu i uvod u veliku obljetnicu - 140 godina od rođenja Ivana Meštrovića, koju ćemo iduće godine obilježiti velikim projektima, ministrica je uz čestitke autoricama i kustosicama izložbe zahvalila i ravnateljicama Galerije grada Praga i Muzeja Ivana Meštrovića, koji su partnerski organizirali izložbu. Sedamdesetak djela Ivana Meštrovića, od čega četrdesetak dolazi iz hrvatskih zbirki, svjedoči o usklađenosti njegovih umjetničkih interesa s dominantnim stilskim strujanjima prve polovice dvadesetog stoljeća, a u dijalogu s ostvarenjima njegovih francuskih i čeških kolega zrcali se i univerzalnost i jedinstvenost Ivana Meštrovića. ■

ENG Minister of Culture and Media, Nina Obuljen Koržinek, Ph.D., met with the Czech Minister of Culture Martin Bax on November 23, 2022 in Prague where they signed the Cultural Cooperation Program between the Ministry of Culture and Media of the Republic of Croatia and the Ministry of Culture of the Czech Republic on the eve of the opening of the Ivan Meštrović exhibition.

Održana V. Hrvatska književna Panonija u Budimpešti

Posebnu pozornost privukao je program u kojem su Đuro Vidmarović i Božica Brkan predstavili monografiju Josip Gujaš Đuretin: *Mene su ljepote ostavile* o velikom hrvatskom pjesniku iz Mađarske, koji je bio i dugogodišnji profesor škole u kojoj je održan program

Tekst i foto: Katarina Čeliković

U Budimpešti je 24. i 25. studenoga 2022. godine održana peta po redu Hrvatska književna Panonija koja je okupila sudionike iz Mađarske, Hrvatske, Austrije i Srbije te prvi puta i Bosne i Hercegovine (Budimpešte, Pečuha, Unde, Zagreba, Đakova, Siska, Županje, Bizovca, Orašja, Tomislavgrada, Livna, Pinkovca, Subotice...). Manifestacija je imala bogat program. Okrugli stol ove godine bio je posvećen temi Hrvatska 'panonska' književnost u Hrvatskoj, Mađarskoj, Austriji, Srbiji i Bosni i Hercegovini – autori, časopisi, knjige i perspektive, a sudjelovali su Timea Šakan-Škrin (Croatia, Budimpešta), Katarina Čeliković (Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica) Siniša Matasović (DHK, Ogranak sisačko-moslavački), Krešimir Tabak (Filozofski fakultet Mostar) i Robert Hajszan (Panonski institut, Pinkovac). Katarina Čeliković istaknula je bogatstvo časopisne i knjižne produkcije vojvođanskih Hrvata, koja brojem naslova, knjiga i autora te pratećih manifestacija pokazuje kako i ta hrvatska zajednica ima što ponuditi ukupnoj hrvatskoj kulturi i književnosti. To pokazuje niz antologija i izbora iz djela tamošnjih autora, bilo da je riječ o jednom Vojislavu Sekelju ili antologiji manifestacije pučkog pjesništva *Lira naiva*. Posebno je istaknula raznovrsnost časopisnih izdanja, među kojima su i oni za djecu i mlade Hrcko i Kužiš te Nova riječ, koja svojim sadržajem daje relevantan prinos hrvatskoj časopisnoj sceni.

Priredjen je i program Milkina kuća na kraju posvećen Iliji Okrugiću Srijemcu (1827. – 1897.) prigodom 125. godina od smrti toga velikana. Tamburaši Srednje strukovne škole Antuna Horvata, pod vodstvom Darija Kusture, izveli su dvije poznate Okrugićeve pjesme. U sklopu programa Književna riječ hrvatsko-panonska publika je čula čitanja hrvatskih autora iz Hrvatske, Mađarske, Austrije, Srbije, Bosne i Hercegovine. Program je nastavljen u HOŠIG-u (Hrvatski vrtić, osnovna škola, gimnazija i đачki dom) u Budimpešti gdje su se uključili sa svojim projektom financiranim od Ministarstva znanosti i obrazovanja: Srednjoeuropsko kulturalno povezivanje – posveta Vjeri Biller (1903. – 1940.) i Sofiji Haibel (1763. – 1840.). Održane su kreativne radionice učenika HOŠIG-a i Srednje strukovne škole Gastronomske radionice i kušanje panonskih jela i kolača, a književni program nastavljen je uvodnom prezentacijom o budimpeštanskim danima i umjetničkim tragovima slikarice Vjere Biller. Uslijedio je program Hrvatski pjesnički velikani a među predstavljenima bio je Antun Gus-

tav Matoš – uoči 150. rođendana. Ipak, posebnu pozornost privukao je posljednji program manifestacije u kojem su Đuro Vidmarović i Božica Brkan predstavili monografiju Josip Gujaš Đuretin: *Mene su ljepote ostavile* o velikom hrvatskom pjesniku iz Mađarske, koji je bio i dugogodišnji profesor škole u kojoj je održan program. Priređena je i izložba ilustracija za slikovnice Đure Frankovića, Mirka Čurića i Ivane Čurić naslovljena U svijetu panonskih bajki. Program je održan pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i medija i Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske i Grada Đakova. ■

ENG In Budapest on the 24th and 25th of November, 2022, the fifth Croatian Literary Pannonia was held, which gathered participants from Hungary, Croatia, Austria and Serbia, and for the first time from Bosnia and Herzegovina (Budapest, Pečuh, Unda, Zagreb, Đakovo, Sisak, Županja, Bizovac, Orašje, Tomislavgrad, Livna, Pinkovac, Subotica...). The event had a rich program. This year's round table was devoted to the topic Croatian 'Pannonian' literature in Croatia, Hungary, Austria, Serbia and Bosnia and Herzegovina. The program was held with the support of the Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia and the city of Đakovo.

Prva hrvatska slikarska djela u Albertini u Beču

Bečki muzej Albertina od kraja ove godine 2022. u posjedu je triju ulja na platnu velikog formata iz ciklusa "Lica" hrvatskoga slikara Zlatka Kesera, a to su ujedno i prva djela jednoga hrvatskog autora u bogatoj zbirci Albertine koja posjeduje oko 1,1 milijun umjetničkih djela. Austrijski kolekcionar Alfred Brogyányi u sklopu prigodne svečanosti ovih dana donirao je Keserova djela ravnatelju Albertine Klausu Albrechtu Schröderu, priopćilo je hrvatsko veleposlanstvo u Beču. "Albertina u svom fundusu nije do sada imala ni jedno hrvatsko slikarsko djelo. Stoga mi je posebno zadovoljstvo što će upravo umjetnička djela izuzetnoga hrvatskog

slikara Zlatka Kesera obogatiti Albertinu", rekao je ravnatelj Schröder na prigodnoj svečanosti pozdravljajući nazočne, posebice umjetnika Zlatka Kesera. Schröder je izrazio zahvalnost što Keserove "uzbudljive i prekrasne slike, pune kolorita, naboja i emocija" u Albertini sada mogu smatrati svojima. "Povijesna povezanost Austrije i Hrvatske potvrđuje se i ovom donacijom", rekao je bivši ministar kulture Božo Biškupić istaknuvši kako je Zlatko Keser jedinstven slikar specifičnoga umjetničkog izraza, iznimne energije i snage vizije, koji je uvijek bio korak ispred svog vremena i etablirao se kao umjetnik kontinuiteta. Bečki financijski stručnjak i ko-

lektor Alfred Brogyányi podsjetio je na svoj poslovni posjet Zagrebu 2001. godine i susrete s hrvatskim umjetnicima čiji su ga radovi privukli i potaknuli na kolekcionarski rad. "Keserove slike osvojile su me od prvog trenutka, te sam ih odmah želio imati", rekao je Brogyányi kojega s Keserom veže duboko razumijevanje i prijateljstvo i koji posjeduje zavidnu zbirku njegovih radova. S više od 400 slikarskih i kiparskih djela hrvatskih autora Brogyányieva umjetnička zbirka pod naslovom "Ars Croatiae" jedna je od najvećih zbirki hrvatskoga suvremenog slikarstva i kiparstva u Austriji iz koje kolekcionar Brogyányi redovito organizira izložbe diljem Austrije. Za svoje zasluge u promicanju hrvatske umjetnosti i kulture u Austriji Brogyányi je 2010. godine odlikovan Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića. Svečanom činu primopredaje donacije slika u Albertini nazočio je i umjetnik Zlatko Keser koji je, kako je rekao, ponosan što je "probio led" te su upravo njegova djela početak obogaćenja zbirke Albertine radovima hrvatskih umjetnika. Uz visoke austrijske uzvanike iz političkog i kulturnog života, među kojima je bila i bivša austrijska kancelarka Brigitte Bierlein, nazočan je bio i hrvatski veleposlanik u Austriji Daniel Glunčić. ■

Uspješno završen međunarodni projekt ZKVH i Filozofskoga fakulteta iz Osijeka

Hrvati u Srbiji realizirali su ovim projektom registar Nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji u vidu tiskanoga kataloga, kao i njegove inačice na poddomeni mrežne stranice Zavoda <https://www.zkvh.org.rs/katalog>. Izložba je realizirana na panoima i u virtualnoj inačici na Youtube kanalu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. U prostorijama Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata (ZKVH) u Subotici 28. studenoga 2022. godine održan je sastanak partnera na prekograničnome projektu pod nazivom Nematerijalna kulturna baština Hrvata u Srbiji u funkciji razvoja i suradnje koji financira Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU-a Republike Hrvatske, a ZKVH ga je proveo u partnerstvu s Filozofskim fakultetom iz Osijeka. Ciljeve, rezultate i način realizacije projekta predstavila je koordinatorica projekta v. d. ravnateljice ZKVH Katarina Čeliković (u međuvremenu je imenovana ravnateljicom – čestitam!).

Profesorica Katarina Čeliković je, uz ostalo, istaknula kako je projekt od prioritetne važnosti za Hrvate u Vojvodini, u Republici Srbiji, jer se njime jača suradnja s Republikom Hrvatskom u ostvarivanju vlastitih razvojnih potencijala, napose u kulturnom i društvenom životu. Važnost se ogleda u potrebi istraživanja i isticanja zajedničkih temelja nematerijalne kulturne baštine (NKB) Hrvata u Srbiji s matičnom domovinom.

Ovim projektom bilo je važno istražiti, popisati, stručno obraditi i izraditi registar nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji (NKBHS) te ga promovirati među pripadnicima Hrvata u Srbiji i Hrvatskoj. Jedan od prioriteta bilo je tehničko opremanje hrvatskih udruga kulture koje su nositelji određenih elemenata NKB-a Hrvata u Srbiji kako bi i nadalje mogle raditi na očuvanju nematerijalne kulturne baštine. Važno je bilo ojačati kulturni i narodni identitet te potaknuti kulturno-umjetnički amaterizam hrvatskih zajednica koje održavaju neko nematerijalno kulturno dobro.

Tijekom realizacije projekta važno je bilo osnažiti i medijsku vidljivost hrvatske zajednice u Srbiji i Hrvatskoj, posebno u segmentu nematerijalne kulturne baštine. Izložba je realizirana na panoima i u virtualnoj inačici na Youtube kanalu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. Priređen je i promotivni film, koji je također dostupan na Youtube kanalu Zavoda. Donedavno ravnatelj ZKVH, a sada ministar za ljudska i manjinska prava Tomislav Žigmanov podsjetio je kako je ovaj projekt rezultat desetogodišnjega planskog napora da se nematerijalna baština Hrvata učini živom, što je činjeno u suradnji s institucijama i pojedincima u Hrvatskoj. Delegaciju iz Osijeka predvodio je dekan Filozofskoga fakulteta u Osijeku izv.

prof. dr. sc. Ivan Trojan koji je ovom prigodom izrazio zadovoljstvo završenim projektom i potvrdio ne samo dosadašnju suradnju, već i buduću na očuvanju predstavljenoga nematerijalnoga kulturnog naslijeđa. Bogato naslijeđe Hrvata u Srbiji bit će tematizirano u sklopu studija na Filozofskome fakultetu u Osijeku kako bismo znanošću jasno pokazali vrijednost ove baštine. Suradnja će se nastaviti i nakon ovoga projekta čiji završetak označava novi početak. Sastanku je prisustvovao i voditelj Odjela za etnografsku i nematerijalnu kulturnu baštinu u Ministarstvu kulture Hrvatske Mladen Kuhar koji je svojim dolaskom potvrdio potporu matične domovine u očuvanju nematerijalne baštine. ■

Hrvatska domaćin međunarodne konferencije AGORADA+

Državni tajnik Krešimir Partl sudjelovao je 29. studenoga 2022. na dvodnevnoj međunarodnoj konferenciji AGORADA+ koja je na Zagrebačkome velesajmu održana u organizaciji Europskog udruženja razvojnih agencija EURADA te Razvojne agencije SIMORA, koja je prošle godine dobila titulu najbolje europske razvojne agencije. Govoreći o kulturnim i kreativnim industrijama u Hrvatskoj, državni tajnik Partl istaknuo je važan doprinos kulturnog i kreativnog sektora hrvatskom gospodarstvu, kontinuirani rast u pretpandemijskom razdoblju i značajne gubitke uzrokovane epidemijom COVID-19. Nadovezujući se na temu digitalne transformacije, naglasio je kako je prilagodba digitalnom okruženju ključna za daljnji razvoj i konkurentnost kulturnih i kreativnih industrija, što je ujedno cilj investicije u sklopu Nacionalnog plana

oporavka i otpornosti za koju je Ministarstvo kulture i medija osiguralo 250 milijuna kuna. AGORADA+ okuplja širok skup predstavnika regionalnih razvojnih agencija, klsterskih organizacija, nacionalnih javnih tijela, poduzeća, ali i drugih organizacija kako bi se pružila potpora poslovanju iz država članica i regija Europske unije. Uz SIMORU suorganizatori konferencije su i DURA – Dubrovačka razvojna agencija, ZARA – Zagorska razvojna agencija, Poduzetnički centar Krapinsko-zagorske županije i ZADRA NOVA – Razvojna agencija Zadarske županije, uz potporu ZICER-a – Zagrebačkoga inovacijskog centra. ■

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*

Sveučilište u
Zagrebu

@srce

HiT-1

**Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga
kao drugoga i stranoga jezika**

*The first on-line course of Croatian as second
and foreign language*

Proljetni semestar / Spring semester

6. ožujka – 28. svibnja 2023.

(prijave do 24. veljače 2023.)

March 6 – May 28, 2023

(application deadline is February 24, 2023)

Jesenski semestar / Autumn semester

11. rujna – 3. prosinca 2023.

(prijave do 1. rujna 2023.)

September 11 – December 3, 2023

(application deadline is September 1, 2023)

■ 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu)	■ 7 learning units in the Moodle-based e-learning system
■ 150 nastavnih aktivnosti	■ 150 learning activities
■ 24 sata online nastave u živo	■ 24 hours of real-time communication online
■ iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik	■ experienced language instructors, specialists in Croatian as L2
■ interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika	■ an interactive, communicative and individual approach to language learning
■ mogućnost stipendije	■ the possibility of a scholarship

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

Piše: fra Šimun Šito Ćorić

s_coric@bluewin.ch

Sad prije došašća i Božića, a nakon prošlih izbora u BiH, sjetio sam se jednog razgovora sa svestranim hrvatskim književnikom Dubravkom Horvatićem negdje u kolovozu 1987. kad sam bio policijskom silom osam mjeseci "stjeran" u kućni pritvor najprije na svoju Paoču, a onda u naš samostan na Jordanovcu u Zagrebu. Za mene stalno letećeg po svijetu bio je to pravi zatvor. Tema je bila hrvatski književnik Antun Nemčić (Ede 1813. – Križevci 1849.), jedno od najvećih imena ilirskog preporoda. Zavirih mu u životopis i gle čuda, ugledah da je za koji mjesec 210. obljetnica njegova rođenja. Djetinjstvo je proveo u roditeljskom domu u Ludbregu i Koprivnici, gimnaziju završio u Varaždinu, a studij prava u Zagrebu. Bio je sudac u Novome Marofu, narodni zastupnik i veliki bilježnik križevačke županije. Napisao je putopise po Hrvatskoj i Italiji (Putositnice, 1845.) kojima je, uz putopis Ivana Mažuranića *Pogled u Bosnu*, začeo poseban oblik u hrvatskoj književnosti – putopis. Pjesništvo mu je budničarsko i domoljubno. Ugledni hrvatski književni povjesničar Antun Barac (1894. -1955.) o njemu jezgrovito kaže: "Neki dijelovi Putositnica mogu se još i sad ubrajati među najbolje tekovine hrvatske preporodne književnosti."

Opomena s Herodova i Kaluđerova groba

Zanimljiva je moslavačka legenda koju je opjevao Antun Nemčić. Živio je tamo u 9. stoljeću ban Belin. Jednom mu je došlo u san da će on postati kralj pa je kovao plan da smakne hrvatskoga kralja Radoslava. Kad je urota otkrivena, bježi najprije u neki manastir, odatle mu i nadimak kaluđer, a zatim u planinu. Dok ga zvijeri nisu rastrgale, nigdje nije imao mira jer je izdajstvo domovine najteži zločin.

Nakon tog razgovora predložih gvarijanu fra Jozi Vasilju da se jedan dan iskrademo u Moslavinu i popnemo na Kaluđerov grob, ime jedne Nemčićeve balade, na Kaluđevu brdu. On koji je svakome želio ugoditi, to je jedva dočekao. Fra Jozo će biti i po tome upamćen što je bio izabran za provincijala Hercegovačkih franjevac, a onda nakon pola godine zbog pritisa nekih uskih fratara sklonio se u misije u Kongo te tu djelovao kao profesor i odgojitelj na jednoj teologiji, a onda su ga ti Afrikanici izabrali sebi za provincijala. Nije bio obilježen put do Kaluđerova groba pa bez dobrog vodiča ili planinarske karte nije lako doći do njega. Na tom vrhu šumska je čistina i tu na humku grob s drvenim križem. Zanimljiva je ta moslavačka legenda koju je opjevao Antun Nemčić. Tu u blizini, na današnjim ostacima Jelen-grada s razorenom kulom, u 9. stoljeću živio je ban Belin. Jednom mu je došlo u san da će on postati kralj pa je kovao plan da smakne hrvatskoga kralja Radoslava. Kad je urota otkrivena, bježi najprije u neki manastir, odatle mu i nadimak kaluđer, a zatim u planinu. Dok ga zvijeri nisu rastrgale, nigdje nije imao mira jer je izdajstvo domovine najteži zločin. I tu na vrhu Moslavačke gore, nazvanom Kaluđerovo brdo, bio je pokopan. U svojoj poemi dočarava to Nemčić i ovako:

... Al ni usred manastira / Sudbinu si ne ublaži, / Vijek ga dalje nemir tira, / Vijek

zaludu pokoj traži... / Biesno kliče: Svima, svima, / Zulumčaru, ubojici, / Prošteno je svima, svima / –

Samo nije izdajici.

Stoga kažu da izdajica Belin još i danas kao vukodlak luta moslavačkim šumama. Dok smo pratili najnovije izbore u BiH, vidjeli smo kako i danas ima Belina, Hrvata i Hrvatica koji nemaju osjećaj za temeljne interese svoga naroda u BiH i općenito, ponekih intelektualaca pa i

Anita Markanović i Željka Matković. Ali Bog dade pa se Hrvati dobro odzvaše izborima, namjesnik Schmidt nešto učini i najavi nastavak u tom duhu. Nisu neki uspjeli ni uz pomoć autokratskoga turskog predsjednika Erdogana, a novoizabrani Denis Bećirović obratio se i Hrvatskoj: "Mi smo dvije države koje su oslonjene jedna na drugu, 1001 kilometar zajedničke granice imamo, vrijeme je da razvijamo ekonomiju i da presta-

Dok smo pratili najnovije izbore u BiH, vidjeli smo kako i danas ima Belina, Hrvata i Hrvatica koji nemaju osjećaj za temeljne interese svoga naroda u BiH i općenito.

crkvenih ljudi priklonjenih Bošnjacima. Posebice nekoć kroz ujdurmu "Alijanse" i "Platforme" do Komšića i ovih današnjih likova. Čitam imena Hrvata i Hrvatica kao kandidata koji se bez imalo srama kočopere na bošnjačkim izbornim listama. Primjerice, u Unsko-sanskoj županiji priklonila se SDA-u rođena Zagrepčanka Ines Delić. U Tuzlanskoj županiji na listi Demokratske fronte Hrvat je Boris Krešić. U Zeničko-dobojskoj županiji s Bošnjacima je Hrvatica Sanja Renić. U Bosansko-podrinjskoj županiji živi osam Hrvata pa je među njima pronađen jedan odmetnik, umirovljenica Tomica Tonka Matović. Listu odmetnika u županiji Središnja Bosna za Dom naroda vodili su Vinko Vukelja, Marica Čondrić,

nemo sa svađama." Očito, te vrste Belina neće uspjeti. Sigurno ne još uz mudre kontakte Vlade RH i oštrozubi govori predsjednika Milanovića!

Kralj Herod bio se osilio kao danas ruski bezumni nasilnik i njegovi trabanti, koji će zauvijek ostati sramota ovoga svijeta, a i ovi sitni Belini uprljali su svoje gnijezdo. Kralj iz Betlehema nepokolebljivo stoji na strani kralja Radoslava, nevinih žrtava i svih obespravljenih, a to će sigurno u konačnici učiniti i u naše vrijeme. Uz izvornu radost i toplo obiteljsko zajedništvo Božić nam donosi i tu poruku, a što se malog Božića tiče, u Njegovoj neizmjernej dobroti čak i za sve Beline, ako mu se obrate, ima šanse. ■

CROGRAMA

Prirredila: Vesna Kukavica

DUBROVAČKI ZIMSKI FESTIVAL

Deveto izdanje Dubrovačkoga zimskog festivala održava se od 26. studenoga do 6. siječnja 2023. Dubrovačka gradska uprava za program je izdvojila oko dva milijuna kuna pa je i za Silvestarsku noć zajamčen bogat program. Paljenjem prve adventske svijeće na dubrovačkom Stradunu festival je u središte grada privukao brojne građane i posjetitelje. Dubrovački gradonačelnik Mato Franković istaknuo je kako se nakon dvije godine stanke zbog koronavirusa lijepo vratiti starim običajima. Podsjetio je da je došašće vrijeme iščekivanja i promišljanja o vlastitom ponašanju.

BAJKOVITA OSJEČKA TVRĐA

Ovogodišnji Advent u Osijeku održava se na obnovljenom Trgu svetog Trojstva u Tvrđi od 2. do 31. prosinca, a bogat program posebno je usmjeren prema obiteljima i mladima, pohvalio se osječki gradonačelnik Ivan Radić. Lani je Osijek dobio titulu najboljeg adventa u Hrvatskoj, podsjetio je Radić, napominjući kako se nakon četiri godine središnjiji dio Adventa u Osijeku ponovno vraća u bajkovitu Tvrđu. Mladi će moći ovih dana u Osijeku uživati u 20 bajki, ali i za sve ostale bit će bogat program uz gastronomsku i glazbenu ponudu. Osijek je osvijetljen s 15 kilometara blagdanske rasvjete, a Advent je znakovito otvoren 2. prosinca kada se obilježava 236. rođendan toga slavonskog dragulja.

DOŠAŠĆE U ZAGREBU NAJMILIJE ISELJENICIMA

Prvu svijeću na adventskom vijencu na zdencu Manduševcu, na zagrebačkome Trgu bana Jelačića 26. studenoga upalio je gradonačelnik Zagreba Tomislav Tomašević, zaželjevši svi-

ma mirno doba došašća, puno nade, ljubavi i radosti. Obred paljenja adventske svijeće predvodio je mons. Zlatko Koren, izaslanik zagrebačkoga nadbiskupa kardinala Josipa Bozanića.

"Isus oko sebe okuplja odbačene, bolesne, grešne, najmanje. Vrata Božjega kraljevstva Isus otvara svima, poziva sve", istaknuo je mons. Koren te pozvao sve da se otvorimo Božjemu svjetlu koje grije srce. Gradonačelnik Tomašević izjavio je novinarima da očekuje najbolji Advent do sada te vjeruje kako će se to i opravdati u sljedećih 40-ak dana uz raznovrsni glazbeno-scenski program, stotinjak koncerata, ledeni park, kao i niz atrakcija iz bogate tradicijske kulture, čemu će pridonijeti i Matičin program. Stižu u Zagreb i brojni iseljenici s raznih strana svijeta, koji će uživati u ozračju Božića u domovini. Najavio je da će se na Europskom trgu moći gledati Vatreni i Svjetsko nogometno prvenstvo. Gradonačelnik Tomašević zatim je otvorio "Baš naš Advent" na platou Gradec, klizalište na Trgu kralja Tomislava te upalio božićnu rasvjetu na Zrinjevcu.

30. NAGRADE HRVATSKOGA GLUMIŠTA

Svečana dodjela 30. Nagrade hrvatskoga glumišta održana je 24. studenoga u Hrvatskome narodnom kazalištu u Zagrebu, na kojoj su proglašena najbolja ostvarenja na području dramske, radio i televizijske umjetnosti. Za

najbolju dramu u cjelini proglašena je "55 kvadrata" Ivane Vuković u režiji Ivana Plazibata i produkciji HNK Split. Za najbolju opernu predstavu u cjelini nagradu je dobila "Lastavica" Giacomina Puccinija pod dirigentskim

vodstvom Lorenza Passerinija, u režiji Huga de Ane i produkciji HNK Zagreb. Nagradu za najbolju plesnu predstavu u cjelini podijelile su predstave "Sad sam Matthaus" u koreografiji Matije Ferlina, u produkciji Zavoda Emanat i Matije Ferlina te koprodukciji Wiener Festwochena, CND Pantin i Istarskoga narodnog kazališta te predstava "SOL" u koreografiji Silvije Marchig, u produkciji Kik Melone, u partnerstvu s Muzejom suvremene umjetnosti u Zagrebu, u sklopu programa ANTISEZONA 20. Nagradu za svekoliko umjetničko djelovanje u baletu dobila je Maja Bezjak. Nagradu za svekoliko umjetničko djelovanje u drami (kazalištu i filmu) dobila je dramska prvakinja Vlasta Knezović koja je rekla da treba dugo letjeti dok se ne vratimo na zemlju te da su rijetki glumci koji to umijeće razviju do krajnjih granica.

HORIZONT NADE NA 57. SALONU VIZUALNIH UMJETNOSTI

Projekt "Horizont" Ane Mušćet, jedan od rijetkih u recentnoj hrvatskoj umjetnosti koji se bavi sudbinama nestalih u Domovinskom ratu i poraću, osvojio je Grand Prix 57. zagrebačkog salona vizualnih umjetnosti, objavljeno je na dodjeli nagrada u Meštrovićevu paviljonu u Zagrebu, 15. XI. 2022. Žiri: Vanja Babić, Branka Benčić, Iva Čurić, Petra Šarin, Leila Topić, Matko Vekić i Josip Zanki, ocijenio je kako nas "u razgraničenju *neba* i *zemlje* – a što je značenje pojma *horizont* – umjetnica odvođa na obale Dunava, potičući našu sućut i inzistirajući na pitanju možemo li zamisliti godine i godine nemogućnosti odlaska na grob voljene

osobe". Baveći se ovom temom umjetnica je putovala Vukovarsko-srijemskom županijom i razgovarala s predstavnicima udruga koje traže nestale, a na jednom od putovanja, u općini Lovas, pronašla je biljku *ruj* koja u njezinoj interpretaciji postaje svojevrsni simbol neoznačenih grobnica ili praznih grobova. Žiri je Grand Prixom (20.000 kuna) rad nagradio "zbog iznimne složenosti rada, nužnosti teme koju obrađuje, vizualne začudnosti, kao i plodne procesualnosti, odnosno medijske širine". Među laureatima su i Kristina Marić, a pohvala je dodijeljena Ivanu Preradu i Matiji Debeljuhu za inovativna ostvarenja.

GLAZBENA ČAROLIJA DUGA ČETIRI DESETLJEĆA

Glazbena diva Splitska Doris Dragović ovih je dana, točnije 13. studenoga, u prepunoj Spaladium areni rodnoga grada proslavila 40 godina umjetničkog djelovanja. Koncert dostojan jubileja pratilo je više od 12.000 razdraganih ljudi koji su satima pjevali s omiljenom zvijezdom njezine čudesne hitove. Slavna pjevačica dokazala se i u humanitarnim aktivnostima tijekom devedesetih u Zakladi Dora za ratnu siročad u RH.

Svjetsko nogometno prvenstvo u Kataru

“Vatreni” ponovo u polufinalu, ponovo ponos nacije

Kao i prije četiri godine Hrvatska je mjesec dana živjela u ritmu sjajnih izvedbi Dalićevih izabranika. Drugi puta za redom naša je reprezentacija među četiri najbolje na svijetu.

Hrvatska – Maroko 0 - 0

U dvoboju 1. kola F skupine Svjetskog prvenstva u Kataru hrvatski nogometaši su u Al Khoru odigrali bez golova, 0-0, protiv Maroka. Hrvatska nije uspjela slomiti vrlo organizirane i disciplinirane Marokance na startu Mundijala, a i ono malo prilika što su dopustili Afrikanci, propušteno je vrlo jalovom igrom u napadu. Hrvatska tako nije uspjela ponoviti uspjehe iz SP 1998 i 2018, kada su Vatrene pobjede na startu natjecanja odvele do bronce, odnosno srebra.

Hrvatska - Kanada 4-1

Hrvatska nogometna reprezentacija svladala je Kanadu 4-1 (2-1) u dvoboju drugog kola skupine F svjetskog prvenstva. Kanada je povel golom Alphonse Daviesa već u drugoj minuti, ali je potom uslijedio preokret. Andrej Kramarić je zabio dva, u 36. i 70. minuti, a Marko Livaja jedan pogodak, u 44.

minuti, za slavlje Hrvata. Sve je okončano golom Lovre Majera u 94. minuti.

Hrvatska – Belgija 0-0, dovoljno za osminu finala

Hrvatski nogometaši odigrali su 0-0 protiv Belgije u posljednjoj utakmici u skupini F Svjetskog nogometnog prvenstva u Katru i zahvaljujući teško izbornom bodu osvojili drugo mjesto koje ih je odvelo u osminu finala.

Hrvatska – Japan 1 - 1, 3 - 1 nakon jedanaesteraca, naši u četvrtfinalu

Hrvatska nogometna reprezentacija plasirala se u četvrtfinale Svjetskog prvenstva nakon što je u osmini finala boljim izvođenjem 11-eraca izbacila Japan sa 3-1. Nakon 120 minuta bilo je 1-1, da bi prilikom izvođenja 11-eraca u junaka izrastao Dominik Livaković koji je obranio tri udarca Japanaca. Poveo je Japan golom Daizena Maede (43), na 1-1 poravnao je Ivan Perišić (55). Kako se rezultat više nije mi-

jenjao ni do isteka 90. minute kao niti nakon dodatnih pola sata, o putniku u četvrtfinale odlučivalo se udarcima s bijele točke.

Hrvatska - Brazil 4-2 (1-1, 0-0)

Nogometaši Hrvatske kao veliki pobjednici izašli su iz nove drame na svjetskom prvenstvu, u četvrtfinalu je Hrvatska pobijedila Brazil nakon jedanaesteraca 4-2 (1-1, 0-0). Nakon 0-0 u 90 minuta poveo je Brazil pogotkom Neymara u nadoknadi prvog produžetka. No, Hrvatska je izjednačila u 117. minuti nakon akcije asistenta Oršića i strijelca Petkovića, dok je potom Hrvatska slavila, još jednom, nakon jedanaesteraca. Dogodila se tako nova utakmica s Hrvatskom na svjetskom prvenstvu koja se odlučivala jedanaesteracima. U njima su svi hrvatski pucači bili precizni (Vlašić, Majer, Modrić i Oršić), Livaković je obranio Rodrygu, dok je Marquinhos pogodio vratnicu.

HRVATSKA BEZ FINALA, ARGENTINA SLAVILA 3-0

Nogometaši Hrvatske nisu drugi put u nizu osigurali finale svjetskog prvenstva, u polufinalnom dvoboju u Lusailu Argentina je pobijedila s uvjerljivih 3-0 (2-0). Julian Alvarez je postigao pogotke u 39. i 69. minuti, dok je Lionel Messi bio strijelac u 34. iz jedanaesterca. Ispadanjem u polufinalu Hrvatska je u subotu, 17. prosinca, odigrala utakmicu za treće mjesto koju ne donosimo u ovoj pregledu, zbog ranijeg zaključenja ovoga broja časopisa. U svakom slučaju, naša je reprezentacija i na ovoj smotri najboljih reprezentacija svijeta ostvarila veličanstven uspjeh.

ODLIČNI REZULTATI NAŠIH SKIJAŠICA

Hrvatska skijašica Leona Popović zauzela je šesto mjesto, a Zrinka Ljutić sedmo u drugom slalomu sezone kojeg su skijašice vozile 20. studenoga za Svjetski kup u Leviju. Time su ponovile rezultat s početka 2009. godine kada su Ana Jelušić i Nika Fleiss, kao posljednje Hrvatice, bile unutar deset najboljih u jednoj slalomskoj utrci Svjetskog kupa. U sljedećoj utrci Svjetskog kupa u američkom Killingtonu Popović je bila deveta, a Ljutić petnaesta, da bi u talijanskom Sestriereu Zrinka Ljutić bila odlična sedma, a Leona Popović osamnaesta.

HRVATSKE RUKOMETAŠICE 10. NA EP

Hrvatska ženska rukometna reprezentacija u svom je posljednjem nastupu na ovogodišnjem Europskom prvenstvu izgubila od Švedske 27-31 te zauzela peto mjesto u skupini I drugog kruga. Tena Petika je sa šest golova bila najefikasnija kod Hrvatske, dok je Nathalie Hagman postigla osam pogodaka za Švedsku. Hrvatskoj je za treće mjesto u skupini i mogućnost igranja utakmice za peto mjesto trebala pobjeda od najmanje 10 golova razlike, no svima je bilo jasno kako je to nerealan zadatak. Nakon iznenađujuće bronce prije dvije godine u Danskoj, Hrvatska je na ovom EP upisala tek jednu pobjedu, jedan remi i četiri poraza te zauzela konačno 10. mjesto.

DAVIS CUP: HRVATSKA DO POLUFINALA

Marin Čilić i Borna Ćorić odveli su Hrvatsku u polufinale Davis Cupa pobijedivši u Malagi reprezentaciju Španjolske 2-0 te su hrvatski tenisači 25. studenoga igrali protiv Australije za svoje drugo uzastopno finale najvećeg teniskog momčadskog natjecanja, a ukupno peto u povijesti. U četvrtfinalnom dvoboju protiv Španjolaca Borna Ćorić je svladao Roberta Bautistu Agutu, a Marin Čilić je pobijedio Pabla Carrena Bustu. U polufinalu protiv Australije naši su tenisači su izgubili 2-1. Bod Hrvatskoj donio je Borna Ćorić, dok su svoje mečeve izgubili Marin Čilić i par Mektić - Pavić.

” ... LIJEPA LI SI, ... ”

KIP GOSPE OD LORETA, ZAŠTITNICE
PRIMOŠTENI, JEDAN OD NAJVEĆIH
MARIJANSKIH SPOMENIKA U SVIJETU,
PODIGNUT JE 2017. GODINE NA BRDU
GAJ. VISOK JE 17,30 METARA, OBLOŽEN
MOZAIKOM SLOŽENIM U PRSTENOVE,
GDJE SVAKI PRSTEN IMA SVOJU PRIČU, A
NA GOSPINOJ GLAVI JE STAROHRVATSKA
KRUNA. DJELO ARHITEKTA ARONA
VARGE I MOZAIČARA MILUNA
GARČEVIĆA VEĆ JE POSTALO ATRAKCIJA
PRIMOŠTENSKOGA I ŠIBENSKOGA KRAJA.